

ADAPTACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA.CURSO 2022/2023

ORDE do 27 de decembro de 2022 de modificación da Orde do 20 de maio de 2022 pola que se aproba o calendario escolar para o curso 2022/23 nos centros docentes sostidos con fondos públicos na Comunidade Autónoma de Galicia.

DEPARTAMENTO DE:

Ciencias Sociais, Xeografía e Historia

Educación Secundaria (1º - 2º)

Bacharelato (Hª de España e Xeografía de España)

DATA: 1 de marzo de 2023

<i>Introdución. A Xeografía e a Historia na ESO.</i>	4
Obxectivos xerais da área	5
Contribución da área ao desenvolvemento das competencias básicas	6
Concreción de elementos transversais	8
Medidas de atención a diversidade	11
<i>2º ESO. Xeografía e Historia</i>	12
Relación dos estándares de aprendizaxe e as competencias básicas	13
Obxectivos para o curso	16
Unidades temáticas	17
Temporalización	20
Concreción dos estándares de aprendizaxe	21
Procedementos e instrumentos de avaliación	39
Concrecións metodolóxicas	43
Materias e recursos didácticos	43
<i>4º ESO. Xeografía e Historia</i>	44
Relación dos estándares de aprendizaxe e as competencias básicas	45
Obxectivos para o curso	48
Unidades temáticas	49
Temporalización	52
Concreción dos estándares de aprendizaxe	53
Procedementos e instrumentos de avaliación	76
Concrecións metodolóxicas	81
Materiais e recursos	82
<i>Introdución: as Ciencias Sociais no bacharelato</i>	83
Obxectivos da área para o bacharelato	83
Contribución da área ao desenvolvemento das competencias básicas	84
Concreción de elementos transversais	87
Medidas de atención á diversidade	91

2º Bacharelato. Historia de España	92
Relación entre os estándares de aprendizaxe e as competencias básicas	93
Obxectivos para o curso	100
Unidades temáticas	101
Temporalización	105
Concreción dos estándares de aprendizaxe.	106
Procedementos e instrumentos de avaliación	150
Concrecións metodolóxicas	155
Materiais e recursos didácticos	156
2º Bacharelato. Xeografía de España	157
Relación entre os estándares de aprendizaxe e as competencias básicas	158
Obxectivos para o curso	166
Unidades temáticas	167
Temporalización	171
Concreción dos estándares de aprendizaxe.	172
Procedementos e instrumentos de avaliación	187
Concrecións metodolóxicas	190
Materiais e recursos didácticos	191
Actividades complementarias e extraescolares	192
Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensino e a práctica docente	194
Avaliación da programación didáctica	195

INTRODUCCIÓN

A programación didáctica de Xeografía e Historia para a Educación Secundaria Obrigatoria, fundamentase na Lei Orgánica para a Mellora da Calidade Educativa (LOMCE) e no DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria na Comunidade Autónoma de Galicia.

A XEOGRAFÍA E A HISTORIA NA EDUCACIÓN SECUNDARIA OBRIGATORIA

As disciplinas de Xeografía e Historia son dous importantes eixes vertebradores para o coñecemento da sociedade, xa que abranguen a realidade humana e social desde unha perspectiva global e integradora, e ofrecen unha maior capacidade para a estruturación dos feitos sociais. Malia isto, a sociedade actual, cada vez máis complexa, require a intervención doutras disciplinas como a economía, a socioloxía, a ecoloxía ou a historia da arte, que achegan análises diferentes e complementarias, para a mellor comprensión da realidade social.

En ESO, a materia de Xeografía e Historia pretende afondar nos coñecementos adquiridos polo alumnado na educación primaria; favorecer a comprensión dos acontecementos, os procesos e os fenómenos sociais no contexto en que se producen, tendo sempre en consideración as escalas de estudo (o mundo, Europa, España e Galicia); analizar os procesos que dan lugar aos cambios históricos e seguir adquirindo as competencias necesarias para comprender a realidade do mundo en que viven.

OBXECTIVOS XERAIS DA ÁREA

- a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.
- b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.
- d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos
- e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.
- f) Aplicar métodos científicos para identificar e interpretar os problemas en diversos campos da xeografía e da historia.
- g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.
- h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.
- l) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.
- m) Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados co coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.
- n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación. Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

A LOMCE establece sete competencias básicas

- a) Comunicación lingüística (CCL).
- b) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).
- c) Competencia dixital (CD).
- d) Aprender a aprender (CAA).
- e) Competencias sociais e cívicas (CSC).
- f) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).
- g) Conciencia e expresións culturais (CCEC).

Desenvolvemento da CCBB

As competencias **sociais e cívicas (CSC)** son consustanciais á disciplina. Dende a historia esta competencia desenvolve unha educación cívica e constitucional, coñecendo as actividades humanas ao longo do tempo, identificando valores democráticos, fomentando a relación cos demais, e un compromiso social.

As competencias básicas en **ciencia e tecnoloxía (CCT)** proporcionan un achegamento ao mundo físico favorecendo: interacción responsable co medio natural a través de accións que favorezan a conservación do medio natural e o desenvolvemento do pensamento científico coa aplicación dos métodos propios da racionalidade científica e as destrezas tecnolóxicas.

A competencia **matemática (CM)** implica a capacidade de aplicar o razoamento matemático e as súas ferramentas para describir, interpretar e predicir distintos fenómenos no seu contexto. Mediante o coñecemento dos aspectos cuantitativos e espaciais da realidade permite colaborar na súa adquisición naquela medida en que a materia incorpora operacións sinxelas, magnitudes, porcentaxes e proporcións, nocións de estatística básica, uso de escalas numéricas e gráficas, sistemas de referencia ou recoñecemento de formas xeométricas, así como criterios de medición, codificación numérica de informacións e a súa representación gráfica.

A competencia de **conciencia e expresións culturais (CCEC)** ten unha presenza destacada pola relación que o estudo das manifestacións artísticas e a evolución do pensamento e da cultura teñen na historia, e de maneira específica na historia da arte.

Estes aspectos da competencia en conciencia e expresións culturais desenvólvese ao mesmo tempo a través de:

- coñecemento de xéneros, estilos, técnicas e linguaxes artísticas.,
- desenvolvemento da capacidade e interese por expresarse e comunicar ideas.
- A potenciación da iniciativa, a creatividade e a imaxinación.
- interese polas obras artísticas e a participación na vida cultural da redonda.
- A capacidade de esforzo e a disciplina necesarias para a produción artística.

A importancia que a materia ten para o desenvolvemento da competencia de **sentido da iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)** evidénciase na dimensión conceptual desa competencia posta en relación con coñecementos de xeografía e historia económicas, pero tamén na dimensión máis procedemental dela.

O desenvolvemento das competencias de comunicación lingüística e dixital, e de aprender a aprender, impregnan todo o currículo de Xeografía e Historia, pois presentan unha dimensión instrumental que nos obriga a telas presentes ao longo dos catro cursos de ESO.

A competencia en **comunicación lingüística (CCL)** é o resultado da acción comunicativa nun contexto social e cultural determinado. Inclúe tanto aspectos propiamente lingüísticos como sociais, culturais e prácticos.

- O compoñente lingüístico céntrase, principalmente, nas dimensións léxica, gramatical, semántica, fonolóxica e ortográfica
- O compoñente pragmático-discursivo contempla as dimensións relacionadas coa aplicación da linguaxe e os discursos en contextos comunicativos concretos.
- O compoñente sociocultural inclúe as dimensións centradas no coñecemento do mundo e a dimensión intercultural.
- O compoñente estratéxico céntrase no desenvolvemento de destrezas e estratexias comunicativas para a lectura, a escritura, a fala, a escoita e a conversación.
- O compoñente persoal potencia a actitude, a motivación e os trazos da personalidade a través da interacción comunicativa.

A competencia **dixital(CD)** implica o uso creativo, crítico e seguro das tecnoloxías da información e da comunicación para favorecer o seu uso na redonda laboral, potenciar a aprendizaxe, xestionar o tempo libre e contribuír á participación na sociedade.

Para alcanzar estes fins, o desenvolvemento da competencia artéllase arredor dos seguintes ámbitos:

- A información, particularmente a xestión da información, o coñecemento dos soportes a través dos cales se difunde e o uso de motores de procura.
- A comunicación, desenvolvendo o coñecemento dos medios de comunicación dixital e a utilización de paquetes de software de comunicación
- A creación de contido, centrándose no uso de diversos formatos (texto, audio, vídeo, imaxes) e programas/aplicacións para crear contidos.
- A seguridade, que implica coñecer os riscos asociados ao uso das tecnoloxías ou de recursos online e as estratexias ou actitudes adecuadas para evitalos
- A resolución de problemas, centrada no uso de dispositivos dixitais para resolver problemas e a identificación de fontes para buscar axuda teórica ou práctica.

A competencia **aprender a aprender(CAA)** caracterízase pola habilidade para iniciar, organizar e persistir na aprendizaxe. Articúlase arredor de:

- A capacidade para motivarse a aprender, que depende da curiosidade e da conciencia da necesidade de aprender do alumnado.
- A organización e xestión da aprendizaxe, que require coñecer e controlar os propios procesos de aprendizaxe na realización das tarefas de aprendizaxe.

Concreción de elementos transversais

Fomento da Lectura. Comprensión Lectora.

Tendo en conta o plan lector do centro, intentaranse levar a cabo propostas de traballo onde xurdan procesos implicados na competencia lectora como os seguintes:

- Comprender globalmente (capacidade para identificar a idea principal do texto).
- Obter información (capacidade para extraer información do texto).
- Elaborar unha interpretación (capacidade para extraer o significado e realizar inferencias a partires do lido).
- Reflexionar sobre o contido do texto (capacidade para relacionar o contido do texto cos coñecementos previos).
- Reflexionar sobre a estrutura dun texto (capacidade de relacionar a forma do texto coa súa utilidade e función).

Para elo, algunhas das actividades propostas poden ser:

- Dedicación á lectura naqueles temas teóricos da materia, de maneira que esa lectura vaia acompañada coa explicación correspondente do profesorado. Posteriormente, o alumnado podería elaborar esquemas que lle axudasen a estruturar os temas, servindo estes como ferramenta de aprendizaxe.
- Lectura de textos recollidos en libros, revistas ou prensa relacionados cos temas a tratar. O uso da prensa será un recurso habitual na aula, xa que ela reflexa duramente a importancia e significación dos fenómenos xeográficos e da historia actual.
- Realización de traballos de investigación acerca dos distintos contidos da materia.
- Elaboración dun vocabulario específico de xeografía, da historia e da arte. Nun caderno iranse anotando os diferentes termos específicos e novos que vaian xurdindo ao longo do curso escolar.
- Literatura de ficción: non haberá lecturas obrigatorias. Aconsellaranse determinados libros pero sen ningunha obrigatoriedade de leelos.

O departamento participará na “hora de ler” que forma parte do plan lector e ademais fomentarse o uso da biblioteca do centro así como a utilización da mesma para desenvolver algunhas clases prácticas.

Como obxectivos finais se sintetizarían así:

QUERER LER → Incentivar a motivación para favorecer hábitos constantes e autónomos de lectura.

SABER LER → Desenvolver aptitudes lectoras, especialmente a vertente crítica e interpretativa.

PODER LER → Xerar ambientes propicios á lectura que permitan interiorizar os dous puntos anteriores.

Expresión oral e escrita

Esta capacidade é básica no desenvolvemento de todos os contidos curriculares das ciencias sociais.

Ao longo do curso fomentarase o ensino de pautas, indicacións e estratexias para aprender a escribir, explicar oralmente, aplicar na elaboración de diferentes tipos de traballos escritos ou de exposicións orais...

Por último, é fundamental ensinarlle ao alumnado a realizar uso social da lingua oral e escrita adecuado en diferentes ámbitos: privados e públicos, familiares e escolares. A forma de falar e de escoitar dunha persoa determina a percepción que os demais teñen de cada persoa. É polo tanto imprescindible dotar o alumnado de estratexias que favorezan unha correcto aprendizaxe desta dimensión oral da competencia comunicativa e que lle asegure un manexo efectivo das situacións de comunicación nos ámbitos persoal, social, académico e profesional ao longo da súa vida.

Comunicación audiovisual. Tecnoloxías da información e da comunicación

Deberá introducirse o alumnado no coñecemento e uso do ordenador mediante a súa utilización como recurso didáctico complementario para reforzar ou ampliar as aprendizaxes que se levan a cabo na aula. Os diferentes contidos e competencias clave traballaranse tanto desde o uso das ferramentas tradicionais como na realización de actividades interactivas, comentario de imaxes ou vídeos extraídos da Internet ou co apoio doutros contidos e aplicacións procedentes da web ou dos mass-media.

Por último, polo atractivo que os formatos dixitais teñen para o alumnado cabería incidir no uso das TIC nos procesos de desenvolvemento e potenciación das competencias clave relacionadas coa lecto-escritura.

Educación cívica e constitucional

É consustancial a materia de Xeografía e Historia. Propiciando a adquisición de habilidades e virtudes cívicas para exercer a cidadanía democrática, desenvolvendo o coñecemento das nosas institucións e do noso ordenamento xurídico básico e favorecendo a convivencia en sociedade.

Así, este elemento educativo transversal pretende o desenvolvemento das alumnas e os alumnos como persoas dignas e íntegras, o que esixe reforzar a autonomía, a autoestima e o afán de superación, e favorecer o espírito crítico para axudar á construción de proxectos persoais de

vida. Tamén se contribúe a mellorar as relacións interpersoais na medida en que a educación cívica e constitucional favorece a utilización sistemática do diálogo. Para isto, propóñense actividades que favorecen a convivencia, a participación, o coñecemento da diversidade e das situacións de discriminación e inxustiza, que deben permitir consolidar as virtudes cívicas necesarias para unha sociedade democrática.

Así mesmo, contribúese a adquirir o coñecemento dos fundamentos e os modos de organización das sociedades democráticas, a valorar positivamente a conquista dos dereitos humanos e a rexeitar os conflitos entre os grupos humanos e as situacións de inxustiza.

Medidas de atención á diversidade

A mesma definición do proxecto curricular e das súas concrecións curriculares constitúe unha medida de atención á diversidade. Doutra banda, o seu desenvolvemento nas programacións didácticas e nas unidades didácticas xerará un conxunto de propostas que favorezan a adaptación aos intereses, capacidades e motivacións dos alumnos respectando sempre un traballo común de base e intención formativa global que permita a consecución das competencias básicas e dos obxectivos de cada curso e da etapa.

Na programación os contidos aseguran un nivel mínimo para todo o alumnado ao final da etapa, e permiten que o alumnado máis avantaxado poida ampliar os seus coñecementos máis alá dese mínimo común.

Para isto as unidades preséntanse en dous niveis. Nun primeiro preséntanse as ideas xerais e básicas sobre o tema concreto, para pasar, nun segundo nivel de profundamento, ao estudo de temas máis concretos. O primeiro nivel debe ser asimilado por todo o alumnado, en tanto que os contidos do segundo nivel poden ser traballados máis ou menos profundamente segundo as capacidades de cada alumno en concreto. Ademais propoñerase ao alumnado que así o requira actividades propias de investigación sobre temas que sexan do seu interese e da súa capacidade específicos.

Na aula a atención á diversidade materializarase con actividades que vinculen a toda a clase, a través de traballos en grupo, debates, postas en común, saídas externas, etc., e nas que o alumnado poña en práctica as normas de convivencia en sociedade, a tolerancia cara ás ideas dos demais, etc.

Como material esencial destacan os libros de texto. O uso de materias de reforzo ou ampliación, permite atender a diversidade en función dos obxectivos que queiramos fixar.

Para practicar conceptos propios da xeografía recorrerase ao libro de texto, a dicionarios, anuarios, atlas e páxinas webs. Para ampliar e profundar no desenvolvemento dos procedementos propios dos xeógrafos, utilizarase a representación por medio de mapas, gráficos e fotografías, utilizaranse mapas físicos, políticos, económicos, series estatísticas.

Para ampliar e profundar no desenvolvemento dos procedementos propios dos historiadores, (traballo con fontes históricas) utilizaranse textos históricos, fontes historiográficas, restos arqueolóxicos, representacións artísticas, páxinas webs.

E por último para presentar novos temas específicos para que o alumno os investigue, ligados ao medio específico do alumnado utilizarase sobre todo internet, pero tamén xornais, e revistas de actualidade así como enciclopedias e atlas xeográficos e históricos.

Xeografía e Historia. 2º ESO

Os contidos de 2º de eso divídense en dous bloques , un de Historia que abrangue dende a fin da Antigüidade ata o nacemento do Mundo Moderno, segundo unha secuencia cronolóxica e outro de Xeografía....

Tanto para a Xeografía como para Historia neste segundo curso desenvolveranse os contidos do xeral ao particular, traballando con contidos máis globalizados.

En Historia os contidos cos que o alumnado comezará o seu traballo enlazan cos traballados no primeiro curso para avanzar no seu coñecemento do tempo histórico durante a Idade Media ata chegar ó nacemento do Mundo Moderno. É preciso tamén facer emerxer no seu estudo suxeitos históricos ata hai pouco moi silenciados, como as mulleres, a clase obreira, os pobres... dándolles o protagonismo que lles corresponde.

En Xeografía os procedementos irán encamiñados ó recoñecemento de cuestións relativas á Xeografía Física e Humana, traballando tanto aspectos relativos ó relevo físico e ás paisaxes, coma aspectos relativos á demografía e ao proceso de urbanización.

Relación entre os estándares e as competencias básicas

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	CAA CMCCT CD
Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego.	CAA CMCCT CD CCL
Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español.	CAA CMCCT CD
Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.	CAA CMCCT CD CCL
Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego.	CAA CMCCT CD
Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia.	CAA CMCCT CD CCL
Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.	CAA CMCCT CD CCL
Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.	CAA CMCCT CD
Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.	CAA CMCCT CD
Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.	CAA CMCCT CD
Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	CAA CMCCT CD CCL
Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.	CAA CMCCT CSC CD
Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.	CAA CMCCT CSC CD
Explica as características da poboación europea.	CAA CCL CSC CD

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.	CAA CMCCT
Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Distingue os tipos de cidades do noso continente.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflectan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.	CAA CMCCT CCL CD
Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.	CAA CMCCT CSC CD CCL
Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.	CAA CMCCT CSC CD

<i>Estándares de aprendizaxe</i>	<i>Competencias básicas</i>
	CCL
Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado	CSC CCEC CSC CD CCL
Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	CSC CAA
Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.	CSC CAA
Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	CSC CMCCT
Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	CSC CMCCT
Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	CSC CMCCT
Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	CSC CCL
Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	CSC CAA
Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos	CSC CAA
Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños.	CSC
Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior.	CSC CCEC
Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media.	CSC CCEC CMCCT CCL
Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiás na Península Ibérica.	CSC CAA
Explica a importancia do Camiño de Santiago.	CSC CCEC CCL
Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas.	CSC
Describe características da arte románica, gótica e islámica.	CSC CCEC CCL

Obxectivos para o curso

1. Debuxar a situación económica, social e política dos reinos xermánicos.
2. Analizar as características da Alta Idade Media en Europa.
3. Identificar a problemática da falta de fontes históricas para a análise da Alta Idade Media.
4. Analizar as consecuencias da organización feudal.
5. Afondar nos aspectos socio-económicos, políticos e culturais no contexto da evolución dos reinos cristiáns e musulmáns.
6. Analizar o proceso de conquistas e o repoboación dos reinos cristiáns na Península Ibérica.
7. Establecer relacións entre os proceso de conquistas e repoboación dos reinos cristiáns e al-Ándalus.
8. Apreciar o valor da arte na Idade Media e as súas diferentes funcións.
9. Comprender os efectos da crise da Baixa Idade Media na análise das consecuencias económicas e sociais que derivan dela.
10. Describir as características concretas do medio físico de España e de Galicia.
11. Localizar no mapa de España e de Galicia as principais unidades e elementos do relevo.
12. Coñecer, describir e situar no mapa, os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico español e galego.
13. Coñecer os riscos naturais e problemas medioambientais de España, e os principais espazos naturais protexidos de España e de Galicia.
14. Afondar na análise da poboación, movementos migratorios, características e evolución.
15. Reflexionar sobre a distribución da poboación europea, a súa evolución, dinámica, migracións ou políticas de poboación.
16. Identificar como se organiza o territorio español e galego.
17. Analizar as grandes zonas urbanas, a densidade de poboación e as migracións no comentario de mapas do mundo.
18. Coñecer as características das cidades españolas e galegas, e a distribución urbana no espazo.
19. Identificar os proles e as contras do proceso de urbanización en Europa.

Unidades temáticas

0. Aproximación á Historia

1. O tempo histórico: cambio e continuidade; diacronía e sincronía; as idades da historia.
2. As fontes históricas.
3. Vocabulario histórico e artístico.

1. A fragmentación do mundo antigo

1. A fin do Imperio romano.
2. O reino suevo de Galicia.
3. Os visigodos en Hispania.
4. Bizancio, o Imperio romano de Oriente.
5. O Imperio Carolinxio.
6. A aparición do Islam.

2. Al Andalus

1. Formación e expansión do Islam.
2. A conquista de Al-Andalus.
3. A evolución de Al-Andalus (929-1492).
4. A arte andalusí.

3. A Europa feudal

1. A sociedade medieval.
2. A monarquía feudal.
3. Os privilexiados: nobleza e clero.
4. O feudo: señores e campesiños.

4. A cultura e a arte do Románico

1. A arquitectura románica.
2. A pintura románica.
3. A escultura románica.
4. O románico na Península Ibérica e Galicia.

5. Os reinos peninsulares: formación e evolución (séculos VIII-XIII)

4. Os primeiros reinos cristiáns: de reino de Asturias ao reino de León.
5. Os primeiros reinos cristiáns: os condados e os reinos pirenaicos.
6. O reino de Galicia e o Camiño de Santiago.
7. A consolidación dos reinos peninsulares ata o século XIII.

6. Os grandes reinos peninsulares (séculos XIII-XV)

1. Reconquista e a repoboación dos novos territorios.
2. A Coroa de Castela: goberno, sociedade e economía.
3. A Coroa de Aragón: goberno, sociedade e economía.
4. As guerras civís en Castela e Aragón.
5. A revolta irmandiña en Galicia.

7. As cidades da Europa medieval

1. Causas da recuperación urbana.
2. As cidades medievais.
3. Os grupos sociais.
4. A expansión comercial.
5. A crise de Europa na Baixa Idade Media.

8. A cultura e arte do Gótico

1. O nacemento da arte gótica.
2. A arquitectura gótica.
3. A escultura e pintura no gótico.
4. O gótico na Península e en Galicia.

9. Introducción ao espazo xeográfico

1. O medio físico: localización a través das coordenadas xeográficas.
2. O medio físico dos continentes.
3. O medio físico da Península Ibérica.
4. O medio físico de Galicia.
5. Os espazos bioclimáticos e as paisaxes da Península Ibérica e de Galicia.

10. Os habitantes do planeta

1. A poboación do planeta.
2. Os países e as cidades máis poboadas do mundo.
3. A estrutura da poboación. As pirámides de poboación.
4. Dinámicas e tendencias da poboación mundial.
5. Os modelos ou réximes demográficos.
6. A poboación europea e a súa diversidade.
7. As migracións hoxe. Os efectos das migracións.

11. A poboación española

1. A distribución e estrutura da poboación española.
2. Dinámicas e tendencias da poboación española. O avellentamento da poboación.
3. O poboamento rural e o poboamento urbano. O despoboamento do rural.

4. España: país de emigrantes, país de inmigrantes.
5. A diversidade da sociedade española.

12. As cidades e os procesos de urbanización

1. Que se entende por cidade.
2. A morfoloxía urbana.
3. As funcións urbanas.
4. Tipoloxía e xerarquía mundial das cidades.
5. As paisaxes urbanas. Os problemas das grandes cidades.
6. O espazo urbano español.

13. Natureza e sociedades: harmonías, crises e impactos

1. Relacións entre natureza e sociedade.
2. A desigualdade nos recursos do planeta.
3. Problemas, impactos e retos ambientais.
4. Desenvolvemento sustentable e xestión de residuos.
5. Países desenvolvidos e países subdesenvolvidos.
6. Os espazos naturais protexidos de España.

Temporalización

Primeira avaliación (setembro –decembro)

0. Aproximación á Historia
1. A fragmentación do mundo antigo
2. Al- Andalus
3. A Europa feudal
4. A arte e cultura do Románico

Segunda avaliación (xaneiro- abril)

5. A orixe dos primeiros reinos peninsulares (séculos VIII-XIII)
6. Os grandes reinos peninsulares (séculos XIII-XV)
7. As cidades da Europa medieval
8. A cultura e a arte do gótico

Terceira avaliación (abril –xuño)

9. Introducción ao espazo xeográfico
10. Os habitantes do planeta
11. A poboación española
12. As cidades e os procesos de urbanización
13. Natureza e sociedade: harmonías, crises e impactos

Concreción dos estándares de aprendizaxe

XUNTA

INSTITUTO EDUCACIÓN
SECUNDARIA

Ribeira, s/n - Torneiros Telf.: 986 333 956

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E R A	0. Aproximación á Historia	<p>B3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.</p> <p>B3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.</p> <p>B3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.</p> <p>B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.</p> <p>B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.</p> <p>B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.</p> <p>B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Coñece as principais fontes históricas a través do traballo de documentos diversos: obras de arte, mapas, textos.... 2. Sitúa no espazo: Ordena cronoloxicamente os acontecementos que marcan o inicio e a fin das Idades da Historia. 3. Realización eixes cronolóxicos situando as etapas e idades da historia. 4. Comparación de diferentes mapas (España, Europa...) para observar as diferentes culturas que conviven entre os séculos VII- XV. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Coñecer e identificar as fontes históricas. 2. Identificar as principais etapas e idades da Historia e ordenalas con corrección. 3. Identificar a que século pertence un ano e saber datar os séculos, ordenando as datas correctamente dentro dun século. 4. Identificar e clasificar diferentes fontes históricas.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E I R A	1. A fragmentación do mundo antigo	<p>B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.</p> <p>B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.</p> <p>B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.</p> <p>B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.</p> <p>B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.</p> <p>B3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sitúa no tempo: realiza un eixe cronolóxico situando os imperios bizantino, carolinxio, reino visigodo de Toledo, Al- Andalus e os seus acontecementos máis importantes. 2. Sitúa no tempo e no espazo: mapa mudo os imperios europeos existentes entre os séculos VI e VIII. 3. Define termos relativos á unidade: visigodo, suevo, missi dominici, basileus, conde, marca... 4. Comentario de texto acerca das invasións do século V 5. Comentario do texto no que se establezan as diferenzas entre os modos de vida e goberno dos romanos e os pobos xermánicos. 6. 	.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E I R A		B3.9.1. Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior	7. Traballo de síntese: análise das causas que orixinan o o islam.	.
	2. Al-Andalus	<p>B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.</p> <p>B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.</p> <p>B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.</p> <p>B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.</p> <p>B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.</p> <p>B3.9.2. Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media.</p>	<p>1. Sitúa no tempo: realiza un eixe cronolóxico situando as diferentes etapas de al Andalus e os acontecementos máis importantes</p> <p>2. Sitúa no espazo: comenta o mapa acerca da conquista e expansión do imperio islámico.</p> <p>3. Defíne termos relativos á unidade: xudaría, cadí. Emirato, medina, arco de ferradura...</p> <p>4. Establece comparacións entre termos: califa/emir; árabe/bérber/musulmán; muladí/mozárabe...</p> <p>5. Traballo con textos: as cidades de Al-Andalus: Toledo, a cidade das diferentes culturas.</p> <p>6.</p>	<p>1. Localizar no tempo as diferentes etapas de Al-Andalus, diferenciando con corrección cada unha delas: emirato dependente, emirato independente, califato de Córdoba, reinos de taifas, chegada de almorávides e almohades.</p> <p>2. Identificar as causas que favoreceron a chegada dos musulmáns á Península Ibérica.</p> <p>3. Identificar a nova organización social e política que se impuxo en Al- Andalus.</p> <p>4. Coñecer as principais achegas económicas, culturais e científicas aportadas polos musulmáns.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E R A	2. Al-Andalus	B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. B3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	7. Comentario de texto. A economía en Al-Andalus: a agricultura. 8. Traballo de indagación: búsqueda de avances científicos e técnicos achegados polos musulmáns 9. Comentario dun exemplo de arquitectura de Al-Andalus: A mesquita de Córdoba.	.
	3. A Europa feudal	B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	1. Sitúa no tempo e no espazo: completa e comenta o mapa da Europa do ano 1000. 2. Define termos relativos á unidade: feudalismo, vasalo, mesnada, cabaleiro... 3. Establece comparacións entre termos: vasalo/servo; reserva señorial/manso; rotación bienal/ rotación trienal...	1. Identificar os principais territorios que conformaban Europa no século XI. 2. Coñecer as causas que favoreceron a aparición do feudalismo. 3. Identificar os diferentes grupos sociais da Alta Idade Media e as relacións de dependencia entre eles.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E R A	3. A Europa feudal	<p>B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.</p> <p>B3.8.1. Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños</p>	<p>4. Comentario de textos acerca da vida na Alta Idade Media (a vida dos nobles, a coroación do Emperador, as malas colleitas...)</p> <p>5. Debuxa a pirámide correspondente á sociedade estamental e establece diferenzas entre os grupos.</p>	.
	4. A cultura e a arte do Románico	<p>B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.</p> <p>B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.</p>	<p>1. Sitúa no tempo e no espazo: a aparición do Románico en Europa e a relación cas rutas de peregrinaxe.</p> <p>2. Define termos relativos á unidade: transepto, ábsida, bóveda de canón, planta de cruz latina...</p> <p>3. Traballo con imaxes: debuxa a planta de unha catedral románica (Santiago de Compostela, por exemplo) e sitúa as súas partes.</p> <p>4. Traballo con imaxes: debuxa unha portada e sitúa as súas partes.</p>	<p>1. Identificas as causas que propician a aparición do Románico.</p> <p>2. Identificar as características propias da arquitectura románica.</p> <p>3. Identificar as diferenzas e sinalar con corrección as partes de unha igrexa románica en planta e alzado.</p> <p>4. Identificar e sinalar as partes de unha portada románica.</p> <p>5. Coñecer as características da escultura e da pintura románica, así coma o seu carácter didáctico.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E R A	4. A cultura e a arte do Románico	B3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	5. Establece relacións entre a arte románica e a arte romana. 6. Comentario de obras de arte: interior da catedral de Santiago de Compostela; Pantócrator de S. Clemente Tahull; estatuas do Pórtico do Paraíso... 7. Comentario de textos a cerca da vida nos mosteiros.	.
S E G U N D A	5. A orixe dos primeiros reinos peninsulares (s. VIII- XIII)	B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. B3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiás na Península Ibérica.	1. Sitúa no tempo: realiza un eixe cronolóxico situando os diferentes reinos peninsulares e os acontecementos máis salientables. 2. Sitúa no espazo: completa mapas onde se observe a aparición dos primeiros reinos cristiáns (s. VIII-IX) e a súa expansión territorial (s. XI-XIII)	1. Localizar no espazo os diferentes reinos cristiáns na Península Ibérica e a evolución das súas fronteiras ata o século XIII. 2. Identificar os factores que favorecen a reconquista e os diferentes sistemas de repoboación. 3. Coñecer as causas que favorecen a aparición e a evolución do reino de Galicia ata a súa integración no reino de León.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	<p>5. A orixe dos primeiros reinos peninsulares (s. VIII- XIII)</p>	<p>B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.</p> <p>B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.</p> <p>B3.10.2. Explica a importancia do Camiño de Santiago.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Define termos relativos á unidade: repoboación, foro, concello, presura... 2. Traballo con textos onde aparezan diferentes versións do mesmo acontecemento histórico (Ex: a batalla de Covadonga; a batalla de Simancas...) e extracción de conclusións. 3. Traballo con textos: os modelos de repoboación. Por exemplo: a repoboación de Toledo. 4. Traballo de búsqueda de información: a evolución do reino de Galicia durante os séculos XI – XII e a importancia do Camiño de Santiago. 	<p>4. Recoñecer a importancia do Camiño de Santiago como foco de transmisión da cultura occidental.</p>
	<p>6. Os grandes reinos peninsulares (s. XIII-XV)</p>	<p>B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.</p> <p>B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sitúa no tempo: eixe cronolóxico situando os acontecementos máis importantes dos reinos de Castela e Aragón. 	<p>1. Identificar no espazo a evolución dos reinos peninsulares ata a configuración existente no século XV: Castela, Aragón, Navarra, Portugal, Reino Nazarí de Granada.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	6. Os grandes reinos peninsulares (s. XIII-XV)	<p>B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.</p> <p>B3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiás na Península Ibérica.</p> <p>B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.</p> <p>B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sitúa no espazo: completa mapas onde se observe a expansión dos reinos cristiáns peninsulares dende o século XIII ata o mapa da Península no século XV. 2. Define termos relativos á unidade: Mesta, trashumancia, irmandade, remença, Cortes... 3. Traballo de indagación: cómo afectou á crise da Baixa Idade Media ós reinos peninsulares a partir do traballo con fontes documentais (o impacto da Peste Negra; a rebelión da remança en Aragón; as Guerras Civiles en Castela; as revoltas Irmandiñas en Galicia) 4. Comentario de textos: que reflectan a sociedade e a economía deste momento: Repoboación mediante doazóns de terras; Instauración das Cortes de León; Os privilexios da Mesta; As Revoltas irmandiñas... 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Situar no tempo e no espazo os acontecementos máis importantes dos reinos de Castela e Aragón. 3. Identificar as diferenzas políticas, económicas e sociais existentes entre os reinos de Castela e Aragón. 4. Identificar as causas e as consecuencias da crise da Baixa Idade Media nos reinos peninsulares: Guerras Civiles en Castela, A revolta dos Remenças en Aragón e os Irmandiños en Galicia.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	7. As cidades da Europa medieval	<p>B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.</p> <p>B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.</p> <p>B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.</p> <p>B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Sitúa no tempo: eixe cronolóxico onde se representen as diferentes etapas da Idade Media e os acontecementos máis salientables. Define termos relativos á unidade: gremio, burgués, cruzadas, arado normando, rotación trienal... Comentario de documentos que expliquen os factores da recuperación urbana: a expansión agraria, táboa sobre a evolución da poboación europea e mapa cas principais rutas comerciais, por exemplo Traballo de indagación: búsqueda de información acerca de cómo era unha cidade do século XIII-XIV (Anveres, Bruxas...) e os modos de vida da burguesía (Por exemplo, a partir da pintura O Matrimonio Arnolfini) 	<ol style="list-style-type: none"> Identificar os factores que favoreceron a expansión urbana do século XIII. Identificar os factores que impulsaron a recuperación do comercio en Europa. Coñecer as causas que favorecen o auxe económico e social da burguesía. Coñecer as causas e consecuencias nas que desembocaron na crise da Baixa Idade Media: crise agrícola, Peste Negra e descenso demográfico e as revoltas campesinas.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	7. As cidades da Europa medieval	B3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas.	5. Comentario de documentos que expliquen as causas da crise da Baixa Idade Media en Europa: texto sobre a suba do prezo do pan; mapa da Peste Negra e táboa con datos demográficos; escenas e textos sobre as jacqueries.	.
	8. A cultura e a arte do Gótico	B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	1. Define termos relativos á unidade: universidade, arcobotante, contraforte, rosetón, retablo... 2. Establece comparacións entre termos: bóveda de canón/ bóveda de cruzaría; arco de medio punto/arco oxival... 3. Traballo con textos que amosen o renacer cultural do século XIII. 4. Traballo con documentos: comentarios de textos acerca da búsqueda expresa da Beleza no Gótico e a diferenza da intención didáctica románico. Explo: textos de Suger de Saint Denis.	1. Identificar as causas que favoreceron a aparición da arte e cultura góticas. 2. Establecer diferencias entre a arte románica e gótica. 3. Identificar as principais novidades arquitectónicas que supón a arte gótica. 4. Coñecer as características da escultura e pintura góticas e o seu interese pola búsqueda da Beleza

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	8. A cultura e a arte do Gótico	B3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Traballo con imaxes: sitúa sobre unha imaxe muda as partes dunha catedral gótica. 2. Comentario de obras de arte: interior de Notre Dame de Paris, fachada da catedral de Reims, Anxo da Anunciación de Reims, Virxe Branca da Catedral de Toledo, cuadros de Giotto. 3. Actividade de síntese: comparativa das pinturas entre o Pantócrator de San Vicente Tahull e a lamentación sobre o corpo de Cristo, de Giotto. 4. Organización da información: realización de unha táboa comparativa entre o Románico e o Gótico (arquitectura, pintura e escultura) 	.
T E R C E I R A	9. Introducción ao espazo xeográfico	B1.1.1. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Traballo con mapas: sitúa nun mapa diferentes lugares (O Porriño, Madrid, Barcelona...) ca axuda das coordenadas xeográficas. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Localizar nun mapa de España diferentes lugares coa axuda das coordenadas xeográficas. 2. Localizar nun mapa físico as principais cordilleiras e ríos de España.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
T E R C E I R A	9. Introducción ao espazo xeográfico	<p>B1.2.1. Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego</p> <p>B1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español.</p> <p>B1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.</p> <p>B1.4.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego.</p> <p>B1.4.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia.</p> <p>B1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.</p> <p>B1.5.2. Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.</p> <p>B1.5.3. Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.</p> <p>B1.6.1. Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Traballo con mapas: sitúa as principais unidades do relevo de España. 2. Traballo con mapas: sitúa as principais unidades do relevo de Galicia. 3. Traballo con mapas: debuxa e sitúa mediante tramas diferentes os grandes espazos bioclimáticos de España. 4. Traballo con documentos: compara e analiza gráficas e imaxes de dous ou mais áreas bioclimáticas (Canarias e Mediterráneo; Mediterráneo e Atlántico...) 5. Localiza e compara os trazos dos espazos bioclimáticos gelagos, por exemplo: costa atlántica e Galicia de interior. 	<p>. 3. Localizar nun mapa físico de Galicia as principais cordilleiras, rías e ríos de Galicia.</p> <p>4. Identificar con corrección os diferentes espazos bioclimáticos de España..</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
T E R C E I R A	10. Os habitantes do planeta	<p>B2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.</p> <p>B2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.</p> <p>B2.2.1. Explica as características da poboación europea.</p> <p>B2.2.2. Compara entre países a poboación europea segundo a súa distribución, a súa evolución e a súa dinámica.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Localiza e cita no mapa as áreas de maior e menor densidade de poboación da Terra. 2. Traballo de síntese: factores que inciden na distribución da poboación sobre o territorio. 3. Comprensión de procesos: explica as causas e consecuencias dos movementos migratorios. 4. Traballo con documentos: analiza e explica as fases do modelo de transición demográfica. Causas e consecuencias. 5. Aplica a última fase do modelo de transición demográfica para analizar as características da poboación europea actual. 6. Traballo con documentos: compara distintas pirámides de poboación (ex.: China e Finlandia): distribución por sexo, idade... 7. Define termos relativos á unidade, coma densidade de poboación; migración, emigrante, poboación activa, crecemento natural... 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Localizar nun mapamundi político as áreas de maior e menor densidade de poboación. 2. Identificar as causas e consecuencias que orixinan os fenómenos migratorios. 3. Identificar as características da poboación europea a partir da análise de unha pirámide de poboación. 4. Coñecer o modelo de transición demográfica e aplicalo ó exemplo de diferentes países, explicando causas e consecuencias.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
T E R C E I R A	11. A poboación española	<p>B2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.</p> <p>B2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España.</p> <p>B2.4.1. Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais.</p> <p>B2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identifica e localiza nun mapa as unidades de división política e administrativa do territorio español. 2. Traballo con documentos: compara e comenta a pirámide de España en 1970 e 2015. 3. Traballo con mapas: comenta o mapa anamórfico da poboación española en 2015. 4. Traballo con documentos: analiza a estrutura da poboación española e galega comparando mapas e gráficos diversos sobre a evolución da natalidade e mortalidade desde principios do século XX. 5. Traballo con documentos: comenta mapas de fluxos nos que se representen as correntes migratorias en España dende 1970. 6. Comprensión de procesos: explica as causas, etapas e destino da emigración galega dende finais do século XIX. 7. Comprensión de procesos: porque se fala da diversidade das sociedades de Europa e Galicia?. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Localizar nun mapa político as comunidades e cidades autónomas, provincias e capitais españolas. 2. Identificar as características actuais da poboación española a partir do comentario de unha pirámide de poboación. 3. Identificar as características actuais da poboación galega a partir do comentario de unha pirámide de poboación. 4. Recoñecer as características das paisaxes humanizadas españolas.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
T E R C E I R A	11. A poboación española	B2.9.1. Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.	<p>8. Comenta diversos textos e gráficos nos que se represente a os trazos demográficos de países de orixe e acollemento, as achegas da inmigración ó PIB, a poboación inmigrante activa segundo os sectores económicos...</p> <p>9. Traballo de síntese e comparación: compara imaxes e indica as características das paisaxes humanizadas españolas.</p>	.
	12. As cidades e os procesos de urbanización	<p>B2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo.</p> <p>B2.5.2. Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica.</p>	<p>1. Define termos relativos á unidade: cidade, trama regular, ensanche, periferia urbana, conurbación, especulación do solo...</p> <p>2. Traballa con documentos: realiza un gráfico de barras que reflecta o proceso do crecemento urbano no mundo.</p> <p>3. Traballo con mapas e síntese: localiza e sitúa as cidades con maior número de habitantes e explica porque se atopan nos seus continentes.</p>	<p>1. Localizar nun mapamundi político as vinte cidades máis poboadas do mundo.</p> <p>2. Localizar nun mapa de Europa as principais cidades europeas.</p> <p>3. Recoñecer as características económicas das vinte cidades máis poboadas do mundo.</p> <p>4. Coñecer as características propias do medio urbano.</p> <p>5. Identificar as diferentes funcións urbanas e citar exemplos de cada unha delas.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
T E R C E I R A	12. As cidades e os procesos de urbanización	<p>B2.6.1. Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa.</p> <p>B2.6.2. Distingue os tipos de cidades do noso continente.</p> <p>B2.7.1. Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Traballo con imaxes: compara dúas paisaxes urbanas de países de distinto nivel de desenvolvemento (Nova York e Nova Delhi, por exemplo). 2. Traballo con imaxes: compara e comenta unha paisaxe urbana (Londres, Madrid, Paris...) e unha paisaxe rural (algún pobo galego, irlandés, da bretaña...) e establece diferenzas. 3. Explica e pon exemplos das diferentes funcións urbanas existentes. 4. Traballo con documentos: busca un mapa de diferentes cidades coñecidas polo alumnado e identifica nel o tipo de trama, a xeometría da cidade (centro histórico, ensanche e periferia) 5. Traballo de búsqueda de información: busca na prensa ou en internet características dalgunhas cidades galegas e 	.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
T E R C E I R A		B1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	españolas coñecidas polo alumnado (Vigo, Madrid...) 4. Traballa cas TICs: busca información e reflexiona acerca dos problemas que presentan moitas cidades na actualidade.	.
	13. Natureza e sociedade: harmonías, crises e impactos	B1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	1. Comprensión de procesos: establece relacións entre a presenza humana e a súa dependencia respecto da natureza. 2. Traballo de indagación: busca en diferentes medios de comunicación novas acerca de problemas ambientais mais ou menos recentes existentes en Galicia e España (contaminación dos ríos, incendios, contaminación dos mares e ecosistemas...) 3. Traballo de síntese e exposición: ca información obtida, elabora unha presentación onde expoñas estes problemas.	1. Coñecer os principais problemas ambientais existentes na actualidade. 2. Localizar e identificar os principais espazos protexidos de España. 3. Identificar as principais características económicas, demográficas e sociais dos países desenvolvidos e subdesenvolvidos do mundo. 4. Identificar as relacións entre as actividades económicas e a alteración da paisaxe por parte do home.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
T E R C E I R A	13. Natureza e sociedade: harmonías, crises e impactos	<p>B2.8.1. Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles.</p> <p>B2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflectan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.</p> <p>B2.10.1. Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.</p>	<p>4. Localiza nun mapa os espazos naturais protexidos en España (parques naturais, reservas, áreas mariñas...).</p> <p>5. Traballo con gráficos: elabora gráficos de liñas cas características económicas e demográficas dos países desenvolvidos e subdesenvolvidos.</p> <p>6. Compara dúas paisaxes humanizadas: a costa mediterránea (Benidorm) e o norte peninsular (Asturias) e establece relacións entre cada paisaxe e a actividade económica dominante.</p>	.

Procedementos e instrumentos de avaliación

Obxectivos:

- Coñecer a situación de partida dos compoñentes que inciden no proceso no momento en que se propón a avaliación.
- Facilitar a formulación dun modelo de actuación adecuado ao contexto, en función dos datos anteriores.
- Seguir a evolución do desenvolvemento e aprendizaxe do alumnado.
- Tomar as decisións necesarias para adecuar o deseño e desenvolvemento da nosa acción educadora ás necesidades e logros detectados nos alumnos nos seus procesos de aprendizaxe.
- Prestarase atención ao progreso individual que realiza cada alumno/a, en relación consigo mesmo/a, e en relación coa medida do grupo-clase. Estableceremos tres fases neste proceso de avaliación:
- Avaliación inicial, ó principio do curso e ó comezo de cada unidade, que servirá para establecer o punto de partida mediante breves cuestionarios e preguntas moi concretas...
- Avaliación formativa, que non se cualificará e se orientará hacia o establecemento de relacións, causas e efectos , á confección de mapas, comentario de imaxes, gráficos e textos. Ademais faranse propostas de mellora orientadas a incrementar o rendimento.
- Avaliación sumativa ó final do proceso, que si é necesario cualificar. Valorarase tanto o que o alumnado sabe, como o que sabe facer, tanto o que o alumnado traballa como o esforzo realizado e tanto o traballo na aula como fora dela.

As probas da avaliación caracterizaranse por axustarse ó aprendizaxe, tanto en contidos como en capacidades.

Procedementos de avaliación:

- Os relacionados coa localización, periodización e comprensión de conceptos.
- A relación entre fenómenos.
- Os que reflicten ou valoren a expresión do alumnado, a comprensión de mensaxes, a utilización crítica das fontes de información o seu alcance, a adaptación o seu vocabulario do aprendido.
- Desenvolvemento de diferentes habilidades (esquematizar, confeccionar croquis ou mapas conceptuais, resumir...).

Tipos de probas para a avaliación por competencias:

- De ensaio: nas cales se plantexa unha situación novidosa ou orixinal, cuxa resolución dependerá do aprendido ata ese momento. Exemplo: xogos de simulación.
- Abertas: elaboración de temas amplos, comentarios de textos, gráficos, series estatísticas, imaxes, mapas nos cales especificarase o que queremos que se inclúa, de forma que a súa corrección e puntuación poida ser a máis obxectiva posible. Evitaranse contestacións ó azar, darase tempo suficiente para a realización das probas e a fácil interpretación das instrucións e preguntas.
- Pechadas: definicións, evocación mediante texto incompleto, de correspondencia, asociación, de dúas alternativas, de selección múltiple...

A estas probas sempre seguirá a corrección na clase co alumnado para que este comprenda os fallos cometidos ou os aspectos que se deben mellorar e os vaian superando.

Instrumentos de avaliación:

- Probas escritas: como mínimo dúas por avaliación.
- Lista de control: tomarase nota da realización das actividades escritas e cuestións orais de cada unidade, que requiren traballo na casa. Asemede, tamén se valorará a participación na clase mediante a formulación de preguntas, plantexamento de dúbidas, corrección de exercicios, etc.
- Caderno de traballo: distribución, orde, redacción...
- Traballos: poderán presentarse de maneira oral o escrita, individuais o en pequeno grupo. Neles valorarase o espírito investigador, a planificación, elaboración e o aporte de ideas creativas, a limpeza, o coidado , a orde nos traballos e a súa entrega nos prazos que se determinen. Valorarase a realización dos traballos voluntarios que se propoñan.

Ferramenta de Avaliación	Peso na cualificación
- Probas escritas	70%
- Lista de control	20%
- Caderno de traballo	5%
- Traballos	5%

Ferramentas comúns para a avaliación competencial

Rúbrica para avaliar a redacción e presentación de traballos escritos e rúbrica para exposición oral de traballos utilizando recursos dixitais (presentacións).

Utilizaremos catro niveis de cualificación: excelente (4), moi ben (3), ben (2), regular (1).

Para avaliar a redacción e presentación de traballos escritos, utilizaranse os seguintes indicadores de logro: redacción, ortografía, extensión, contido, argumentación de ideas, presentación e limpeza, tempo de entrega.

Para avaliar a exposición oral de traballos utilizando recursos dixitais, utilizaranse os seguintes indicadores do logro: presentación formal valorando as diapositivas, e a expresión oral (non leída, fluída, interesante, creativa, vocabulario preciso...)

Á hora de cualificar as ferramentas utilizadas teranse en conta tamén os seguintes aspectos:

- Correcta exposición de contidos, utilización de léxico adecuado e claridade de conceptos.
- Capacidade de síntese e de relacionar os diferentes aspectos estudados.
- Correcta utilización da lingua escrita así como da ortografía.(penalizaranse tanto a defectuosa redacción como os faltas de ortografía . Penalizarase con 0,10 puntos cada erro ortográfico).
- Capacidade de analizar e comentar documentos de análises (gráficas, táboas estatísticas, mapas, fotografías etc.) e de relacionalos correctamente cos temas estudados, extraendo a información que axude a comprendelos.
- Progreso na aprendizaxe dos contidos propostos, medido fundamentalmente nas probas escritas.
- Capacidade para o dominio e progreso na utilización das ferramentas dixitais postas ao seu alcance.

Peso das ferramentas de avaliación na cualificación. (Por trimestre)

Tódalas cualificacións parciais terán unha nota máxima de 10 puntos, a avaliación considerárase negativa se a nota é inferior a 5 puntos.

Farase media aritmética das probas escritas realizadas no período da avaliación, independentemente da nota acadada en cada unha e o resultado obtido reflectirá o 70% da cualificación final da avaliación.

Copiar nunha proba escrita implicará a anulación de dita proba escrita e a súa cualificación será de cero. Esta nota fará media aritmética coa nota dos outros exames.

Se os exames non se aproban, para subir nota co traballo persoal, cómpre que o alumno acadase un 3 en cada un deles.

A cualificación final obterase realizando a media ponderada das cualificacións parciais e tendo en conta os seus pesos indicados na táboa anterior; se a media é igual ou superior a 5 puntos, considerarase avaliación positiva e polo tanto obxectivos acadados.

No caso de suspender a avaliación, para poder recuperala, ao inicio do seguinte trimestre o alumno terá que cumprimentar un boletín de actividades da avaliación non superada, que presentado en tempo en forma e obtendo unha valoración positiva terá un peso na avaliación dun 50 %; e realizar ademáis unha proba de acreditación das súas competencias. (50 % restante)

criterios de cualificación na avaliación final

Unha vez rematado o período regular, o alumnado que acade cualificación positiva nos tres trimestres, haberá superado o curso. A súa cualificación final na avaliación ordinaria será o resultado da media aritmética das notas obtidas nas tres avaliacións.

O alumnado que non teña superado algunha ou ningunha das tres avaliacións, deberá realizar no tempo inmediatamente despois de cada avaliación non superada, actividades de reforzo (elaboración de esquemas, confección de mapas físicos, políticos, etc., así como actividades de comprensión) para poder recuperalas. Se a media das tres avaliacións é inferior a 5, a materia quedará pendente para o próximo curso, tendo que deseñar un plan de reforzo individualizado para o alumnado que non acade esa cualificación.

O alumnado pode perder o dereito a avaliación continúa cando haxa un abandono da asignatura. Considerase “abandono” cando concurran as circunstancias seguintes:

- Non asistir a clase de maneira regular o faltar a clase (sen xustificación) o dobre de días que a materia ten por semana, sendo estas faltas computables para todo o ano e non para o trimestre.

Recuperación da materia pendente de 1º ESO

O alumnado que promocionou de primeiro a segundo de ESO sen ter superado a asignatura, traballará pola súa conta os contidos e fixaránse titorías para resolver dúbidas nas horas dispoñibles dentro do horario do alumnado como do profesorado. Tamén poderán utilizarse as TIC (aula virtual, correo electrónico, conexións online)

Dividirase a materia (soamente cos contidos desenvolvidos no curso anterior) en dúas partes e entregaráselle ao alumno dous boletíns de exercicios para traballar os contidos da asignatura. Se o alumno non realiza os boletíns, non os entrega en prazo, ou entregándoos non obtén unha nota positiva, poderá presentarse a unha proba escrita que se realizará no mes de maio.

Esta proba constituirá o 100% da nota.

Concrecións metodolóxicas

1. Introducción á unidade temática

- Remuíño de ideas.
- Ocasionalmente, visionado dalgún documental ou película alusiva ao tema.
- Enfoque espazo-temporal dos feitos históricos que se van abordar.

2. Desenvolvemento

- Presentación na pizarra dixital da unidade temática confeccionada co material ofrecido pola plataforma E-dixgal
- Comentario analítico das imaxes.
- Selección da información que o alumnado ten que coñecer e das actividades que deberá realizar entre os recursos que ofrece a plataforma E-dixgal para cada unidade temática.
- Exposicións orais
- Traballos monográficos que supoñan un traballo de investigación a cargo do alumno/a. (Alomenos, un anual)
- Visionado de Imaxes:
 - Xeografía: Observación de vídeos e imaxes de paisaxes e localizacións que ilustren o tema.
 - Arte: Visionado de imaxes correspondentes aos movementos artísticos estudados en cada momento.
- Actividades do caderno de traballo: respostar preguntas sobre o tema estudado, elaboración de gráficos, pequenos comentarios de texto...
- Confección de esquemas.
- Elaboración ou cumplimentación de mapas.

Materiais e recursos

Os materiais utilizados serán:

- Contidos dixitais das editoriais incluídas no proxecto E-dixgal. Realizarase unha selección de material que conformará o libro dixital do alumno.
- O caderno da clase
- Material cartográfico
- Material impreso

Xeografía e Historia. 4º ESO

A materia de Ciencias Sociais, Xeografía e Historia no 4º curso da Educación Secundaria Obrigatoria, para o curso académico 2016-17, basease no DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria na Comunidade Autónoma de Galicia.

Os contidos estrutúranse en 13 unidades, dende a crise do Antigo Réxime, no século XVIII, ata o mundo actual, sen esquecer referencias concretas a España e a Galicia.

A historia de cuarto curso débelle proporcionar ao alumnado un coñecemento global que resulte necesario para entender o presente e para mellorar o futuro. Ao longo das unidades didácticas se fai constantemente referencia a sucesos históricos ata hai pouco moi silenciados, como as mulleres, a clase obreira, os pobres...para que acaden un conxunto de valores que lles permitan adoptar unha actitude ética e comprometida dentro dunha sociedade plural e solidaria.

Como estamos no final da etapa, se insistirá constantemente na importancia que ten a adquisición dun vocabulario conceptual propio e a capacidade para utilizalo e xeneralizalo correctamente, Destacamos tamén a importancia de saber interpretar fontes de diversa tipoloxía, a comprensión da multicausalidade e a intencionalidade na interpretación dos procesos, o uso axeitado da información e o manexo da documentación.

A aprendizaxe da Historia contribúe á adquisición da totalidade das competencias básicas e estas aparecen desenvolvidas en cada unha das unidades didácticas.

Relación entre os estándares de aprendizaxe e as competencias básicas

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo.	CSC CAA CCL
Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración.	CSC CAA CCL
Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgunhas monarquías.	CSC CAA CCL
Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época	CSC CMCCT CAA
Comprende as implicacións do empirismo e o método científico nunha variedade de áreas.	CSC CMCCT
Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron.	CSC CAA CCL
Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as.	CSC CAA CCL
Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras.	CSC CAA CCL
Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras.-	CSC CAA CCL
Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes.	CSC CAA CCL
Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra.	CSC CAA CCL
Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	CSC CAA CCL
Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos.	CSC CAA CCL
Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.	CSC CSIEE CCL
Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España-	CSC
Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	CSC CAA
Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influiría na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	CSC CAA CCL
Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.	CSC CAA CCL
Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.	CSC CAA
Diferenza os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial.	CSC CAA
Analiza o novo mapa político de Europa.	CSC CAA
Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.	CSC CAA CCL

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade.	CSC CAA CCL
Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX.	CSC CAA CCL CCEC
Compara movementos artísticos europeos e asiáticos.	CSC CAA CCL CCEC
Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia.	CSC CAA CCL
Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008.	CSC CAA
Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller.	CSC CAA CCL
Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo.	CSC CCL
Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas.	CSC CCL
Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.	CSC CAA CCL
Recoñece a xerarquía causal da II Guerra Mundial (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas).	CSC CAA
Sitúa no mapa as fases da II Guerra Mundial.	CSC CAA
Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.	CSC CAA CCL
Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.	CSC CAA CCL
Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.	CSC
Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	CSC CAA CCL
Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.	CSC CAA CCL
Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador	CSC CCL
Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).	CSC CAA
Explica os avances dos réximes soviéticos e do "Welfare State" en Europa.	CSC CAA CCL
Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.	CSC
Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	CSC CAA CCL
Coñece a situación da posguerra e a represión en España, así como as fases da ditadura de Franco.	CSC
Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica.	CSC CAA CCL
Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época	CSC CAA

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Comprende os proles e contras do estado do benestar.	CSC
Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS.	CSC CAA CCL
Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade.	CSC CAA CCL
Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.-	CSC CCL
Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.	CSC CAA CCL
Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.	CSC CAA CCL
Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra.	CSC CDC CCL CAA CSIEE
Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización.	CSC CAA CCL
Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.	CAA CCL CDC
Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflictivo das condicións sociais do proceso de globalización.	CSC CD CAA CCL CMCCT CSIEE
Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgúns consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Ártico.	CSC CNCCT CAA CCL
Sopesa como unha Europa en guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI.	CSC CAA
Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI.	CSC CMCCT CAA

Obxectivos para o curso

1. Analizar as características do «Antigo Réxime» desde distintas perspectivas.
2. Reflexionar sobre os avances da revolución científica dos séculos XVII e XVIII.
3. Analizar o movemento cultural e social en Europa e América coa Ilustración.
4. Identificar e comprender os distintos procesos revolucionarios nos Estados Unidos, Francia, España e Iberoamérica, afondando nos feitos que os motivaron, o seu alcance e as súas limitacións.
5. Entender as causas da Revolución Francesa e describir os feitos máis relevantes.
6. Comprender a evolución de España e Galicia a través dos cambios económicos provocados pola industrialización do país, afondando nos avances e sacrificios e/ou proles e contras deste proceso.
7. Afondar no imperialismo, a súa evolución, as potencias imperialistas e a repartición de poderes no mundo.
8. Identificar os aspectos principais da interconexión entre a «Gran Guerra» e a Revolución Rusa.
9. Identificar os avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.
10. Recoñecer no Romanticismo a orixinalidade de movementos artísticos como o impresionismo, expresionismo, etc.
11. Analizar os acontecementos, fitos e procesos ocorridos no período de entreguerras.
12. Afondar nas causas que provocaron o auxe dos fascismos.
13. Coñecer os feitos e contextos dos distintos acontecementos bélicos.
14. Identificar os feitos máis importantes da descolonización de posguerra no século XX.
15. Identificar as bases do estado do «Welfare State» en Europa.
16. Analizar a Guerra Fría desde as relacións entre EE.UU. e a URSS.
17. Reflexionar sobre a evolución da ditadura en España e Galicia..
18. Interpretar a repercusión mundial da crise económica.
19. Analizar as causas e consecuencias do derrubamento da URSS.
20. Comprender o proceso de constitución da Unión Europea.
21. Coñecer e identificar algúns factores da globalización.
22. Recoñecer o que supuxo a revolución tecnolóxica e os cambios fundamentais que provocou.
23. Valorar o legado histórico, recoñecendo a súa influencia no que temos no presente.

Unidades temáticas

0. Introdución á historia (contidos comúns)

1. Que é?
2. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia.
3. As fontes históricas.
4. O tempo histórico: cambio e continuidade; diacronía e sincronía; as idades da historia
5. Vocabulario histórico e artístico

1. O século XVIII en Europa ata 1789

1. A crise do Antigo Réxime.
2. Crecemento económico e desenvolvemento burgués.
3. Os sistemas parlamentarios: Gran Bretaña e os Estados Unidos.
4. A monarquía borbónica en España.
5. A Ilustración contra o Antigo Réxime.
6. A arte: do rococó ao racionalismo neoclásico.
7. A “revolución científica” dende os séculos XVII e XVIII.

2. A era das Revolucións liberais

1. Bases ideolóxicas: liberalismo e nacionalismo.
2. A Revolución francesa: causas, desenvolvemento e protagonistas.
3. O Imperio napoleónico.
4. As revolucións burguesas entre 1815-1848: entre o absolutismo e o liberalismo.
5. Os novos estados: nacionalismos de disgregación e nacionalismos de unificación.
6. A independencia das colonias españolas en América.
7. A España do século XIX: a construción do réxime liberal

3. A Revolución Industrial.

1. A orixe da Revolución Industrial en Gran Bretaña.
2. A súa expansión por Europa, América e Asia.
3. As consecuencias: económicas, demográficas e sociais.
4. A nova sociedade de clases e os novos movementos sociais.
5. O caso español e Galego: éxito ou fracaso?
6. A ciencia no século XIX.

4. O Imperialismo no século XIX

1. Causas da expansión imperialista
2. O triunfo do capitalismo industrial
3. As principais potencias imperialistas e o reparto colonial
4. Consecuencias para as colonias e para as metrópole
5. A arte no século XIX: a influencia asiática e africana na arte occidental

5. A Primeira Guerra Mundial e a Revolución Rusa.

1. Causas da “Gran Guerra”
2. O desenvolvemento da guerra.
3. Os tratados de paz
4. Consecuencias políticas, sociais, económicas e territorias.
5. A Revolución Rusa: orixes desenvolvemento e consecuencias.
6. Crise do sistema liberal en España
7. As vangardas artísticas

6.A época de “Entreguerras (1919-1945)

1. Estados Unidos de América: a nova potencia mundial
2. Da prosperidade á crise (1920- 1929)
3. Da crise á “gran depresión” (1929-1939)
4. A crise da democracia
5. O fascismo italiano
6. O réxime nazi, un sistema totalitario
7. A Unión Soviética, a ditadura stalinista
8. A Segunda República española e a Guerra Civil.
9. A arte do período de entreguerras

8. A Segunda Guerra Mundial

- 1.As orixes da Segunda Guerra Mundial
2. O desenvolvemento da guerra
3. Unha guerra total: ocupación e violencia
4. O Holocausto
5. As consecuencias da guerra.
6. Pasado e presente: A Organización da Nacións Unidas (ONU)

9. Un mundo dividido

1. A nova xeopolítica mundial: o “pano de aceiro”
2. Alemaña: centro da Guerra Fría
3. Os conflitos da Guerra Fría
4. O significado da guerra de Vietnan
5. A coexistencia pacífica
6. Os procesos de descolonización en Asia e África
7. Pasado e presente: descolonización e neocolonialismo

9.Estabilización do capitalismo e illamento soviético.

1. Diferenzas entre o bloque capitalista e o bloque comunista
2. A construción de Europa e o Estado do benestar
3. As mulleres: a loita pola paridade e a iguade

4. Dúas concepcións opostas da arte
5. Pasado e presente. Da crise enerxética (1973) á crise financeira (2008)

10.España: a ditadura franquista (1939-1975)

1. O réxime totalitario franquista
2. Os anos da autarquía (1939-1959)
3. As mulleres baixo o franquismo
4. Do desenvolvemento á crise do réxime (1959-1975)
5. O exilio e a oposición ao franquismo
6. O franquismo en Galicia
7. A memoria histórica

11.Transición e democracia en España

1. A transición á democracia (1975-1978)
2. O novo Estado xurdido da Constitución de 1978
3. As mobilizacións populares
- 4.Os gobernos da democracia
5. Cambio económico e social
6. Construción e crise do Estado do benestar
7. Galicia en democracia

12. O mundo actual

1. Unha nova orde mundial dende a década de 1990
2. Europa tras a caída do muro de Berlín
3. A construción da Unión Europea
4. Pasado e presente: Europa, do benestar á austeridade.

13. Globalización e revolución tecnolóxica.

- 1.Definición de globalización
2. Os axentes da globalización
3. Os fluxos da globalización
4. Os escenarios da globalización
5. A revolución tecnolóxica: a era dixital
6. Os marxinados da globalización
7. A necesidade dun crecemento sustentable
8. O cambio climático

Temporalización

Primeira avaliación

1. O século XVIII en Europa ata 1789
2. A era das Revolucións liberais
3. A Revolución Industrial.
4. O Imperialismo no século XIX

Segunda avaliación

5. A Primeira Guerra Mundial e a Revolución Rusa.
6. A época de “Entreguerras” (1919-1945)
7. A Segunda Guerra Mundial
8. Un mundo dividido
9. Estabilización do capitalismo e illamento soviético.

Terceira avaliación

10. España a ditadura franquista (1939-1975)
11. Transición e democracia en España
12. O mundo actual
13. Globalización e revolución tecnolóxica.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E I R A	Unidade 1. O século XVIII en Europa ata 1789	1.1 Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo. 1.2. Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración. 1.3. Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgunhas monarquías.	1.1.1. Lectura dun texto de Luis XV ao Parlamento de París en 1661. 1.1.2. Lectura dun texto de Bossuet en 1679. 1.1.3. Lectura dun texto de Locke sobre o goberno civil de 1690. 1.1.4. Lectura dun texto de Voltaire sobre o sistema político inglés de 1764. Lectura do preámbulo da Declaración de Independencia dos Estados Unidos de América. 1.2.1. Define o Antigo Réxime e Ilustración. 1.2.2. Compara as teorías económicas do século XVIII. 1.2.3. Identifica causas e consecuencias do crecemento demográfico do século XVIII. 1.2.4. Explica as transformacións agrarias do século XVIII. 1.2.5. Analiza a artesanía no século XVIII. 1.2.6. Caracteriza o comercio no século XVIII. 1.3.1. Identificación dos pensadores ilustrados máis importantes e síntese dos seus principais postulados. 1.3.2. Estudo da Ilustración en España e Galicia a través de Jovellanos, do pai Benito Feixoo e o	1. Describir as características do Antigo Réxime. 2. Identificar as ideas políticas do século XVIII. 3. Relacionar correctamente a definición política co estado ao que mellor se refire. 4. Detallar correctamente as principais ideas do pensamento ilustrado. 5. Identificar as principais ideas de Ilustración española e o programa reformista de Carlos III.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E I R A	Unidade 1. O século XVIII en Europa ata 1789	1.4. Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época. 1.5. Comprende as implicacións do empirismo e o método científico nunha variedade de áreas.	pai Sarmiento. 1.3.3. Identificación da variedade de réximes políticos en Europa mediante a observación dun mapa histórico. 1.3.4. Análise do despotismo ilustrado, a través da monarquía borbónica en España, destacando as reformas ilustradas de Carlos III. 1.4.1. Organiza información» na que analiza os avances científicos do século XVIII. 1.4.2. Coñece a arte» na que distingue o rococó do neoclasicismo 1.5. Investiga que eran as Sociedades Económicas do Amigos do País e analiza como aplicaron os avances científicos á agricultura, e á industria manufactureira.	
	Unidade 2. A era das Revolucións liberais	2.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron.	2.1.1. Relaciona o concepto de revolución cos cambios en diversos campos. 2.1.2. Observa nun mapa histórico o país que foi o centro do proceso revolucionario e a extensión a outros países europeos.	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E R I A	Unidade 2. A era das Revolucións liberais	2.2. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as. 2.3. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os pros e os contras.	2.1.3. Diferenza as causas da Revolución Francesa e sinala o factor desencadeante da revolución. 2.1.4. Distingue as etapas da Revolución Francesa e os seus acontecementos máis relevantes. 2.1.5. Identifica aspectos da vida cotiá na época da Revolución Francesa. 2.1.6. Lectura e interpretación de fontes primarias co testemuño da participación das mulleres na Revolución Francesa e a discriminación que sufriron. 2.2.1. Análise das constitucións francesas de 1791, 1793, a Declaración de Dereitos do Home e do Cidadán, o comentario dun cadro histórico “Liberdade guiando ao pobo” ... 2.2.2. Análise do pasado e presente: análise da herdanza da Revolución Francesa nos sistemas democráticos actuais. 2.3.1. • Análise e interpretación dun mapa de Europa en 1811 para estudar a expansión dos exércitos franceses dirixidos por Napoleón. 2.3.2. Descrición dos cambios territoriais impostos polo Congreso	1. Ordenar cronoloxicamente os episodios do estalido da Revolución Francesa. 2. Identificar as etapas da Revolución Francesa e especificar as características de cada unha delas. 3. Explicar o desenvolvemento e o significado do Imperio napoleónico. 4. Recoñecer os principais conceptos da Europa da Restauración. 5. Describir as principais características do liberalismo. 6. Definir os termos relativos ao nacionalismo e ao liberalismo. 7. Explicar as revolucións liberais do século XIX. 8. Explicar por que en 1812 en España se produciu o primeiro intento do liberalismo español. 9. Coñecer as etapas do reinado de Fernando VII. 10. Coñecer as etapas do reinado de Isabel II e diferenciar reformas progresistas e reformas moderadas. 11. Identificar as etapas do Sexenio Democrático e explicar os conceptos de democracia, monarquía parlamentaria e república federal, neste período.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E I R A	Unidade 2. A era das Revolucións liberais	2.4. Sintetiza como se desenvolveu a implantación dun Estado liberal en España.	de Viena mediante o comentario dun mapa da Europa de 1815. 2.3.3. Definición dos conceptos: Liberalismo, Nacionalismo e Romanticismo. 2.3.4. Identificación nun mapa das principais zonas onde se orixinaron as revolucións liberais e comentario dos seus obxectivos. 2.3.5. Establece comparacións entre as vagas revolucionarias de 1820, 1830, 1848. 2.3.5. Comparación das unificacións italiana e alemá e realiza un eixo cronolóxico sinalando as etapas de cada unha. 2.3.6. Explica as causas do movemento independentista na América hispana. 2.3.7. Observando un mapa, confecciona unha táboa co nome do país e a data da independencia ordenada cronoloxicamente. 2.4.1. Elabora un eixo cronolóxico cos principais acontecementos que se desenvolveron en España entre 1808 e 1898. 2.4.2. Analiza a crise do Antigo Réxime en España e comenta a constitución de 1812.	12. Explicar a alternancia no poder do sistema da Restauración.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E I R A	Unidade 2. A era das Revolucións liberais		2.4.3. Análise dunha pintura histórica: “Os fusilamentos da Moncloa” de Goya. 2.4.4. • Describe o enfrontamento entre absolutistas e liberais no reinado de Fernando VII. 2.4.5. Analiza o liberalismo moderado e progresista no reinado de Isabel II a través do comentario das constitucións de 1837 e 1845 e sinala as principais reformas moderadas e progresistas. 2.4.6. Explica que foi o Sexenio Democrático e enumera as súas etapas. 2.4.7. Identifica as características do réxime da Restauración e valora si era un réxime democrático. 2.4.8. Analiza diversas viñetas satíricas da época. 2.4.9. Explica as causas da irrupción dos nacionalismos durante a Restauración. 2.4.10. Identificación das principais figuras intelectuais, políticas ou culturais, de Galicia ao longo do século XIX.	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
<p style="text-align: center;">P R I M E I R A</p>	<p style="text-align: center;">Unidade 3. Revolución Industrial.</p>	<p>3.1. Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra</p> <p>3.2. Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.</p>	<p>3.1.1. Explica o concepto de Revolución Industrial.</p> <p>3.1.2. Identifica as vantaxas que tiña Gran Bretaña para converterse en pioneiro da industrialización.</p> <p>3.1.3. Analise de gráficas para explicar a revolución demográfica e as súas consecuencias.</p> <p>3.1.4. Explica aspectos da revolución agraria.</p> <p>3.1.5. Explica o efecto da mecanización na industria.</p> <p>3.1.6. Análise das innovacións no sector dos transportes, con especial atención aos ferrocarrís e ao barco de vapor, así como as súas consecuencias comerciais.</p> <p>3.1.7. Explicación dos principais conceptos do liberalismo económico.</p> <p>3.1.8. Exposición do papel desenvolvido polos bancos e as sociedades anónimas na conformación do capitalismo industrial</p> <p>3.2.1. Utiliza un mapa da industrialización europea de mediados do s. XIX e identifica as áreas máis industrializadas, as industrias predominantes e as fases</p>	<p>1. Explicar os factores que propiciaron a Revolución Industrial en Gran Bretaña.</p> <p>2. Coñecer as fases de expansión da industrialización polo resto do mundo.</p> <p>3. Identificar a nova organización do traballo.</p> <p>4. Coñecer as fontes de enerxía, as industrias e os avances técnicos que propician a Revolución Industrial.</p> <p>5. Explicar a evolución dos transportes e a súa influencia no desenvolvemento económico.</p> <p>6. Recoñecer as principais características no funcionamento do capitalismo industrial.</p> <p>7. Identificar as modalidades de organización obreira do século XIX.</p> <p>8. Establecer as características do pensamento obreiro.</p> <p>9. Explicar os obstáculos que frearon o ritmo de crecemento da industria española e galega no século XIX.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E R A	Unidade 3. Revolución Industrial.	<p>3.3.Explica as consecuencias sociais da Revolución Industrial.</p> <p>3.4.Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España.</p>	<p>cronolóxicas da expansión da industrialización.</p> <p>3.2.2. Sitúar nun mapamundi os principais países industrializados de América e Asia, na segunda metade do século XIX e explicar como se desenvolveu a industrialización.</p> <p>3.3.1.Utilizando as TIC,analiza os efectos sociais da industrialización mediante imaxes.</p> <p>3.3.2. Informe gráfico» no que compara imaxes representativas das condicións de vida das clases sociais da industrialización.</p> <p>3.3.3.Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.</p> <p>3.3.4. Expón a orixe do movemento obreiro: ludismo e sindicalismo.</p> <p>3.3.5.Diferenza anarquismo e socialismo a través de diversos textos de cada ideoloxía.</p> <p>3.4.1 Analiza a reforma agraria liberal en España: as desamortizacións.</p> <p>3.4.2.Interpretación dun mapa da poboación en España a finais do século XIX.</p> <p>3.4.3.Análise de gráficas sobre a emigración galega a ultramar.</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E R A	Unidade 3. A Revolución Industrial.	3.5. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	3.4.3. Localización dos principais feitos do proceso de industrialización na España do século XIX nun eixe cronolóxico. 3.4.4.Enumeración dos problemas da industrialización española. 3.4.5. Utilizando un mapa, analiza a distribución territorial das actividades económicas na España do século XIX. 3.4.6. Observando un mapa sobre o ferrocarril identifica as diferentes fases de construción, analiza as peculiaridades da súa estrutura e os efectos para a economía. Establece comparacións co que pasaba en Europa.	
	Unidade 4. O Imperialismo século XIX no	4.1.Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influiría na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	4.1.1.Observación e interpretación dun mapa dos grandes imperios coloniais. 4.1.2. Utilizando diversos documentos escritos e gráficos, define o significado de Imperialismo.	1.Recoñecer as razóns éticas e morais utilizadas polas potencias europeas para xustificar o imperialismo.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E R A	Unidade 4. O Imperialismo século XIX	4.2.Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.	4.1.3. Relaciona a Segunda Revolución Industrial en Europa e Estados Unidos coa capacidade destes para controlar a economía mundial. 4.1.4.Recoñece os avances acontecidos na economía e o capitalismo como consecuencia da Segunda Revolución Industrial. 4.1.5.Diferenza os novos métodos de concentración empresarial. 4.1.6. Sinala as causas do imperialismo.e expresa opinións sobre as xustificacións das potencias colonizadoras para levar a cabo a colonización. 4.1.7.Recoñece os imperios coloniais e elabora un esquema enumerando os territorios que dominaban as potencias europeas. 4.1.8.Comprende textos escritos onde se aborda a Conferencia de Berlín e as consecuencias que tivo. 4.1.9. Produce textos e relaciona informacións nas que distingue formas de administración e dominio colonial. 4.1.10.Explica as repercusións económicas e sociais da explotación colonial.	2. Explicar as causas e as consecuencias económicas da expansión colonial do último terzo do século XIX. 3. Identificar os territorios correspondentes aos principais imperios coloniais da época.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
P R I M E I R A		4.3. Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX. 4.4. Compara movementos artísticos europeos e asiáticos. 4.5. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	4.3.1. Comenta obras arquitectónicas do modernismo (Gaudí), da Escola de Chicago, e da arquitectura do aceiro e ferro (a Torre Eiffel). 4.3.2. Análise de obras pictóricas e escultóricas desde o neoclásico, pasando polo romanticismo e o realismo. 4.3.3. Análise da pintura do último terzo do século XIX: impresionismo, e postimpresionismo. 4.4.1. Relaciona a expansión colonial coa difusión da arte asiática e africana e a súa influencia nos artistas da época. 4.4.2. Selecciona artistas influenciados pola arte asiática e africana	
	Unidade 5. A Primeira Guerra Mundial e a Revolución Rusa.	5.1. Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.	5.1.1. Analiza das causas profundas e conxunturais da Primeira Guerra Mundial. 5.1.2. Distingue os sistemas políticos europeos e as súas alianzas.	1. Identificar as causas da Primeira Guerra Mundial. 2. Recoñecer as alianzas militares que se estableceron entre os países europeos durante a I Guerra Mundial.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	Unidade 5. A Primeira Guerra Mundial e a Revolución Rusa.	<p>5.2.Diferenza os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial.</p> <p>5.3. Analiza o novo mapa político de Europa.</p> <p>5.4.Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.</p> <p>5.5.Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade.</p>	<p>5.1.3. • Identifica sobre un mapa os países que formaban parte dos bloques enfrontados no conflito</p> <p>5.2.1. Distingue as etapas da Gran Guerra: a guerra de movementos, a guerra de trincheiras, a crise de 1917 e a fin da guerra.</p> <p>5.2.2.Valora o papel das mulleres na industria de retagarda e reconece as repercusións nos movementos sufraxistas.</p> <p>5.2.3. • Analiza gráficos sobre as repercusións económicas e sociais da Primeira Guerra Mundial.</p> <p>5.3.1 Traballa con un mapa a nova configuración territorial de Europa despois da guerra.</p> <p>5.4.1.Utiliza fontes diversas para analizar a organización da paz:, as condicións impostas no tratado de Versalles e a Sociedade de Nacións.</p> <p>5.5.1. • Analiza as causas do proceso revolucionario ruso: da aristocracia tsarista á revolución do outubro.</p> <p>5.5.2.Elabora unha síntese da guerra civil (1918-1921) e a creación da URSS.</p> <p>5.5.3. Utiliza diversas fontes para explicar as consecuencias da Revolución Rusa.</p> <p>5.5.4. Analiza o impacto da Primeira Guerra Mundial e a Revolución Rusa en España (crise de 1917, trienio bolxevique)</p>	<p>3. Coñecer algúns episodios clave no desenvolvemento da Primeira Guerra Mundial.</p> <p>4. Explicar os cambios territoriais que se produciron no mapa de Europa tras a organización da paz.</p> <p>5.Recoñecer os acontecementos previos á revolución de outubro de 1917 e as primeiras medidas adoptadas polos bolxeviques tras a toma de poder.</p> <p>6. Analizar o novo Estado xurdido tras a revolución bolxevique.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	Unidade 6. A época de “Entreguerras” (1919-1945)	<p>6.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia.</p> <p>6.2. Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008.</p> <p>6.3. Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller.</p> <p>6.4. Explica diversos factores que fixeron posible o auxe dos fascismos en Europa.</p>	<p>6.1.1. • Estudo da prosperidade económica de Estados Unidos na década dos anos vinte, utilizando gráficos da produción industrial, e imaxes dos modos de vida.</p> <p>6.2.1. Explica as causas da crise de 1929.</p> <p>6.2.2. Analiza gráficos sobre as cotizacións na bolsa de Nova York, táboas sobre indicadores económicos na década dos trinta e extrae conclusións.</p> <p>6.2.3. • Enumera os principios básicos do New Deal a través dun discurso de Roosevelt.</p> <p>6.2.4. Pasado e presente. Establece semellanzas entre a crise de 1929 e a de 2008.</p> <p>6.3.1. Busca información en internet sobre o movemento sufraxista, e enumera cronoloxicamente o voto feminino no mundo.</p> <p>6.4.1. Expoñe as causas que permitiron o ascenso do fascismo.</p> <p>6.4.2. Identifica a ideoloxía do fascismo italiano.</p> <p>6.4.3. Explica a instauración do nazismo en Alemaña: da república de Weimar ao ascenso do nazismo ao poder.</p>	<p>1. Explicar o significado dos “felices anos vinte” en Estados Unidos.</p> <p>2. Explicar as causas que desencadearon a Gran Depresión .</p> <p>3. Analizar o significado do “New Deal”.</p> <p>4. Explicar os principios en que se baseaba a ditadura fascista de Benito Mussolini.</p> <p>5. Recoñecer os principais elementos da ideoloxía nacionalsocialista e as medidas que levou a cabo o III Reich para defender o seu modelo de sociedade .</p> <p>6. Explicar as medidas implantadas por Stalin para asegurar o desenvolvemento económico e o control social da URSS.</p> <p>7. Identificar as características do contexto histórico en que se proclamou a República e explicar os seus principios constitucionais.</p> <p>8. Recoñecer e clasificar correctamente os distintos tipos de reformas levadas a cabo durante o Bienio Reformista.</p> <p>9. Identificar os grupos que se opoñían as reformas e cales eran as súas razóns.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	Unidade 6. A época de “Entreguerras” (1919-1945)	6.5. Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas. 6.6.Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.	6.4.4. Identificar a ideoloxía e a política levada a cabo polo III Reich alemán. 6.4.6. Identifica os aspectos máis significativos do estalinismo. 6.4.5. Relaciona informacións na que compara nazismo, fascismo e estalinismo. 6.5.1. Analiza o contexto en que se produciu a proclamación da Segunda República española 6.5.2. Explica as principais características da Constitución de 1931. 6.5.3. Sintetiza as grandes reformas do Bienio Reformista. 6.5.4. Analiza as forzas e as razóns da oposición ás reformas. 6.5.5. Caracteriza o período conservador da Segunda República. 6.6.1. Coñecer as causas que desencadearon a Guerra civil española. 6.6.2. Analiza a transcendencia internacional da Guerra Civil española. 6.6.3. Explica, coa axuda de mapas, a evolución do conflito. 6.6.5. Analiza un cadro histórico: “o Gernica”	10. Explicar as causas que provocaron a Guerra Civil.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	Unidade 7. A Segunda Guerra Mundial	7.1.Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas). 7.2. Sitúa nun mapa as fases do conflito. 7.3.Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial. 7.4. Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.	7.1.1. Coñece e explica as causas remotas da Segunda Guerra Mundial. 7.1.2. Explica, a partir do mapa, a política exterior agresiva de Italia, máis Alemaña. 7.1.3. Enumera as alianzas que se asinaron entre as potencias. 7.1.3. Lectura e análise do texto “O Pacto Xermano-Soviético” 7.2.1. Traballa co mapa e elabora unha síntese sobre como organizaban os territorios conquistados; diferenza entre colaboracionistas e a “Resistencia”; importancia da batalla de Stalingrado e do desembarco de Normandía. 7.2.2. Explica o termo “guerra total”. 7.3.1.Traballa con un mapa sobre a Guerra no Pacífico e explica a importancia do ataque de “Pearl Harbour”. 7.3.2. Busca información en internet sobre a derrota xaponesa e elabora un pequeno informe. 7.4.1. Realiza un esquema no que indiques as consecuencia demográficas, económicas e morais da guerra. 7.4.2.Traballa con imaxes e describe as consecuencias da guerra a partir de fotografías e gráficos.	1. Explicar as causas que conduciron á Segunda Guerra Mundial. 2. Analizar as consecuencias da Segunda Guerra Mundial. 3. Describir os cambios territoriais no mapa de Europa despois da guerra.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	Unidade 7. A Segunda Guerra Mundial	7.5. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.	7.4.3. Analiza o proceso de paz posterior á Segunda Guerra Mundial e os cambios xeopolíticos en Europa. 7.4.4. Busca en internet información sobre a ONU e fai unha breve síntese dos seus obxectivos o seu funcionamento e os límites que ten a súa actuación. 7.5.1. Coa información do libro máis a información da Internet, realiza un informe sobre os campos de concentración. 7.5.2. Explica o significado do Xuízo de Nurembert e a súa transcendencia na actualidade.	
	Unidade 8. Un mundo dividido	8.1. Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	8.1.1. Define os conceptos de «bloques» e de «Guerra Fría». 8.1.2. Explica a nova xeopolítica mundial utilizando textos do bloque soviético e do bloque norteamericano. 8.1.3. Busca información sobre a OTAN e o Pacto de Varsovia. 8.1.4. Utiliza un mapa para explicar a crise alemá e o bloqueo de Berlín. 8.1.5. Explica “O Plan Marshall” a partir da lectura dun texto. 8.1.6. Busca información en internet sobre a Guerra de Corea e a crise dos mísiles.	1. Explicar a política seguida polas dúas potencias na división de Europa en dous bloques. 2. Explicar correctamente o que foi a Guerra Fría e detectar as principais liñas da súa evolución.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	Unidade 8. Un mundo dividido	<p>8.2. Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.</p> <p>8.3. Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador.</p> <p>8.4. Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).</p>	<p>8.2.1. Busca información en internet sobre a guerra de Vietnam e explica cal foi a súa traxectoria ata actualidade.</p> <p>8.2.1. Analiza a coexistencia pacífica a través da lectura dun texto de Khrushchev de 1960 e outro de J.F. Kennedy de 1961.</p> <p>8.3.1. Explica o concepto de descolonización e esquematiza as causas que o propiciaron.</p> <p>8.3.2. Utiliza un mapa de África e Asia e sinala as etapas da descolonización, e os lugares en guerra coas metrópoles para acadar a independencia.</p> <p>8.4.1. Busca información en internet sobre Gandhi, Ho Chi Minh, Nasser, Sukarno, Senghor, Lumumba, Yasser Arafat, Nelson Mandela..</p> <p>8.4.2. Explica o que foi a Conferencia de Bandung a partir da lectura dun texto.</p> <p>8.4.3. Explica o termo “Movemento dos Países non Aliñados”.</p> <p>8.4.4. Establece relacións entre descolonización e neocolonialismo.</p>	<p>3. Explicar os motivos que conduciron á “coexistencia pacífica” dos anos 50 e 60.</p> <p>4. Sinalar as causas que orixinaron o movemento de descolización.</p> <p>5. Explicar que problemas económicos, políticos e territoriais xurdiron tras a descolonización.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	Unidade 9. Estabilización do capitalismo e illamento soviético.	9.1. Explica os avances dos réximes soviéticos e do "Welfare State" en Europa. 9.2. Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.	9.1.1. Sinala as diferenzas básicas entre o sistema capitalista americano e o comunista da URSS. 9.1.2. Sinala os aspectos nos que hai progreso no sistema comunista e compáraos cos do bloque capitalista. 9.1.3. Traballa co mapa de Europa e explica como se foi ampliando a CEE ata alcanzar a Europa dos Quince. 9.1.4. Explica o que é o estado de benestar, e como se financia. 9.1.5. A través de datos estatísticos, compara o modelo do benestar nórdico co español e extrae consecuencias. 9.1.6. Traballa cun mapa e analiza as zonas nas que se espallou o comunismo 9.1.7. Explica o termo “democracias populares”. 9.1.8. Busca en internet imaxes sobre o “pop art” e o realismo social e establece diferenzas en canto ao estilo artístico os personaxes, os temas e a intencionalidade da obra. 9.2.1. Pon exemplos concretos sobre avances das mulleres na consecución da igualdade cos homes.	1. Explicar o papel que desempeñaron os Estados Unidos na posguerra mundial e as características que presentaba o seu modelo social e económico. 2. Coñecer como se foi construíndo a CEE. 3. Explicar que é o estado do benestar. 4. Explicar o papel que desempeñou a URSS na posguerra mundial e as características que presentaba o seu modelo social e económico. 5. Analizar o novo papel social das mulleres acadan na segunda metade do século XX. 6. Establecer comparacións entre as crises de 1973 e a de 2008.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
S E G U N D A	Unidade 9. Estabilización do capitalismo e illamento soviético.	9.3. Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	9.2.2. Elabora un informe sobre as desigualdades existentes actualmente na vida cotiá, nos estudos, no traballo, na política e nas empresas. 9.2.3. Explica o significado da expresión “o teito de cristal” das mulleres. 9.3.1. Explica por que o petróleo desencadeou unha crise económica. 9.3.2. Analiza os seus efectos sobre PNB e sobre o emprego, a través de diferentes gráficos de diversos países occidentais. 9.3.3. Explica as causas que conduciron a crise de 2008. 9.3.4. Analiza os seus efectos sobre o estado do benestar a través da observación de gráficos, sobre a distribución do gasto público, sobre o emprego, sobre débeda pública. 9.3.5. Compara as causas da crise de 1973 respecto da de 2008 e compara as súas consecuencias.	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
T E R C E I R A	11.Transición e en democracia España	11.1. Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade. 11.2. Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.-	11.1.1. Utilizando diversas fontes e documentos valoramos o que é a perspectiva histórica sobre a transición. 11.2.1. Analiza a situación de España á morte de Franco. 11.2.2. Lectura do discurso de Juan Carlos I e comenta as súas intencións. 11.2.3. Analiza o papel de Adolfo Suárez no desmantelamento do franquismo. 11.2.4. Explica o significado da “Lei para a reforma política de 1976. 11.2.5. Explica que foi a Lei de Amnistía. 11.2.6. Analiza o gráfico sobre o resultado das eleccións xerais de 1977 11.2.7. Lectura e comentario de artigos da Constitución de 1978. 11.2.8. Utilizando un mapa, explica como se organiza territorialmente España e en que consiste o Estado das Autonomías.	1. Explicar os principios da Constitución española de 1978. 2. Explicar a configuración do Estado das Autonomías. 3. Identificar os cambios sociais que tiveron lugar en España desde a instauración da democracia.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
T E R C E I R A	11. Transición e en democracia en España	11.3. Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.	11.2.9. Localiza correctamente no tempo os principais acontecementos do proceso autonómico de Galicia. 11.2.10. Busca información en internet e analiza o “Golpe do 23-F” 11.2.11. Fai un informe sobre a organización da cidadanía en diversas asociacións e analiza o seu papel na consolidación da democracia. 11.3.1. Busca información sobre os diferentes grupos terroristas, tanto de extrema esquerda como de extrema dereita. 11.3.2. Utilizando un gráfico, analiza o número de vítimas do terrorismo.	
	12. O mundo actual	12.1. Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época	12.1.1. Analiza as causas da fin da división do mundo en bloques a partir de 1990. 12.1.2. Analiza o papel de Estados Unidos na nova orde mundial e explica o xiro da política internacional tralos atentados contra as torres xemelgas de Nova York 12.1.3. Observa un mapa de Europa e describe os cambios territoriais: xurdimento de novos países	1. Explicar os cambios que se produciron na xeopolítica mundial a principios da década dos 90. 2. Analizar as consecuencias que tivo o afundimento da URSS. 3. Identificar e localizar no tempo os principais tratados de constitución da Unión Europea.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
T E R C E I R A	12. O mundo actual	<p>12.2. Comprende os proles e contras do estado do benestar.</p> <p>12.3. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS.</p> <p>12.4. Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.</p>	<p>reestruturación de outros, modelo económico.</p> <p>12.2.1. Explica por que entra en crise o modelo do estado do benestar, e 12.3.1. analiza as políticas de austeridade</p> <p>12.3.1. Elabora un pequeno informe sobre os acontecementos que provocaron a desintegración da URSS</p> <p>12.3.2. Traballa cun mapa e enumera as repúblicas nas que se dividiu a URSS</p> <p>12.3.3. Busca información sobre o muro de Berlín e analiza os cambios que se produciron en Alemaña.</p> <p>12.3.4. Analiza a situación de China na nova orde internacional, e valora o seu sistema político.</p> <p>12.4. Sintetiza o proceso de construción da Unión Europea.</p> <p>12.5. Sitúa nun mapa os países que integran a Unión Europea.</p> <p>12. 6. Explica os seguintes conceptos: Maastrich, “Acordo de Schengengen.</p> <p>12.7. Valora as vantaxes e inconvenientes da pertenza á Unión Europea.</p>	<p>4. Clasificar os países membros da UE segundo o seu ano de incorporación.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
T E R C E I R A	13. Globalización e revolución tecnolóxica.	13.1. Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra. 13.2. Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización.	13.1.1. Define globalización e comprende as súas causas. 13.1.2. Elabora un cadro con distintos ámbitos da globalización a partir de imaxes. 13.1.3. Analiza a deslocalización industrial a través da observación dun mapa. 13.1.4. Identifica os efectos da globalización e fai o análise dos mesmos mediante a observación dun mapa da distribución da riqueza no mundo. 13.1.5. Observa un mapa mundial no que se sinalan os conflitos do século XXI e relacionaos coa pobreza. 13.2.1. Observa gráficos sobre as peticións de asilo na Unión Europea e mapas sobre as rutas migratorias cara Europa e fai valoracións por escrito da problemática que xera. 13.2.2. Busca información sobre ONGs, describe cales son as súas actuacións e valora o papel que desempeñan no mungo globalizado.	1. Definir e explicar o significado de globalización. 2. Identificar as principais innovacións tecnolóxicas e científicas actuais e facer valoracións críticas. 3. Recoñecer a crecente desigualdade que existe no mundo como consecuencia da globalización. 4. Comparar os modelos sociais dos países occidentais e os países do Terceiro Mundo.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixidos
T E R C E I R A	13. Globalización e revolución tecnolóxica.	<p>13.3. Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.</p> <p>13.4. Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflictivo das condicións sociais do proceso de globalización.</p>	<p>13.3.1. Explica que define a revolución tecnolóxica actual.</p> <p>13.3.2. Analiza un gráfico sobre o gasto en I+D en algúns países e extrae conclusións sobre a brecha tecnolóxica.</p> <p>13.3.3. Analiza un gráfico sobre os usuarios de internet en 2015, agrupados por continentes e identifica vantaxes e riscos.</p> <p>13.4.1. Busca información sobre refuxiados e desprazados e elabora un informe sobre os lugares de orixe, as rutas que utilizan, lugares de destinos, as condicións da viaxe e as condicións nas que son acollidos.</p> <p>13.4.2. Relaciona o modelo económico da globalización e os riscos medioambientais.</p> <p>13.4.3. Explica que son as “cumes” sobre o planeta, sinala as principais e os acordos adoptados.</p> <p>13.4.3. Elaborar unha presentación dixital na que apareza imaxes que analicen os riscos medioambientais e as súas consecuencias inmediatas como o cambio climático (quentamento global, o desxeo do Ártico...).</p>	

Procedementos e instrumentos de avaliación

Obxectivos

- ✓ Coñecer a situación de partida dos compoñentes que inciden no proceso no momento en que se propón a avaliación.
- ✓ Facilitar a formulación dun modelo de actuación adecuado ao contexto, en función dos datos anteriores.
- ✓ Seguir a evolución do desenvolvemento e aprendizaxe dos alumnos.
- ✓ Tomar as decisións necesarias para adecuar o deseño e desenvolvemento da nosa acción educadora ás necesidades e logros detectados nos alumnos nos seus procesos de aprendizaxe.
- ✓

Estableceremos tres fases neste proceso de avaliación:

1. **Avaliación inicial**, ó principio do curso e ó comezo de cada unidade, que servirá para establecer o punto de partida mediante breves cuestionarios e preguntas moi concretas...
2. **Avaliación formativa**, que non se cualificará e se orientará ao establecemento de relacións, causas e efectos, á confección de mapas, comentario de imaxes, gráficos e textos. Ademais se farán propostas de mellora e unha orientación de como mellorar o rendemento.
3. **Avaliación sumativa** ó final do proceso, que si é necesario cualificar. Valorarase tanto o que o alumnado sabe, como o que sabe facer, tanto o que o alumnado traballa como o esforzo realizado e tanto o traballo na aula como fora dela.

Procedementos de avaliación

- ✓ Os relacionados coa localización, periodización e comprensión de conceptos.
- ✓ A relación entre fenómenos.
- ✓ Os que reflicten ou valoren a expresión do alumnado, a comprensión de mensaxes, a utilización crítica das fontes de información o seu alcance, a adaptación o seu vocabulario do aprendido.
- ✓ Desenvolvemento de diferentes habilidades (esquematzar, confeccionar croquis ou mapas conceptuais, resumir...)

Tipos de probas para avaliación por competencias

- ✓ **De ensaio:** nas cales se plantexa unha situación novidosa ou orixinal, cuxa resolución dependerá do aprendido ata ese momento. Exemplo: xogos de simulación
- ✓ **Abertas:** elaboración de temas amplos, comentarios de textos, gráficos, series estatísticas, imaxes, mapas nos cales especificarase o que queremos que se inclúa, de forma que a súa corrección e puntuación poida ser a máis obxectiva posible. Evitaranse contestacións ó azar, darase tempo suficiente para a realización das probas e a fácil interpretación das instrucións e preguntas.
- ✓ **Pechadas:** definicións, evocación mediante texto incompleto, de correspondencia, asociación, de dúas alternativas, de selección múltiple...

A estas probas sempre seguirá a corrección na clase co alumnado para que este comprenda os fallos cometidos ou os aspectos que se deben mellorar e os ían superando.

Instrumentos de avaliación

- ✓ Exames: como mínimo dous por avaliación.
- ✓ Tratamento da información (utilizando os recursos das bibliotecas en material impreso como os recursos de internet) : busca, localiza, explica, analiza, sintetiza, memoriza, ten sentido crítico.
- ✓ Técnicas instrumentais: toma notas aínda que non sexa obrigatorio, interpreta e fai cadros, gráficos, estatísticas, etc. Interpreta planos e mapas, aclara vocabulario e todo isto reflectido no caderno de clase.
- ✓ Traballos: poderán presentarse de maneira oral o escrita, individuais o en pequeno grupo. Neles valorarase o espírito investigador, a planificación, elaboración e o aporte de ideas creativas, a limpeza, o coidado , a orde nos traballos e a súa entrega nos prazosque se determinen. Valorarase a realización dos traballos voluntarios que se propoñan.

Ferramenta de avaliación	Peso na cualificación
- Probas escritas	80 %
- Lista de control	15%
- Traballos	5 %

Ferramentas comúns para a avaliación competencial

Rúbrica para avaliar a redacción e presentación de traballos escritos e rúbrica para exposición oral de traballos utilizando recursos dixitais (presentacións).

Utilizaremos catro niveis de cualificación: excelente (4), moi ben (3), ben (2), regular (1).

Para avaliar a redacción e presentación de traballos escritos, utilizaranse os seguintes indicadores de logro: redacción, ortografía, extensión, contido, argumentación de ideas, presentación e limpeza, tempo de entrega.

Para avaliar a exposición oral de traballos utilizando recursos dixitais, utilizaranse os seguintes indicadores do logro: presentación formal valorando as diapositivas, e a expresión oral (non leída, fluída, interesante, creativa, vocabulario preciso...)

Á hora de cualificar as ferramentas utilizadas teranse en conta tamén os seguintes aspectos:

- ✓ Correcta exposición de contidos, utilización de léxico adecuado e claridade de conceptos.
- ✓ Capacidade de síntese e de relacionar os diferentes aspectos estudados.
- ✓ Correcta utilización da lingua escrita así como da ortografía.(penalizaranse tanto a defectuosa redacción como os faltas de ortografía . Penalizarase con 0,10 puntos cada erro ortográfico).
- ✓ Capacidade de analizar e comentar documentos de análises (gráficas, táboas estatísticas, mapas, fotografías etc.) e de relacionalos correctamente cos temas estudados, extraendo a información que axude a comprendelos.
- ✓ progreso na aprendizaxe dos contidos propostos, medido fundamentalmente nas probas escritas.

Peso das ferramentas de avaliación na cualificación (por trimestre)

A cualificación de cada avaliación será o resultado de haber superado as probas escritas máis o traballo persoal. Haberá como máximo dous exames por avaliación que representan o 80% da nota. Recollerá os contidos tratados a través de exercicios prácticos, teóricos e vocabulario específico. O 20% restante obterase do traballo e esforzo persoal do alumnado tanto na casa como na aula, segundo o reflicte a táboa anterior (traballos, comentarios de textos, fotografías, mapas, gráficos, series estatísticas etc.).

O alumnado que non acade un 35% das competencias básicas, nas probas escritas, deberá recuperar os contidos dos mesmos no seguinte control. A cualificación ponderarase en función da cantidade de materia acumulada sen recuperar. Así, o segundo exame terá un valor dobre ao primeiro, o terceiro exame un valor triplo ao primeiro e así sucesivamente. Desta

forma cada exame realizado supoñerá unha recuperación da materia anterior. Si unha avaliación non se aproba, os contidos da mesma entrarán no primeiro control da seguinte avaliación, e aplicarase o mesmo criterio de avaliación continua ponderada.

Nas probas escritas estableceranse cualificacións diferenciadas en función das cuestións plantexadas, sendo algunhas delas obrigatorias. Non realizar as cuestións obrigatorias, implicará a non corrección do exame e polo tanto unha cualificación negativa.

A probas escritas puntuaranse nunha escala de 1 a 10 e consistirán na contestación dunha serie de preguntas de diverso formato, por exemplo, poden ser tipo test; de desenvolver; de relacionar conceptos; de identificar e comentar imaxes; de definir termos; etc. Sempre se especificará o valor de cada pregunta, entendendo que se está contestada correctamente levará a puntuación máxima pero, de non ser así, a puntuación diminuirá en consecuencia cuns criterios obxectivos que o docente debe ter previamente fixados. Finalmente a cualificación do exame será o resultado da suma total da puntuación acadada en cada cuestión.

Unha vez realizadas as operacións, aplicarase o redondeo tendo en conta que cando o decimal é superior a 5 o redondeo irá á alza e, pola contra, se é inferior, irá á baixa. A avaliación estará aprobada cando a cualificación sexa 5 ou superior. Se o docente observa que o alumno ou alumna aprobou a avaliación pero ten algunha parte ou tema pouco afianzado, poderá poñerlle algún traballo de reforzo. No caso de resultar unha avaliación negativa levarase a cabo un plan de recuperación.

Copiar nunha proba escrita implicará a anulación de dita proba e a súa cualificación será de cero. Esta proba fará media ponderada ou aritmética (segundo a circunstancia) coa nota da proba anterior. Incurrir unha segunda vez nesta falta grave, conlevará a perda da avaliación continua e polo tanto a obrigatoriedade de presentarse a unha proba final en xuño na que entrarán todos os contidos da asignatura.

Se nas probas escritas a cualificación é negativa, para subir nota co traballo persoal, cómpre que o alumnado acadase un 35% das competencias básicas.

A cualificación final obterase realizando a media ponderada das cualificacións parciais e tendo en conta os seus pesos indicados na táboa anterior; se a media é igual ou superior a 5 puntos, considerarase avaliación positiva e polo tanto as competencias básicas acadadas.

Criterios de cualificación na avaliación final

Unha vez rematado o período regular, o alumnado que acade cualificación positiva nos tres trimestres, terá superado o curso. A súa cualificación final será o resultado da media aritmética das notas obtidas nas tres avaliacións.

Criterios de recuperación e reforzo

A avaliación será continua é dicir non haberá controis de recuperación, a materia se recupera de maneira progresiva ata acadar as competencias básicas mínimas. O profesorado titorizará o alumnado indicando aqueles contidos básicos, que poderán ser obxecto de ser preguntados no seguinte exame.

Si nas probas escritas non se acada un 35% das competencias básicas, levarase a cabo unha avaliación continua dentro de cada trimestre. En cada proba tamén entrará a materia correspondente aos temas anteriores. Así, o segundo exame terá un valor dobre ao primeiro, o terceiro exame un valor triplo ao primeiro e así sucesivamente. Desta forma cada exame realizado supoñerá unha recuperación da materia anterior. Si unha avaliación non se aproba, os contidos da mesma entrarán no primeiro control da seguinte avaliación, e aplicarase o mesmo criterio de avaliación continua ponderada.

De tal maneira que si no último exame da terceira avaliación entrara toda a materia do curso este exame multiplicaríase por seis e aplicaríase o mesmo criterio de media ponderada.

No caso de non acadar cualificación positiva na avaliación final, a xunta de avaliación determinará se o alumnado pode obter o título de secundaria a pesar de ter unha materia suspensa.

Poderán facerse recuperacións por avaliacións completas, cando concurran as seguintes circunstancias:

- ✓ Dificultades de aprendizaxe que requiren unha maior fixación de contidos e de habilidades que non permiten avanzar doadamente.
- ✓ Cando non se asista con normalidade as clases por motivos de saúde.

O alumnado pode perder o dereito a avaliación continúa cando haxa un abandono da asignatura. Considerase “abandono” cando concurran as circunstancias seguintes:

- Non asistir a clase de maneira regular o faltar a clase (sen xustificación) o dobre de días que a materia ten por semana, sendo estas faltas computables para todo o ano e non para o trimestre.
- Cando non haxa un traballo continuado, tanto na clase como na casa, cando se amosen actitudes negativas fronte a materia o cara o profesorado....

Este alumnado terá dereito a facer unha proba final de toda a materia en xuño.

Recuperación da materia pendente de 3º ESO

O alumnado que promocionou de terceiro a cuarto de ESO sen ter superado a asignatura, traballará pola súa conta os contidos e fixaráanse titorías para resolver dúbidas nas horas dispoñibles dentro do horario do alumnado como do profesorado. Tamén poderán utilizarse as TIC (aula virtual, correo electrónico, conexións online) Dividirase a materia (soamente cos contidos desenvolvidos no curso anterior) en dúas partes e haberá unha proba escrita de cada parte. Se no primeiro parcial non se acada un 4 os contidos deste parcial entrarán na proba seguinte e esta valerá o dobre usándose a media ponderada.

Concrecións metodolóxicas

Cada unidade didáctica vai constar dunhas actividades nas que están incluídas os seguintes pasos: observar, describir, deducir, explicar e obter conclusións. Estas actividades verán acompañadas dos obxectivos que se perseguen, dos contidos mínimos e das actitudes, valores e destrezas a desenvolver no alumnado.

As actividades programadas implican ó profesorado, ó alumnado e ós contidos. Ditos contidos agrúpanse do xeito seguinte:

1. **Actividades iniciais:** presentan os contidos e o alumnado expresa todo o que sabe, de tal maneira que sexa consciente do que sabe e valorará mellor máis tarde o seu aprendizaxe. Utilizaranse cuestións, preguntas orais e escritas, comentarios de imaxes, etc.
2. **Actividades de reestruturación dos contidos,** mediante problemas, comentarios, exercicios, informacións ó fin de que o alumnado modifique ou amplíe as súas ideas iniciais con unha base rigorosa e racional, abandonando as incorrectas.
3. **Actividades de aplicación dos novos coñecementos a outras circunstancias.**
4. **Actividades de revisión e síntese** que permitan unha visión globalizadora da unidade e permiten ver o grao de progreso dende o punto inicial.

Empregaranse diferentes métodos didácticos alternativa o simultaneamente para acadar unha ensinanza activa:

- ✓ Postas en común e debates abertos coordinados e animados polo profesorado.
- ✓ Traballos prácticos sobre temas programados.
- ✓ Traballos individualizados que fomenten a reflexión persoal e a actitude crítica.
- ✓ Metodoloxía expositiva, tanto para o inicio dos temas, como para destacar ideas fundamentais, solucionar dúbidas ou para realizar recapitulacións e integrar coñecementos. A información sobre contidos teóricos será apoiada con medios audiovisuais naqueles momentos que se considere oportuno.
- ✓ Método interrogativo, para animar a participación do alumnado, tanto no subgrupo, como no gran grupo.

O mesmo tempo intentarase prestar especial atención ós intereses, propósitos e aptitudes individuais do alumnado sen menoscabo do cumprimento dos obxectivos formativos propostos.

A metodoloxía didáctica a aplicar queda sintetizada e concretada da seguinte forma:

- ✓ Partiremos do nivel de desenvolvemento do alumno, o que significa considerar tanto as súas capacidades como os seus coñecementos previos.

- ✓ Orientaremos a nosa acción a estimular no alumno a capacidade de aprender a aprender.
- ✓ Promoveremos a adquisición de aprendizaxes funcionais e significativos.
- ✓ Buscaremos formas de adaptación na axuda pedagóxica ás diferentes necesidades do alumnado.
- ✓ Impulsaremos un estilo de avaliación que sirva como punto de referencia á nosa actuación pedagóxica, que proporcione ao alumno información sobre o seu proceso de aprendizaxe e permita a participación do alumno no mesmo a través da autoavaliación e a coavaliación.
- ✓ Fomentaremos o desenvolvemento da capacidade de socialización e de autonomía do alumnado.

Os contidos da área preséntanse organizados en conxuntos temáticos de carácter analítico e disciplinar. No entanto, estes conxuntos integranse no aula a través de unidades didácticas que favorecerán a materialización do principio de inter e intradisciplinariedade por medio de procedementos talles como:

- Indagación e investigación a través de hipótese e conxecturas, observación e recollida de datos, organización e análise dos datos, confrontación das hipóteses, interpretación, conclusións e comunicación das mesmas.
- Tratamento da información grazas á recollida e rexistro de datos, análise crítica das informacións, a inferencia e o contraste, etc.
- A explicación multicausal coa comprensión e a análise dos numerosos factores causais que interveñen na determinación dos fenómenos sociais e humanos.

O desenvolvemento da área desde unha perspectiva inter e intradisciplinar tamén levará a cabo a través de actitudes, e valores como o rigor e a curiosidade científica, a conservación e valoración do patrimonio, tanto natural e medioambiental como artístico, cultural, institucional e histórico e a tolerancia respecto das ideas, opinións e crenzas doutras persoas e sociedades, a valoración e defensa da paz mundial e da sociedade democrática, a responsabilidade fronte aos problemas colectivos e o sentido da solidariedade.

Materiais e recursos didácticos

Os materiais utilizados serán:

- Contidos dixitais das editoriais incluídas no proxecto E-dixgal .Realizarase unha selección de material que conformará o libro dixital do alumno.
- O caderno da clase
- Material cartográfico
- Material impreso

• BACHARELATO

As programacións didácticas de Bacharelato, fundamentase na Lei Orgánica para a Mellora da Calidade Educativa (LOMCE) e no DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.

OBXECTIVOS DA AREA PARA O BACHARELATO

- a) Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española e do Estatuto de autonomía de Galicia, así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade.
- b) Consolidar unha madureza persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Ser quen de prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais.
- c) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades e discriminacións existentes e, en particular, a violencia contra a muller, e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, con atención especial ás persoas con discapacidade.
- d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- e) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.
- f) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.
- h) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de xeito solidario no desenvolvemento e na mellora do seu contorno social.
- i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.
- l) Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e da tecnoloxía ao cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.
- m) Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.
- n) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.

CONTRIBUCIÓN DA ÁREA AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

A materia é rica en achegas ao coñecemento competencial.

As competencias clave sociais e cívicas, e as de conciencia e expresións culturais reciben un tratamento moi específico relacionado cos contidos que son propios de Historia , da Xeografía e da Arte.

Competencias Sociais e cívicas	Educación cívica e constitucional	<ul style="list-style-type: none"> - Coñecer as actividades humanas, adquirir unha idea da realidade histórica a partir de distintas fontes, e identificar as implicacións que ten vivir nun Estado social e democrático de dereito referendado por unha constitución. - Aplicar dereitos e deberes da convivencia cidadá no contexto da escola.
	Relación cos demais	<ul style="list-style-type: none"> - Desenvolver capacidade de diálogo cos demais en situacións de convivencia e traballo e para a resolución de conflitos. - Mostrar dispoñibilidade para a participación activa en ámbitos de participación establecidos. - Recoñecer riqueza na diversidade de opinións e ideas.
	Compromiso social	<ul style="list-style-type: none"> - Aprender a comportarse desde o coñecemento dos distintos valores. - Concibir unha escala de valores propia e actuar conforme a ela. - Evidenciar preocupación polos máis desfavorecidos e respecto aos distintos ritmos e potencialidades. - Involucrarse ou promover accións cun fin social.
Conciencia e expresións culturais	Respecto polas manifestacións culturais propias e alleas	<ul style="list-style-type: none"> - Mostrar respecto cara ao patrimonio cultural mundial nas súas distintas vertentes (artístico-literaria, etnográfica, científico-técnica...), e cara ás persoas que contribuíron ao seu desenvolvemento. - Valorar a interculturalidade como unha fonte de riqueza persoal e cultural. - Apreciar os valores culturais do patrimonio natural e da evolución do pensamento científico.
	Expresión cultural e artística	<ul style="list-style-type: none"> - Expresar sentimentos e emocións desde códigos artísticos. - Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade e gusto pola estética no ámbito cotián. - Elaborar traballos e presentacións con sentido estético.

Ademais, as competencias lingüística, dixital e de aprender a aprender están presentes de maneira constante na súa vertente máis instrumental e deben impregnar todo o que sexa posible o desenvolvemento curricular da materia.

Comunicación lingüística	Comprensión: oral e escrita	-Comprender o sentido dos textos orais e escritos. -Manter unha actitude favorable cara á lectura.
	Expresión: oral e escrita	-Correcta, adecuada e coherente. -Utilizar vocabulario preciso e específico da Historia.
	Normas de comunicación	-Respectar a quenda de palabra, escoitar a outros interlocutores
	Comunicación en galego e en castelá	-Utilizar os coñecementos das dúas linguas par buscar información e ler textos en calquera situación. -Producir textos escritos utilizando as linguas e con rigor histórico.
Competencia dixital	Tecnoloxías de información	-Empregar distintas fontes para a busca de información. -Seleccionar o uso das distintas fontes segundo a súa fiabilidade.
	Comunicación audiovisual	-Utilizar distintas canles de comunicación para transmitir informacións diversas. -Comprender as mensaxes que veñen dos medios de comunicación.
	Utilización de ferramentas dixitais	-Manexar ferramentas dixitais para a construción de coñecemento. -Actualizar o uso das novas tecnoloxías para mellorar o traballo e facilitar a vida diaria. -Aplicar criterios éticos no uso das tecnoloxías
Aprender a aprender	Ferramentas para estimular o pensamento creativo	- Aplicar estratexias para a mellora do pensamento creativo, crítico, emocional, interdependente... - Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos
	Planificación e avaliación da aprendizaxe	- Planificar os recursos necesarios e os pasos que hai que realizar no proceso de aprendizaxe. - Seguir os pasos establecidos e tomar decisións sobre os pasos seguintes en función dos resultados intermedios. - Avaliar a consecución de obxectivos de aprendizaxe. - Tomar conciencia dos procesos de aprendizaxe.

O traballo competencial matemático e en ciencias e tecnoloxía trátase de xeito puntual.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía	Manexo de elementos matemáticos	- Coñecer e utilizar os elementos matemáticos básicos: operacións, magnitudes, porcentaxes, proporcións, formas xeométricas, criterios de medición e codificación numérica, etc. - Comprender e interpretar a información presentada en formato gráfico.
	Razoamento lóxico	Organizar a información utilizando procedementos matemáticos. Aplicar estratexias de resolución de problemas a situacións da vida cotiá.
	A ciencia no día a día	-Recoñecer a importancia da ciencia. -Aplicar métodos científicos rigorosos para mellorar a comprensión da realidade circundante.

A competencia clave de sentido de iniciativa e espírito emprendedor debe estar moi presente nas vertentes máis actitudinais e competenciais da materia.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor	Autonomía persoal	- Optimizar recursos persoais apoiándose nas fortalezas propias. - Asumir as responsabilidades encomendadas e dar conta delas. - Ser constante no traballo superando as dificultades.
	Creatividade	- Xerar novas e diverxentes posibilidades desde coñecementos previos do tema. - Encontrar posibilidades no ámbito que outros non aprecian.
	Emprendemento	- Optimizar o uso de recursos materiais e persoais para a consecución de obxectivos. - Mostrar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas. - Asumir riscos no desenvolvemento das tarefas ou dos proxectos. - Actuar con responsabilidade social e sentido ético no traballo.

Concreción de elementos transversais

Fomento da Lectura. Comprensión lectora

- ✓ Afianzar o hábito de lectura e potenciar o gusto pola lectura e as habilidades de lectoescritura desde a certeza que son o pilar de calquera aprendizaxe significativa.
- ✓ Sumar e coordinar os esforzos das distintas áreas curriculares e das familias para facer posible o citado propósito.
- ✓ Realizar lecturas críticas de textos diversos e complexos.
- ✓ Crear ambientes que favorezan o desexo de ler e axuden a concebir a lectura como unha actividade pracenteira.
- ✓ Recoñecer os trazos centrais (comunicativos, léxicos, de estilo) de diversos tipos de texto, así como a súa intención comunicativa principal (convencer, explicar, argumentar...)
- ✓ Comprender e valorar criticamente textos complexos dos ámbitos científico, técnico, académico, legal, humanístico, etc.
- ✓ Estimular a elaboración propia de textos a través da lectura comprensiva de modelos, así como o interese por compartir e comentar estas creacións individuais.
- ✓ Promover a sensibilidade, a imaxinación, a creatividade e as habilidades críticas e interpretativas desde enfoques individuais que partan dun diálogo aberto coas obras e cos outros lectores.

Para promover a lectura teranse en conta os seguintes eixes de actuación:

- ✓ querer ler : incentivar a motivación para favorecer hábitos constantes e autónomos de lectura.
- ✓ saber ler : desenvolver aptitudes lectoras, especialmente a vertente crítica e interpretativa.
- ✓ poder ler: Xerar ambientes propicios á lectura que permitan interiorizar os dous puntos anteriores

Dende o departamento non progragaremos lecturas obrigatorias, simplemente faremos recomendacións puntuais ao caron dos temas desenvolto. As lecturas obrigatorias en lingua galega e castelá ofrecen un amplo abano para promover a lectura. Non obstante, trataremos de insistir no uso da lectura como un instrumento que o alumnado pode empregar para favorecer o autoconecemento, a reflexión sobre a súa redonda social e, de forma moi especial, como unha ferramenta imprescindible á hora de desenvolver as súas inclinacións académicas ou laborais. Así mesmo, incidiremos na dimensión lúdica que a lectura posúe.

Expresión Oral e Escrita

O desenvolvemento da Expresión Oral e Escrita, en canto eixe transversal educativo, ten como finalidade o desenvolvemento das destrezas básicas no uso da lingua: escoiar, falar ler e escribir, de forma integrada. A adquisición destas destrezas comunicativas só pode conseguirse

a través da lectura e audición de distintas clases de textos, da súa comprensión e da reflexión sobre eles, tendo presente que esta non debe organizarse arredor de saberes disciplinares estancos e descontextualizados que prolongan a separación entre a reflexión lingüística e o uso da lingua.

Os estándares de avaliación e os indicadores de logro que avalían a aprendizaxe do alumnado avaliarán ou valorarán tamén elementos da expresión oral e escrita do alumnado como parte integrante da aprendizaxe do alumnado.

Neste sentido, a realización de debates, exposicións, diálogos será clave para o posterior desenvolvemento académico, laboral e persoal do alumnado. Tamén deberemos asegurarnos de que o alumnado asimilou as principais tipoloxías textuais de uso común e que sabe empregarlas eficazmente en diferntes contextos académicos, laborais e sociais.

Tecnoloxías da información e a comunicación. comunicación audiovisual.

No caso do Bacharelato o dominio das TIC adquire unha especial relevancia ao constituír un instrumento que o alumnado deberá manexar con soltura nos diferentes contextos académicos, laborais e sociais propios da vida adulta.

Por todo isto, para estruturar adecuadamente o traballo educativo das TIC no Bacharelato afrontaremos este novo reto educativo a partir destes tres obxectivos:

- a) Traballar a adquisición das habilidades e destrezas primaria relacionadas coas ferramentas informáticas.
- b) Potenciar o uso social, académico e laboral destas ferramentas en diferentes contextos e con diferentes fins ou obxectivos.
- c) Desenvolver a propia tarefa educativa e ampliar coñecementos de forma autónoma a través do uso dos novos medios e ferramentas que achegan as TIC.

O primeiro destes tres obxectivos sería de carácter instrumental. O alumnado aprenderá a manexar as redondas informáticas e, moi especialmente, as ferramentas e sistemas informáticos máis habituais: procesadores de texto, sistemas operativos, follas de cálculo, bases de datos, programas de presentacións...

O segundo obxectivo centrarase no uso académico, laboral e social que podemos darlles ás diferentes ferramentas e redondas informáticas que aprendemos a utilizar no punto anterior. Esta tarefa englobaría tarefas diversas: realizar unha presentación oral empregando Powerpoint ou outros programas de presentacións, elaborar traballos académicos empregando procesadores de texto, realizar gráficos cunha folla de cálculo Excel cun fin previamente establecido, etc.

Un terceiro obxectivo, e non menos ambicioso, centraríase na transformación dos procesos de aprendizaxe a partir do uso das novas ferramentas e realidades tecnolóxicas. Non se trataría polo tanto, unicamente, de introducir cambios menores ou puntuais nas actividades formativas senón de iniciar a capacitación do alumnado na aplicación dos coñecementos e competencias básicas que vaia adquirindo na redonda das TIC.

O fin que perseguiríamos con este último obxectivo centraríase en desenvolver a capacidade do alumnado para realizar investigacións, analizar os seus coñecementos e adquirir novos saberes ao longo da súa vida adulta a través do uso das TIC.

Igualmente, xa no ámbito da comunicación audiovisual, tamén aspiramos a que o alumnado se aproxime aos medios de comunicación de forma crítica. Analizando a información que constantemente lle chega desde os mass-media de forma autónoma e posibilitando con isto o seu desenvolvemento como cidadán e consumidor responsable.

Emprendemento

O desenvolvemento do emprendemento céntrase no desenvolvemento de cinco dimensións ou capacidades do alumnado:

1. Dimensión da interacción social. Somos seres en relación, en comunicación con outros. Ningún proxecto de emprendizaxe ten sentido en solitario, a rede de persoas e contactos con clientes, provedores e outros profesionais é esencial. A cooperación con outros en proxectos de talento compartido multiplica os resultados.

2. Dimensión da motivación e a forza interior. A motivación de logro, as emocións proactivas, as crenzas positivas, a realización persoal, o desenvolvemento dos propios talentos e a autonomía persoal son esenciais para a emprendizaxe, para saír da zona de confort e afrontar os retos con ilusión e valentía.

3. Dimensión da mellora-innovación. A creatividade é unha ferramenta básica no emprendedor, a capacidade de satisfacer novas necesidades, mellorar procesos e achegar valor. Isto implica apertura e curiosidade, perseverancia, imaxinación e tamén rigor.

4. Dimensión ético-humanista.. O emprendedor/a necesita unha ética como principio persoal e tamén como estratexia a longo prazo da sostibilidade do seu negocio, construíndo relacións de confianza cos seus clientes.

5. Dimensión simbólico-comunicativa. A capacidade de expresar as ideas en varios formatos comunicativos como debuxos, mapas, narracións, formas de falar tanto verbal como non verbal, é fundamental para a emprendizaxe,

Educación cívica e constitucional

A Educación cívica e constitucional contribúe a desenvolver a adquisición de habilidades e virtudes cívicas para exercer a cidadanía democrática, desenvolvendo o coñecemento da nosas institucións e do noso ordenamento xurídico básico e favorecendo a convivencia en sociedade.

Pretende o desenvolvemento do alumnado como persoas dignas e íntegras, o que esixe reforzar a autonomía, a autoestima e o afán de superación, e favorecer o espírito crítico para axudar á construción de proxectos persoais de vida. Tamén se contribúe a mellorar as relacións interpersoais na medida que a educación cívica e constitucional favorece a utilización sistemática do diálogo. Para isto, e propoñen actividades que favorecen a convivencia, a participación, ao coñecemento da

diversidade e das situacións de discriminación e inxustiza, que deben permitir consolidar as virtudes cívicas necesarias para unha sociedade democrática.

Así mesmo, constríbúese a adquirir o coñecemento dos fundamentos e os modos de organización das sociedades democráticas, a valorar positivamente a conquista dos dereitos humanos e a rexeitar os conflitos entre os grupos humanos e as situacións de inxustiza.

A identificación dos deberes cidadáns e a asunción e exercicio de hábitos e virtudes cívicas adecuadas á súa idade na redonda escolar e social, permitirá que os futuros cidadáns se inicien na construción de sociedades máis cohesionadas, libres, prósperas, equitativas e xustas.

A educación cívica e constitucional propón, ademais, o estímulo das virtudes e habilidades sociais, o impulso do traballo en equipo, a participación e o uso sistemático da argumentación, que require o desenvolvemento dun pensamento propio. A síntese das ideas propias e alleas, a presentación razoada do propio criterio e a confrontación ordenada e crítica de coñecemento, información e opinión favorecen tamén as aprendizaxes posteriores.

Por último, desde a Educación cívica e constitucional, no ámbito das ensinanzas do Bacharelato, prestaráselles unha especial atención ás diferentes situacións de conflito, dilemas éticos, problemas morais... que previsiblemente o alumnado deberá afrontar na súa xa próxima vida adulta. Desenvolveremos esta tarefa mediante simulacións ou xogos de rol, analizando situacións da vida real extraídas dos medios de comunicación, reflexionando sobre dilemas morais propios do ámbito da vida laboral, empresarial ou social...

Medidas de atención á diversidade.

No bacharelato a atención a diversidade, hai que entendela referido, fundamentalmente, ao da diversidade de intereses e motivacións, máis que á de capacidades.

Pois, ben, o tratamento da diversidade de intereses cabe programalo, esencialmente, na realización de exercicios e traballos de execución autónoma, mediante o recurso a bibliografía e videografía diversa.

Exercicios e traballos que:

- son, nalgúns casos, voluntarios
- poden ser susceptibles, nuns casos, de aplicarse a distintos contidos, de libre elección; noutros casos, de dar cabida a diferentes recursos expresivos (textuais, icónicos, gráficos, etc.).
- poden permitir, en determinados casos, reforzar, segundo as necesidades de cada un, destrezas ou coñecementos propios de niveis anteriores..) ou ben profundar ou ampliar contidos do nivel en curso.

O libros de texto, ofrecen os recursos básicos para que se poidan desenvolver diferentes estratexias de ensino co obxecto de facilitar as aprendizaxes dos alumnos e as alumnas en función das súas necesidades concretas. Así mesmo, nas guías de recursos didácticos que a editorial ten para o profesorado inclúense numerosas actividades de reforzo e de ampliación para cada unha das epígrafes dos temas que conforman o currículo.

Historia de España de segundo curso de bacharelato pretende ofrecer unha visión de conxunto dos procesos históricos fundamentais dos territorios que configuran o actual Estado español, prestando, cando cumpra, unha especial atención a Galicia, pero sen esquecer por iso a súa pluralidade interna e a súa pertenza a outros ámbitos máis amplos, coma o europeo e o iberoamericano. Neste sentido, a materia recolle, na análise dos procesos históricos, tanto os aspectos compartidos como os diferenciais.

Concibida como materia común para todas as modalidades de bacharelato, ofrécelles aos alumnos e ás alumnas que chegan á vida adulta a posibilidade de coñeceren a historia de España de xeito continuo e sistemático. Na distribución cronolóxica dos contidos outórgaselle unha maior importancia ao coñecemento da historia contemporánea, sen renunciar por iso aos referidos ás etapas anteriores, pois en grande medida a pluralidade da España actual só é comprensible se nos remontamos a procesos e feitos que teñen a súa orixe nun pasado remoto. Deste xeito, dedícase un primeiro bloque aos comezos da nosa historia, desde os primeiros humanos á monarquía visigoda; o segundo refírese á Idade Media, desde a conquista musulmá da Península; os dous seguintes estudan a Idade Moderna, ata as vésperas da Revolución Francesa; e os oito restantes a Idade Contemporánea.

No tratamento dos temas sempre haberá uns contidos comúns que son a base do método histórico: traballo con fontes históricas ou historiográficas e a utilización do tempo histórico a través da utilización de liñas do tempo.

A través do estudo da Historia de España, o alumnado deberá adquirir determinados valores e hábitos de comportamento, como a actitude crítica cara ás fontes, o recoñecemento da diversidade de España ou a valoración do patrimonio cultural e histórico recibido. Así mesmo, tal estudo deberá contribuir a fomentar unha especial sensibilidade cara á sociedade do presente e a súa problemática, que anime a adoptar unha actitude responsable e solidaria coa defensa da liberdade, a igualdade de entre homes e mulleres, os dereitos humanos, a non discriminación e os valores democráticos.

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Procura información de interese (en libros e internet) sobre a importancia cultural e artística dun personaxe historicamente salientable, un feito ou un proceso histórico, e elabora unha breve exposición.	CCL CD CAA CSC CSIEE CCEC
Representa unha liña do tempo situando nunha ringleira os principais acontecementos relativos a determinados feitos ou procesos históricos.	CCL CAA CSC
Responde a cuestións propostas a partir de fontes históricas e historiográficas.	CMCCT CAA CSC
Distingue o carácter das fontes históricas non só como información, senón tamén como proba para responder ás preguntas que se formulan os/as historiadores/as.	CMCCT CAA CSC
Explica as diferenzas entre a economía e a organización social do Paleolítico e do Neolítico, e as causas do cambio.	CCL CCS
Identifica as diferenzas entre unha imaxe de pintura cantábrica e outra de pintura levantina.	CCEC
Describe os avances no coñecemento das técnicas metalúrxicas e explica as súas repercusións.	CCL CMCCT CSC
Resume as características principais do reino de Tartesos e cita as fontes históricas para o seu coñecemento.	CCL CAA CSC
Explica o diferente nivel de desenvolvemento das áreas celta e ibérica en vésperas da conquista romana en relación coa influencia recibida dos indoeuropeos, o reino de Tartesos e os colonizadores fenicios e gregos.	CCL CSC CCEC
Debuxa un mapa esquemático da Península Ibérica e delimita nel as áreas ibérica e celta.	CAA CSC
Define o concepto de romanización e describe os medios empregados para levala a cabo.	CCL CSC CCEC
Compara o ritmo e grao de romanización dos territorios peninsulares.	CCL CSC CCEC
Resume as características da monarquía visigoda e explica por que alcanzou tanto poder a igrexa e a nobreza.	CCL CSC
Procura información de interese (en libros e internet) sobre o mantemento cultural e artístico do legado romano na España actual, e elabora unha breve exposición.	CCL CD CAA CSIEE CCEC
Representa unha liña do tempo desde 250 a.C. ata 711 d.C., e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Partindo de fontes historiográficas, responde a cuestións ou situacións.	CCL CSC
Explica as causas da invasión musulmá e da súa rápida ocupación da Península.	CCL CSC
Explica as causas da invasión musulmá e da súa rápida ocupación da Península.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 711 ata 1474 e sitúa nunha ringleira os principais acontecementos relativos a Al-Andalus e noutra os relativos aos reinos cristiáns.	CMCCT CAA CSC
Describe a evolución política de Al-Andalus.	CCL CSC

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Resume os cambios económicos, sociais e culturais introducidos polos musulmáns en Al-Andalus.	CCL CSC CCEC
Describe as grandes etapas e as causas xerais que conducen ao mapa político da Península Ibérica ao remate da Idade Media.	CCL CSC
Explica a orixe das Cortes nos reinos cristiáns e as súas principais funcións.	CCL CSC
Compara a organización política da coroa de Castela a de Aragón e o reino de Navarra ao remate da Idade Media.	CSC
Comenta o ámbito territorial e as características de cada sistema de repoboación, así como as súas causas e as súas consecuencias.	CCL CSC
Describe as grandes fases da evolución económica dos territorios cristiáns durante a Idade Media.	CCL CAA CSC
Explica a orixe e as características do réxime señorial e a sociedade estamental no ámbito cristián.	CCL CMCCT CSC
Describe o labor dos centros de tradución.	CCL CSC CCEC
Procura información de interese (en libros e internet) sobre a importancia cultural e artística do Camiño de Santiago, e elabora unha breve exposición.	CCL CD CAA CSEE CCEC
Define o concepto de unión dinástica aplicado a Castela e Aragón en tempos dos Reis Católicos e describe as características do novo Estado.	CCL CSC
Explica as causas e as consecuencias dos feitos máis relevantes de 1492.	CCL CSC
Analiza as relacións dos Reis Católicos con Portugal e os obxectivos que perseguían.	CCL CAA CSC
Compara os imperios territoriais de Carlos I e de Filipe II, e explica os problemas que provocaron.	CCL CAA CSC
Explica a expansión colonial en América e no Pacífico durante o século XVI.	CCL CSC
Analiza a política respecto a América no século XVI e as súas consecuencias para España, Europa e a poboación americana.	CCL CAA CSC
Describe a práctica do valemto e os seus efectos na crise da monarquía.	CCL CSC
Explica os principais proxectos de reforma do Conde Duque de Olivares.	CCL CSC
Analiza as causas da guerra dos Trinta Anos e as súas consecuencias para a monarquía hispánica e para Europa.	CCL CSC CAA
Compara e comenta as rebelións de Cataluña e Portugal de 1640.	CCL CSC CAA
Explica os principais factores da crise demográfica e económica do século XVII, e as súas consecuencias.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1474 ata 1700, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre os seguintes pintores do Século de Ouro español: El Greco, Ribera, Zurbarán, Velázquez e Murillo.	CCL CD CAA CSC CCEC
Explica as causas da Guerra de Sucesión Española e a composición dos bandos en conflito.	CCL CSC

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Representa unha liña do tempo desde 1700 ata 1788, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Detalla as características da nova orde europea xurdida da Paz de Utrecht e o papel de España nela.	CCL CSC
Define os decretos de nova planta e explica a súa importancia na configuración do novo Estado borbónico.	CCL CSC
Elabora un esquema comparativo do modelo político dos Austrias e dos Borbóns.	CCL CSC CAA
Explica as medidas que adoptaron ou proxectaron os primeiros Borbóns para sanear a Facenda Real.	CCL CSC
Describe as relacións Igrexa-Estado e as causas da expulsión dos xesuítas.	CCL CSC
Compara a evolución demográfica do século XVIII coa da centuria anterior.	CCL CSC CAA
Desenvolve os principais problemas da agricultura e as medidas impulsadas por Carlos III neste sector.	CCL CSC
Explica a política industrial da monarquía e as medidas adoptadas respecto ao comercio con América.	CCL CSC
Especifica as causas da engalaxe económica de Cataluña no século XVIII.	CCL CSC
Comenta as ideas fundamentais da Ilustración e define o concepto de despotismo ilustrado.	CCL CAA CSC CCEC
Razona a importancia das Sociedades Económicas de Amigos do País e da prensa periódica na difusión dos valores da Ilustración.	CCL CSC CCEC
Resume os cambios que experimentan as relacións entre España e Francia desde a Revolución Francesa ata o comezo da Guerra de Independencia.	CCL CSC
Describe a Guerra da Independencia: as súas causas, a composición dos bandos en conflito e o desenvolvemento dos acontecementos.	CCL CSC
Compara as Cortes de Cádiz coas estamentais do Antigo Réxime.	CCL CSC CAA
Comenta as características esenciais da Constitución de 1812.	CCL CSC CAA
Detalla as fases do conflito entre liberais e absolutistas durante o reinado de Fernando VII.	CCL CSC
Define o carlismo e resume a súa orixe e os apoios con que contaba inicialmente.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1788 ata 1833 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Representa nun esquema as diferenzas, en canto a sistema político e estrutura social, entre o Antigo Réxime e o réxime liberal burgués.	CCL CAA CSC
Explica as causas e o desenvolvemento do proceso de independencia das colonias americanas.	CCL CSC
Especifica as repercusións económicas para España da independencia das colonias americanas.	CCL CSC
Procura información de interese (en libros e internet) sobre Goya e elabora unha breve exposición sobre a súa visión da guerra.	CCL CD CSC CCEC
Identifica o ámbito xeográfico do carlismo e explica o seu ideario e os seus apoios sociais.	CAA CSC

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Especifica as causas e consecuencias das dúas primeiras guerras carlistas.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1833 ata 1874 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Describe as características dos partidos políticos que xurdiron durante o reinado de Isabel II.	CCL CSC
Resume as etapas da evolución política do reinado de Isabel II desde a súa minoría de idade, e explica o papel dos militares.	CCL CSC
Explica as medidas de liberalización do mercado da terra levadas a cabo durante o reinado de Isabel II.	CCL CAA CSC
Compara as desamortizacións de Mendizábal e Madoz, e especifica os obxectivos dunha e outra.	CCL CAA CSC
Compara o Estatuto Real de 1834 e as Constitucións de 1837 e 1845.	CCL CAA CSC
Explica as etapas políticas do Sexenio Democrático.	CCL CSC
Describe as características esenciais da Constitución democrática de 1869.	CCL CSC
Identifica os grandes conflitos do sexenio e explica as súas consecuencias políticas.	CAA CSC
Especifica as características da nova sociedade de clases e compáraa coa sociedade estamental do Antigo Réxime.	CCL CSC CCEC
Relaciona a evolución do movemento obreiro español durante o Sexenio Democrático coa do movemento obreiro internacional.	CCL CAA CSC
Explica os elementos fundamentais do sistema político ideado por Cánovas.	CCL CAA CSC
Especifica as características esenciais da Constitución de 1876.	CCL CSC
Describe o funcionamento real do sistema político da Restauración.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1874 ata 1902 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Resume a orixe e evolución do catalanismo, o nacionalismo vasco e o rexionalismo galego.	CCL CSC CCEC
Analiza as correntes ideolóxicas do movemento obreiro e labrego español, así como a súa evolución durante o derradeiro cuarto do século XIX.	CCL CAA CSC CCEC
Compara o papel político dos militares no reinado de Afonso XII co das etapas precedentes do século XIX.	CCL CAA CSC
Describe a orixe, o desenvolvemento e as repercusións da terceira guerra carlista.	CCL CSC
Explica a política española respecto ao problema de Cuba.	CCL CSC
Sinala os principais feitos do desastre colonial de 1898 e as consecuencias territoriais do Tratado de París.	CCL CSC
Especifica as consecuencias para España da crise do 98 nos ámbitos económico, político e ideolóxico.	CCL CSC CCEC
Identifica os factores do lento crecemento demográfico español no século XIX.	CCL CSC
Compara a evolución demográfica de Cataluña coa do resto de España no século XIX.	CCL CAA CSC
Explica os efectos económicos das desamortizacións de Mendizábal e Madoz.	CCL CSC

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Especifica as causas que se derivan delas. dos baixos rendementos da agricultura española do século XIX.	CCL CSC
Describe a evolución da industria téxtil catalá, a siderurxia e a minaría ao longo do século XIX.	CCL CSC
Relaciona as dificultades do transporte e o comercio interior cos condicionamentos xeográficos.	CCL CAA CSC
Explica os obxectivos da rede ferroviaria e as consecuencias da lei xeral de ferrocarrís de 1855.	CCL CSC
Compara os apoios, os argumentos e as actuacións de proteccionistas e libre-cambistas ao longo do século XIX.	CCL CAA CSC
Explica o proceso que conduciu á unidade monetaria e á banca moderna.	CCL CSC
Explica a reforma Mon-Santillán da Facenda pública e os seus efectos.	CCL CSC
Especifica como os investimentos en España de Francia e de Inglaterra afectaron o modelo de desenvolvemento económico español durante o século XIX	CCL CSC
Define en que consistiu o revisionismo político inicial do reinado de Afonso XIII, e as principais medidas adoptadas.	CCL CSC
Especifica a evolución das forzas políticas de oposición ao sistema: republicanos e nacionalistas.	CCL CSC
Explica as repercusións da I Guerra Mundial e da Revolución Rusa en España.	CCL CSC
Analiza as causas, os principais feitos e as consecuencias da intervención de España en Marrocos entre 1904 e 1927.	CCL CSC
Analiza a crise xeral 1917: as súas causas, manifestacións e consecuencias.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1902 ata 1931, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Elabora un esquema cos factores internos e externos da quebra do sistema político da Restauración.	CCL CAA CSC
Especifica as causas do golpe de estado de Primo de Rivera e os apoios con que contou inicialmente.	CCL CSC
Describe a evolución da ditadura de Primo de Rivera, desde o directorio militar ao directorio civil e o seu remate.	CCL CSC
Explica as causas da caída da monarquía.	CCL CSC
Analiza os efectos da I Guerra Mundial sobre a economía española.	CCL CSC
Describe a política económica da ditadura de Primo de Rivera.	CCL CSC
Explica os factores da evolución demográfica de España no primeiro terzo do século XX.	CCL CSC
Explica as causas que levaron á proclamación da II República e relaciona as súas dificultades coa crise económica mundial dos anos 30.	CCL CAA CSC
Diferencia as forzas de apoio e oposición á República nos seus comezos, e describe as súas razóns e as principais actuacións.	CCL CAA CSC
Resume as reformas impulsadas durante o bienio reformista da República.	CCL CSC
Especifica as características esenciais da Constitución de 1931.	CCL CSC
Analiza o proxecto de reforma agraria: as súas razóns, o seu desenvolvemento e os seus efectos.	CCL CSC
Compara as actuacións do bienio radical-cedista coas do bienio anterior.	CCL CSC CAA

333 956
vedra)
unta.es
dolouro

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Describe as causas, o desenvolvemento e as consecuencias da revolución de Asturias de 1934.	CCL CSC
Explica as causas da formación da Fronte Popular e as actuacións tras o seu triunfo electoral, ata o comezo da guerra.	CC CSC
Especifica os antecedentes da Guerra Civil.	CCL CSC
Relaciona a Guerra Civil española co contexto internacional.	CCL CAA CSC
Compara a evolución política e a situación económica dos dous bandos durante a guerra.	CCL CAA CSC
Especifica os custos humanos e as consecuencias económicas e sociais da guerra.	CCL CSC
Sintetiza nun esquema as grandes fases da guerra, desde o punto de vista militar.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1931 ata 1939, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre a Idade de Prata da cultura española.	CCL CD CAA CSC CSIEE CCEC
Elabora un esquema cos grupos ideolóxicos e os apoios sociais do franquismo na súa etapa inicial.	CCL CAA CSC
Diferencia etapas na evolución de España durante o franquismo, e resume os trazos esenciais de cada unha.	CCL CAA CSC
Explica a organización política do Estado franquista	CCL CSC
Explica as relacións exteriores, a evolución política e a situación económica de España desde o remate da Guerra Civil ata 1959.	CCL CSC
Explica as relacións exteriores, a evolución política e as transformacións económicas e sociais de España desde 1959 ata 1973.	CCL CSC
Especifica as causas da crise final do franquismo desde 1973.	CCL CSC
Relaciona a evolución política do réxime cos cambios que se producen no contexto internacional.	CCL CSC CAA
Explica a política económica do franquismo nas súas etapas e a evolución económica do país.	CCL CSC
Describe as transformacións que experimenta a sociedade española durante os anos do franquismo, así como as súas causas.	CCL CSC
Especifica os grupos de oposición política ao réxime franquista e comenta a súa evolución no tempo.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1939 ata 1975, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre a cultura do exilio durante o franquismo.	CCL CD CSIEE CCEC
Explica as alternativas políticas que se propuñan tras a morte de Franco, e que defendía cada unha.	CCL CSC
Describe o papel desempeñado polo Rei durante a transición.	CCL CSC

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Describe as actuacións impulsadas polo presidente de Goberno Adolfo Suárez para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977 etc.	CCL CSC
Explica as causas e os obxectivos dos Pactos da Moncloa.	CCL CSC
Explica o proceso de elaboración e aprobación da Constitución de 1978 e as súas características esenciais.	CCL CSC
Describe como se estableceron as preautonomías de Cataluña e o País Vasco.	CCL CSC
Elabora un esquema coas etapas políticas desde 1979 ata a actualidade, segundo o partido no poder, e sinala os principais acontecementos de cada unha delas.	CCL CAA CSC
Comenta os feitos máis salientables do proceso de integración en Europa e as consecuencias para España desta integración.	CCL CAA CSC
Analiza a evolución económica e social de España desde a segunda crise do petróleo en 1979 ata o comezo da crise financeira mundial de 2008.	CCL CSC
Analiza o impacto da ameaza terrorista sobre a normalización democrática de España, describe a xénese e evolución das organizacións terroristas que actuaron desde a transición democrática ata os nosos días (ETA, GRAPO, etc.) e reflexiona sobre outros temas relacionados: a cidadanía ameazada, os movementos asociativos de vítimas, a mediación en conflitos, etc.	CCL CSC
Representa unha liña do tempo desde 1975 ata os nosos días, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CMCCT CAA CSC
Explica a posición e o papel da España actual na Unión Europea e no mundo.	CCL CSC

Obxectivos para o curso

1. Identificar e situar no espazo e no tempo os procesos globais e acontecementos máis relevantes da historia de España, a súa diversidade territorial e a especificidade de Galicia para comprender a xénese da historia recente.
2. Coñecer e comprender os procesos da historia contemporánea máis importantes, tanto pola súa xénese como polas súas repercusións na actualidade, observando as interrelacións que se dan entre os feitos políticos, sociais, económicos e culturais.
3. Desenvolver unha perspectiva integradora da historia de España que respecte a pluralidade de identidades que a conforman -non só territoriais, senón tamén sociais e que potencie actitudes de solidariedade.
4. Situar o proceso histórico español e a súa variedade identitaria no marco internacional para poder ver as implicacións e influencias mutuas e ser capaces de ter unha idea coherente e articulada da historia.
5. Distinguir os cambios conxunturais dos trazos que identifican os procesos históricos profundos para ser capaces de pensar historicamente sobre os problemas máis relevantes do mundo actual.
6. Coñecer o proceso de formación das normas que regulan o ordenamento constitucional, promovendo o compromiso cos valores democráticos e o interese por participar na vida cidadá.
7. Valorar e comprender as loitas contra as discriminacións que producen opresión e inxustizas, comprometéndose na defensa dos dereitos humanos e tomando conciencia da necesidade de ter presentes suxeitos xeralmente silenciados na historia, en especial as mulleres.
8. Seleccionar e interpretar información procedente de diversas fontes aplicando as técnicas metodolóxicas propias da materia (composición de textos, interpretación de imaxes, mapas, gráficos) para contrastar diversos puntos de vista e desenvolver a capacidade de exercer a crítica histórica.
9. Realizar investigacións de carácter histórico no ámbito de referencia do alumnado, manexando fontes como a historia oral, a prensa ou as tecnoloxías da información e da comunicación para aproximarse á propia comunidade, comprender o carácter provisorio do coñecemento e a diversidade das manifestacións históricas.
10. Empregar con propiedade a terminoloxía e o vocabulario históricos e aplicar as técnicas elementais de comentario de textos e de interpretación de mapas, gráficos e outras fontes históricas

Unidades temáticas

Tema 1: A Península Ibérica desde os primeiros humanos ata a desaparición da monarquía visigoda (711)

- 1.1. Os primeiros poboadores: o Paleolítico
- 1.2. Do Neolítico á Idade dos Metais
- 1.3. A chegada dos pobos colonizadores
- 1.4. Os pobos prerromanos: iberos, celtas e celtiberos
- 1.5. Hispania romana
- 1.6. A monarquía visigoda

Tema 2: A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474)

- 2.1. O dominio musulmán: Al-Andalus (séculos VIII-XII)
- 2.2. A resistencia cristiá (séculos VIII-XI)
- 2.3. Expansión cristiá e retroceso de Al-Andalus (séculos XII-XIII)
- 2.4. A repoboación das terras conquistadas
- 2.5. Economía e sociedade dos reinos cristiás
- 2.6. As institucións políticas
- 2.7. A crise da Baixa Idade Media nos territorios cristiás
- 2.8. O Camiño de Santiago

Tema 3: A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700)

- 3.1. Os Reis Católicos: a construción do Estado moderno
- 3.2. A unificación e a expansión territorial
- 3.3. O goberno dos Austrias
- 3.4. A expansión imperial europea no século XVI
- 3.5. Conquista e colonización de América
- 3.6. A sociedade e a economía do século XVI
- 3.7. O século XVII: o declive do Imperio
- 3.8. A crise económica e social do século XVII
- 3.9. O século de Ouro español: Renacemento e Barroco na literatura e na arte

Tema 4: España na órbita francesa: o reformismo dos primeiros Borbóns (1700-1788)

- 4.1. A chegada dunha nova dinastía: os Borbón
- 4.2. A Paz de Utrecht e o novo equilibrio europeo
- 4.3. O mantemento do Antigo Réxime no século XVIII
- 4.4. O modelo absolutista dos Borbón: reformas institucionais
- 4.5. O reformismo borbónico: o reinado de Carlos III
- 4.6. A evolución demográfica e económica no século XVIII
- 4.7. A Ilustración en España e en Galicia
- 4.8. Análise das Sociedades Económicas de Amigos do País

Tema 5: A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Liberalismo fronte a Absolutismo.

- 5.1. A ocupación napoleónica
- 5.2. A Guerra da Independencia: desenvolvemento, actitudes e consecuencias
- 5.3. As Cortes de Cádiz e a Constitución de 1812
- 5.4. O reinado de Fernando VII: absolutismo, trienio liberal, década ominosa
- 5.5. A emancipación da América española
- 5.6. Goya: testemuño dunha época

Tema 6: A conflitiva construción do Estado Liberal (1833-1874)

- 6.1. A primeira guerra carlista (1833-1840)
- 6.2. A implantación do liberalismo (1833-1843)
- 6.3. Os primeiros partidos políticos
- 6.4. A década moderada (1844-1854)
- 6.5. O bienio progresista (1854-56)
- 6.6. A desintegración da monarquía isabelina (1857-1868)
- 6.7. O Sexenio Democrático (1868-1874): da monarquía de Amadeo de Savoia á Primeira República.

Tema 7: As transformacións socioeconómicas na España liberal

- 7.1. A configuración dunha sociedade de clases
- 7.2. A poboación, un crecemento limitado
- 7.3. A reforma agraria liberal: as desamortizacións de Mendizábal e Madoz
- 7.4. Os inicios da industrialización: o téxtil catalán
- 7.5. Minaría e siderurxia
- 7.6. Transportes, ferrocarril e mercado
- 7.7. Libre cambio fronte a proteccionismo
- 7.8. Facenda, banca e moeda
- 7.9. Diferenzas entre a industrialización en España e a de outras economías europeas

Tema 8: A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902).

- 8.1. As claves do novo sistema político
- 8.2. O bipartidismo e a quenda pacífica
- 8.3. As forzas políticas marxinas do sistema
- 8.4. O auxe de nacionalismos e rexionalismos
- 8.5. As orixes do movemento obreiro
- 8.6. A chegada do internacionalismo: marxistas e anarquistas
- 8.7. Socialismo e anarquismo no derradeiro terzo do século XIX
- 8.8. A crise de ultramar (Cuba e Filipinas)
- 8.9. A guerra contra os Estados Unidos e a perda das últimas colonias

- 8.10. As consecuencias da crise de 1898

Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931)

- 9.1. O reformismo dinástico
- 9.2. A oposición política
- 9.3. A Semana Tráxica e as súas consecuencias (1909-1917)
- 9.4. A influencia da Primeira Guerra Mundial e a Revolución rusa
- 9.4. A crise de 1917
- 9.5. A descomposición do sistema parlamentario
- 9.6. A ditadura de Primo de Rivera (1923-1930)
- 9.7. A caída da monarquía en 1931

Tema 10: A Segunda República (1931- 1936)

- 10.1. Instauración da Segunda República
- 10.2. O novo réxime republicano
- 10.3. O bienio reformista (1931-1933)
- 10.4. A crise da coalición de esquerdas
- 10.5. O bienio conservador (1933-1936)
- 10.6. A Fronte Popular

Tema 11: A Guerra Civil (1936-1939)

- 11.1. Do golpe de Estado á Guerra Civil
- 11.2. A internacionalización da guerra
- 11.3. O bando republicano: guerra o revolución
- 11.4. A zona sublevada: a construción dun Estado totalitario
- 11.5. A evolución do conflito bélico
- 11.6. A Idade de Prata da cultura española: da xeración do 98 á do 36

Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975)

- 12.1. O carácter o réxime franquista
- 12.2. España durante a Segunda Guerra Mundial
- 12.3. A consolidación do franquismo (1939-1951): illamento internacional
- 12.4. Os anos do recoñecemento internacional (1951-1959)
- 12.5. O adoutramento da sociedade ata 1959
- 12.6. Liberalización económica e Plans de desenvolvemento (1959-1973): os anos do crecemento económico
- 12.7. Os cambios demográficos e sociais: os desequilibrios territoriais
- 12.8. Reformismo político sen liberdades
- 12.9. A oposición ao franquismo: interior (da guerrilla á formación de plataformas) e os republicanos do exilio
- 12.10. A agonía da ditadura
- 12.11. Cultura española durante o franquismo: cultura oficial fronte cultura interior á marxe do sistema. A cultura do exilio

Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975)

- 13.1. Da transición á democracia (1975-1978)
- 13.2. A Constitución de 1978 e o Estado das Autonomías
- 13.3. A etapa do consenso político (1978-1982)
- 13.3. A consolidación do bipartidismo (1982-2004)
- 13.4. A evolución das organizacións terroristas
- 13.4. A integración de España na Unión Europea
- 13.5. Os gobernos do século XXI (2004-2016)
- 13.6. Os cambios sociais e de mentalidade
- 13.7. Papel de España no mundo actual

Temporalización

PRIMEIRA AVALIACIÓN (Setembro- Decembro)

Tema 1: A Península Ibérica desde os primeiros humanos ata a desaparición da monarquía visigoda (711).

Tema 2: A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474).

Tema 3: A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700).

Tema 4: España na órbita francesa: o reformismo dos primeiros Borbóns (1700-1788).

Tema 5: A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Liberalismo fronte a Absolutismo.

SEGUNDA AVALIACIÓN (Decembro- Febreiro)

Tema 6: A conflitiva construción do Estado Liberal (1833-1874).

Tema 7: As transformacións socioeconómicas na España liberal.

Tema 8: A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902).

Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931).

TERCEIRA AVALIACIÓN (Marzo- Maio)

Tema 10: A Segunda República (1931- 1936).

Tema 11: A Guerra Civil (1936-1939).

Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975).

Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975).

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
P R I M E I R A	Tema 1: A Península Ibérica desde os primeiros humanos ata a desaparición da monarquía visigoda (711).	1.1. Explica as diferenzas entre a economía e a organización social do Paleolítico e do Neolítico, e as causas do cambio. 1.2. Identifica as diferenzas entre unha imaxe de pintura cantábrica e outra de pintura levantina. 1.3. Describe os avances no coñecemento das técnicas metalúrxicas e explica as súas repercusións. 1.4. Resume as características principais do reino de Tartesos e cita as fontes históricas para o seu coñecemento. 1.5. Explica o diferente nivel de desenvolvemento das áreas celta e ibérica en vésperas da conquista romana en relación coa influencia recibida dos indoeuropeos, o reino de Tartesos e os colonizadores fenicios e gregos. 1.6. Debuxa un mapa esquemático da Península Ibérica e delimita nel as áreas ibérica e celta. 1.7. Define o concepto de romanización e describe os medios empregados para levala a cabo.	Concreción dos estándares de aprendizaxe 1.1.1 Identifica o proceso de hominización e as formas de vida no Paleolítico. 1.1.2. Describe os trazos que caracterizan os pobos neolíticos, situándoos no espazo e no tempo. 1.2.1. Describe imaxes de pinturas prehistóricas diferenciando as características da pintura cantábrica e levantina. 1.3.1. Explica as distintas culturas que se desenvolveron durante a idade dos metais e cales foron as súas principais contribucións. 1.4.5.1. Identifica aos pobos colonizadores e analiza as achegas que lles proporcionaron aos pobos indíxenas. 1.4.1. Analiza a información escrita e arqueolóxica sobre a existencia de Tartesos e extrae conclusións sobre as dúbidas da súa existencia. 1.5.1. Coñece os trazos básicos da cultura castrexa. 1.6.1. Caracteriza a cultura celta e ibérica e identifica restos arqueolóxicos de cada unha delas. 1.7.8.1 Describe a conquista da Península polos romanos, situándoa no tempo e no espazo.	1. Diferenciar entre sociedades paleolíticas e neolíticas. 2. Comentar imaxes de pinturas rupestres diferenciando as áreas cantábrica e levantina. 3. Recoñecer as formas de vida dos primeiros pobos da metalurxia (do cobre e do bronce), situándoos no espazo e no tempo. 4. Recoñecer aos pobos colonizadores (indoeuropeos, fenicios e gregos), situándoos no espazo e no tempo. 5. Identificar os pobos indíxenas (tartesos, iberos e celtas), situándoos no espazo e no tempo. 6. Valorar as repercusións que supuxo para Hispania a súa integración no Imperio romano e a súa pervivencia na actualidade. 7. Caracterizar á monarquía visigoda e analizar os inicios da idade media nas relacións de dependencia entre os diferentes grupos sociais.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
P R I M E I R A	Tema 1: A Península Ibérica desde os primeiros humanos ata a desaparición da monarquía visigoda (711).	<p>1.8. Compara o ritmo e grao de romanización dos territorios peninsulares.</p> <p>1.9. Resume as características da monarquía visigoda e explica por que alcanzou tanto poder a igrexa e a nobreza.</p> <p>1.10. Procura información de interese (en libros e internet) sobre o mantemento cultural e artístico do legado romano na España actual, e elabora unha breve exposición.</p> <p>1.11. Representa unha liña do tempo desde 250 a.C. ata 711 d.C., e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>1.12. Partindo de fontes historiográficas, responde cuestións ou situacións.</p>	<p>1.7.8.2 Identifica as características da organización político-administrativa da Península durante a dominación romana.</p> <p>1.7.8.3. Recoñece a organización social e a cultura da Hispania romana.</p> <p>1.7.8.3. Coñece o proceso de romanización de Gallaecia como provincia romana.</p> <p>1.7.8.4. Describe a crise do século III e as invasións dos pobos «bárbaros», situándoas no espazo e no tempo.</p> <p>1.9.1. Explica o proceso de formación dos reinos suevo e visigodo, situándoos no espazo e no tempo.</p> <p>1.10.1. Busca de información sobre o legado romano na España actual e fai unha breve exposición mediante presentación dixital.</p> <p>1.11.1. Ordena cronoloxicamente as secuencias históricas do período.</p> <p>1.12.1. Comentario dun texto de Apiano do século III, sobre a fundación de Itálica.</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
<p>P R I M E R A</p>	<p>Tema 2: A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474).</p>	<p>2.9. Describe as grandes fases da evolución económica dos territorios cristiáns durante a Idade Media. 2.10. Explica a orixe e as características do réxime señorial e a sociedade estamental no ámbito cristián. 2.11. Describe o labor dos centros de tradución. 2.12. Procura información de interese (en libros e internet) sobre a importancia cultural e artística do Camiño de Santiago, e elabora unha breve exposición.</p>	<p>2.5.5. Explica as repercusións da crise en Castela, Navarra e Aragón. 2.5.6. Analiza as revoltas irmandiñas en Galicia. 2.8.1. Coñece o proceso de conquista e repoboación a través de diferentes textos e relaciónao coa estrutura da propiedade agraria en España ata o século XX. 2.6.1. Desenvolve como se gobernaban as cidades e o tipo de cargos e organismos que existían. 2.7.1 Describe o papel da monarquía na Idade Media e do resto de institucións de goberno. 2.9.1. Compara a economía do reino de Castela e a da Coroa de Aragón a partir do século XIII. 2.9.2. Describe a importancia da transhumancia en Castela e as súas consecuencias para a agricultura. 2.10.1. Expón a estrutura da sociedade medieval e o papel de cada un dos seus compoñentes. 2.10.1. Explica a orixe da burguesía</p>	<p>grandes reinos peninsulares.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
P R I M E I R A	<p>Tema 2: A Idade Media: tres culturas e un mapa político en constante cambio (711-1474).</p>		<p>2.11.1. Identifica os trazos máis significativos da cultura e da arte dos reinos cristiáns medievais.</p> <p>2.11.2. Sintetiza por que a Idade Media española é diferente á outros pobos de Europa e nos legou un patrimonio cultural tan rico e diverso.</p> <p>2.12.1. Coñece o papel das escolas de tradutores como lugares de encontro de intelectuais musul-máns, cristiáns e xudeos. Busca as máis destacadas da Península.</p>	
	<p>Tema 3: A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700).</p>	<p>3.1 Define o concepto de unión dinástica aplicado a Castela e Aragón en tempos dos Reis Católicos e describe as características do novo Estado.</p> <p>3.2. Explica as causas e as consecuencias dos feitos máis relevantes de 1492.</p> <p>3.3. Analiza as relacións dos Reis Católicos con Portugal e os obxectivos que perseguían.</p> <p>3.4. Compara os imperios territoriais de Carlos I e de Filipe II, e explica os problemas que provocaron.</p> <p>3.5. Explica a expansión colonial en América e no Pacífico durante o século XVI.</p>	<p>3.1.1. Describe o reinado dos Reis Católicos como etapa de transición entre Idade Media e Moderna.</p> <p>3.1.2. Desenvolve o concepto de unión dinástica aplicado á Coroa de Castela e Aragón e as novas institucións políticas.</p> <p>3.1.3. Explica, mediante a lectura dun texto, que era a Santa Irmandade e con que obxectivo se creou.</p> <p>3.1.4. Expón, a partir dun texto, que era a Santa Inquisición e cal era a súa función.</p> <p>3.3.1. Explica as relacións exteriores dos Reis Católicos e os obxectivos</p>	<p>1. Explicar o proceso de unidade territorial acadada polos Reis Católicos ata configurar o Estado Moderno.</p> <p>2. Coñecer as principios características da Monarquía autoritaria.</p> <p>3. Identificar as medidas que acadaron os Reis Católicos a prol da uniformidade relixiosa dos seus territorios.</p> <p>4. Coñecer as orientacións básicas da exploración e conquista das terras non europeas.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
<p style="text-align: center;">P R I M E R A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 3: A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700).</p>	<p>3.6. Analiza a política respecto a América no século XVI e as súas consecuencias para España, Europa e a poboación americana.</p> <p>3.7. Describe a práctica do valemto e os seus efectos na crise da monarquía.</p> <p>3.8. Explica os principais proxectos de reforma do Conde Duque de Olivares.</p> <p>3.8. Analiza as causas da guerra dos Trinta Anos e as súas consecuencias para a monarquía hispánica e para Europa.</p> <p>3.9. Compara e comenta as rebelións de Cataluña e Portugal de 1640.</p> <p>3.10. Explica os principais factores da crise demográfica e económica do século XVII, e as súas consecuencias.</p> <p>3.11. Representa unha liña do tempo desde 1474 ata 1700, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>3.11. Representa unha liña do tempo desde 1474 ata 1700, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p>	<p>que perseguían.</p> <p>3.3.2. Comenta un mapa sobre a expansión da Coroa de Castela e Aragón e relación coa política exterior dos Reis Católicos.</p> <p>3.2.1. Indica, coa axuda dun mapa, os territorios conquistados polos españois.</p> <p>3.2.2. Sintetiza a política respecto a América e as súas consecuencias para a poboación indíxena.</p> <p>3.4.1. Identifica nun mapa os dominios de Carlos I e de Felipe II en Europa..</p> <p>3.4.3. Compara o reinado de Carlos I e Felipe II e expón os problemas que supuxeron.</p> <p>3.4.4. Expón as características da economía e a sociedade españolas no século XVI e as causas da súa crise.</p> <p>3.4.5. Realiza, recorrendo á procura de información, un informe sobre o problema mourisco no século XVI, o seu desenvolvemento e as súas consecuencias.</p>	<p>5. Entender por que a casa de Austria herdó a Coroa española e isto abriu a época do Imperio español</p> <p>6. Coñecer os obxectivos políticos e ideolóxicos do Imperio.</p> <p>7. Analizar as consecuencias do intervencionismo en Europa.</p> <p>8. Establecer relacións entre o dominio en América e a expansión en Europa.</p> <p>9. Identificar os principios conflitos internos na época dos Austrias.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
<p>P R I M E I R A</p>	<p>Tema 3: A formación da monarquía hispánica e a súa expansión mundial (1474-1700).</p>		<p>3.7.1. Sintetiza o modelo monárquico dos Habsburgo, a función dos principais órganos de goberno da monarquía e a evolución das Cortes.</p> <p>3.8.1. Análise de cómo a ruptura da unidade católica pola rebelión protestante propagou a loita político-militar e a loita relixiosa por toda Europa dos séculos XVI e XVII.</p> <p>3.9.1. Análise a través de documentos da “Unión de Armas” e a súa relación coas revoltas de 1640.</p> <p>3.10.1. Elabora un informe sobre as causas da decadencia española no século XVII, a través de fontes históricas e literarias.</p> <p>3.11.1. Representación gráfica da ordenación cronolóxica do período.</p> <p>3.12. 1. Exposición oral por grupos das obras máis representativas dos principais pintores do Barroco español.</p>	

X
D

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
P R I M E I R A	Tema 4: España na órbita francesa: o reformismo dos primeiros Borbóns (1700-1788).	<p>4.1. Explica as causas da Guerra de Sucesión Española e a composición dos bandos en conflito.</p> <p>4.2. Representa unha liña do tempo desde 1700 ata 1788, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>4.3. Detalla as características da nova orde europea xurdida da Paz de Utrecht e o papel de España nela.</p> <p>4.4. Define os decretos de Nova Planta e explica a súa importancia na configuración do novo Estado borbónico.</p> <p>4.5. Elabora un esquema comparativo do modelo político dos Austrias e dos Borbóns.</p> <p>4.6. Explica as medidas que adoptaron ou proxectaron os primeiros Borbóns para sanear a Facenda Real.</p> <p>4.7. Describe as relacións Igrexa-Estado e as causas da expulsión dos xesuítas.</p> <p>4.8. Compara a evolución demográfica do século XVIII coa da centuria anterior.</p> <p>4.9. Desenvolve os principais</p>	<p>4.1.1. Explica as dúas liñas sucesorias que se disputaban o trono español e as causas do conflito que se desatou.</p> <p>4.3.1. Describe que supuxeron os tratados de paz e o conflito que quedou desatado tras a súa firma.</p> <p>4.3.2. Desenvolve os cambios na posición internacional de España no século XVIII e os intereses que dirixiron a súa política exterior.</p> <p>4.3.3. Comenta un texto no que se expoñen as razóns ás que se alega para a resistencia catalá.</p> <p>4.4.1. Analiza, a partir da lectura dun fragmento do Decreto de Nova Planta, que se establece nel.</p> <p>4.5.1. Expón as características da nova monarquía borbónica fronte á dos Austria.</p> <p>4.5.2. Explica en que consistía a organización do goberno e a administración do século XVIII.</p> <p>4.6.1. Lectura dun fragmento do Catastro de Ensenada, e o seu significado dentro da reorganización da facenda.</p> <p>4.7.1. Explica que é a política “regalista” e cales foron as súas</p>	<p>1. Describir as causas, o desenvolvemento e as consecuencias da Guerra de Sucesión.</p> <p>2. Recoñecer os Decretos de No-va Planta e a reforma adminis-trativa dos primeiros Borbón.</p> <p>3. Definir o novo papel de España no contexto internacional.</p> <p>4. Describir a situación da agricultura española e os intentos de reforma.</p> <p>5. Identificar os elementos da modernización na produción industrial e no comercio.</p> <p>6. Relacionar información sobre o pensamento ilustrado en España e en Galicia.</p> <p>7. Entender que o século XVIII é un período de transición, no que continúan aspectos do Antigo Ré-xime con cambios demográficos e económicos, ligados ao reformis-mo ilustrado.</p> <p>8. Definir e utilizar correctamente termos relacionados coa unidade, como Antigo Réxime, Ilustración, reformismo, Despotismo Ilustrado, centralización, proteccionis-mo, Decretos de Nova Planta...</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
<p style="text-align: center;">P R I M E I R A</p>	<p>Tema 4: España na órbita francesa: o reformismo dos primeiros Borbóns (1700-1788).</p>	<p>problemas da agricultura e as medidas impulsadas por Carlos III neste sector. 4.10. Explica a política industrial da monarquía e as medidas adop-tadas respecto ao comercio con América. 4.11. Especifica as causas da en-galaxe económica de Cataluña no século XVIII. 4.12. Comenta as ideas funda-mentais da Ilustración e define o concepto de despotismo ilustrado. 4.13. Razona a importancia das Sociedades Económicas de Ami-gos do País e da prensa periódica na difusión dos valores da Ilus-tración</p>	<p>4.8.1. Analiza os cambios que se produciron no século XVIII a nivel económico e demográfico. 4.8.2. Cita os elementos de continuidade que perduraron respecto ao Antigo Réxime. 4.9.10.1 Describe en que consistiu o reformismo borbónico no reinado de Carlos III e a oposición coa que se encontrou para aplicar o seu programa. 4.9.10.2. Cita as reformas que fo-ron levadas acabo durante o rei-nado de Carlos III en distintos ámbitos (sobre todo agrícola e in-dustrial. 4.10.3. Análise de textos sobre a “dignidade do traballo manual” e sobre a liberdade económica. 4.11.1. Analiza unha táboa de da-tos sobre a industria téxtil catala-na e extrae conclusións. 4.11.2. Explica a relación que existe entre a liberalización do comercio con América e o auxe do porto de Barcelona. Establece comparacións con Cádiz. 4.12.1. Valora os avances que a racionalidade ilustrada achega á.</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
<p>P R I M E R A</p>	<p>Tema 5: A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Liberalismo fronte a Absolutismo.</p>	<p>5.6. Define o carlismo e resume a súa orixe e os apoios con que contaba inicialmente.</p> <p>5.7. Representa unha liña do tempo desde 1788 ata 1833 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>5.8. Representa nun esquema as diferenzas, en canto a sistema político e estrutura social, entre o Antigo Réxime e o réxime liberal burgués.</p> <p>5.9. Explica as causas e o desenvolvemento do proceso de independencia das colonias americanas.</p> <p>5.10. Especifica as repercusións económicas para España da independencia das colonias americanas.</p> <p>5.11. Procura información de interese (en libros e internet) sobre Goya e elabora unha breve exposición sobre a súa visión da guerra.</p>	<p>5.2.3. Analiza, a partir dun mapa, a evolución dos exércitos e identifica as batallas máis importantes.</p> <p>5.2.4. Elabora unha síntese sobre o carácter da guerra, mencionando o apoio británico e a formación das guerrillas.</p> <p>5.3.1. Explica por que se convocaron Cortes, quen as compuñan e o seu carácter revolucionario.</p> <p>5.4.1. Expón o contido e a importancia da Constitución de 1812.</p> <p>5.4.2. Describe e valora o impacto político e social das Cortes de Cádiz e a Constitución de 1812.</p> <p>5.4.3. Define a Inquisición e as súas principais características (atribucións, delitos perseguidos...).</p> <p>5.4.4. Xustifica, a partir de diferentes textos, a necesidade de manter ou abolir a Inquisición.</p> <p>5.4.5. Desenvolve cronoloxicamente o proceso de clausura da Inquisición por parte dos liberais.</p> <p>5.5.1. Analiza un fragmento do Manifesto dos Persas, citando autores, cronoloxía e consecuencias.</p>	<p>7. Identificar os trazos que definen unha monarquía absoluta dunha monarquía liberal ou parlamentaria.</p> <p>8. Valorar por que o mantemento do Antigo Réxime se fixo practicamente imposible durante os últimos anos do reinado de Fernando VII.</p> <p>9. Definir e utilizar correctamente termos relacionados coa unidade, como soberanía, sufraxio, milicia nacional, confesionalidade, despotismo ilustrado, desamortización, liberalismo, afrancesado e, en xeral, toda a terminoloxía básica do constitucionalismo.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
P R I M E I R A	Tema 5: A crise do Antigo Réxime (1788-1833): Libera-lismo fronte a Absolutismo.		<p>5.5.2. Elabora unha síntese sobre a primeira restauración absolutista e as súas características.</p> <p>5.5.3. Expón a organización da oposición liberal e os inicios do Trienio, a súa política reformista e os problemas aos que se enfrontou.</p> <p>5.5.4. Comenta un fragmento do Manifesto de Fernando VII sobre a Constitución de 1812, en 1820.</p> <p>5.5.5. Explica por que se calificou de ominosa a última década do reinado de Fernando VII.</p> <p>5.6.1. Explica o problema sucesorio e a alternativa política forxada ao redor de Carlos Mª Isidro.</p> <p>5.9.1 Explica o impacto da invasión napoleónica nas colonias e as consecuencias da falta de políticas reformistas nelas.</p> <p>5.9.2. Explica as fases do proceso de independencia localízalas nun mapa.</p> <p>5.10.1. Analiza o proceso de perda para España do mercado americano a través dunha serie estatística sobre o valor do comercio exterior español entre 1792 e 1827.</p>	

Avaliación		Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
				5.11.1. Observa os gravados de Goya sobre a Guerra e os “Caprichos” e relacionaos coas súas ideas ilustradas	
S E G U N D A		Tema 6: A conflitiva construción do Estado Liberal (1833-1874).	<p>6.1. Identifica o ámbito xeográfico do carlismo e explica o seu ideario e os seus apoios sociais.</p> <p>6.2. Especifica as causas e consecuencias das dúas primeiras guerras carlistas.</p> <p>6.3. Representa unha liña do tempo desde 1833 ata 1874 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>6.4. Describe as características dos partidos políticos que xurdiron durante o reinado de Isabel II.</p> <p>6.5. Resume as etapas da evolución política do reinado de Isabel II desde a súa minoría de idade e explica o papel dos militares.</p> <p>6.6. Explica as medidas de liberalización do mercado</p>	<p>6.1.1. Utilizando un mapa sobre a Primeira Guerra Carlista, describe os territorios baixo control carlista e isabelino e explica as causas polas que uns territorios se uniron á causa isabelina, e outros, á carlista.</p> <p>6.1.2. Expón os obxectivos e ideais do carlismo e a súa relación coa Igrexa.</p> <p>6.2.1. Explica o fin do conflito e como foi recibido por parte dos carlistas.</p> <p>6.4.1. Relaciona a instauración dun réxime parlamentario coa aparición dos partidos políticos e expón as características de cada un deles</p> <p>6.4.2. Completa un cadro con información sobre os primeiros partidos</p>	<p>1. Avaliar o fracaso do carlismo como alternativa á sociedade liberal e mais o seu mantemento ao longo do todo o século XIX.</p> <p>2. Comprender como se construíu o sistema liberal parlamentario durante o reinado de Isabel II.</p> <p>3. Establecer diferenzas entre o proxecto político moderado e o progresista.</p> <p>4. Explicar os acontecementos que provocaron a sucesión de distintos réximes políticos durante o Sexenio e caracterizalos.</p> <p>5. Entender o Sexenio como a primeira experiencia democrática e comprender as razóns do seu fracaso.</p> <p>6. Analizar fragmentos significativos da Constitución de 1837, de</p>

			<p>da terra levadas a cabo políticos de España.</p> <p>durante o reinado de Isabel II.</p> <p>6.7.Compara as desamortizacións de Mendizábal e Madoz, e especifica os obxectivos dunha e outra.</p>	<p>6.5.1. Elabora un esquema das diferentes etapas políticas do reinado de Isabel II e explica que grupo político gobernaba en cada unha.</p>	<p>1845, da Constitución de 1869 e do proxecto de Constitución da Primeira República para establecer semellanzas e diferenzas entre os distintos sistemas de goberno.</p>
--	--	--	--	---	---

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	Tema 6: A conflictiva construción do Estado Liberal (1833-1874).	<p>6.8. Compara o Estatuto Real de 1834 e as Constitucións de 1837 e 1845.</p> <p>6.9. Explica as etapas políticas do Sexenio Democrático.</p> <p>6.10. Describe as características esenciais da Constitución democrática de 1869.</p> <p>6.11. Identifica os grandes conflitos do sexenio e explica as súas consecuencias políticas</p>	<p>6.5.2. Analiza o peso do exército no sistema político: pronunciamentos durante o reinado de Isabel II. Investiga sobre a figura do Espadón.</p> <p>6.6.1. Explica que é a reforma agraria liberal e durante que gobernos foron levadas a cabo.</p> <p>6.7.1.Examina e compara os datos estatísticos e os mapas referidos aos procesos de desamortización, pon de relevo as variacións e valora a súa incidencia en relación coa agricultura española.</p> <p>6.7.2. Elabora hipóteses sobre alternativas á reforma agraria liberal a partir do texto de Flórez Estrada.</p> <p>6.7.2. Describe as consecuencias da desamortización en Galicia.</p> <p>6.8.1. Expón a diferenza fundamental entre un estatuto real e unha constitución.</p> <p>6.8.2. Menciona como se organizaron os tres poderes na Constitución de 1837, explica que poderes lle outorgaba ao rei e que tipo de sufraxio se estableceu.</p> <p>6.8.3. Compara a Constitución de 1812 e 1837.</p>	<p>7. Comprender, definir e utilizar correctamente termos relacionados cos contidos da unidade, como liberalismo, absolutismo, carlismo, pronunciamento, revolución liberal-burguesa, federalismo, cantonalismo desamortización, sufraxio censatario...</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	Tema 6: A conflictiva construción do Estado Liberal (1833-1874).		<p>6.8.4. Expón as características do réxime liberal moderado a través do análise da Constitución de 1845.</p> <p>6.8.5. Analiza o documento do concordato co Vaticano de 1851 e explica o seu significado na relación Igrexa-Estado.</p> <p>6.8.6. Describe as diferenzas entre as Constitucións de 1837 e 1845.</p> <p>6.9.1. Explica as causas da Revolución de 1868, o seu desenvolvemento e as súas consecuencias.</p> <p>6.10.1. Expón o contido da Constitución de 1869 e o seu carácter democrático.</p> <p>6.11.1. Describe as reformas económicas emprendidas polo Goberno e os obxectivos que perseguían.</p> <p>6.11.2. Explica en que consistía o sistema de quintas e por que se cualificaban de forma negativa.</p> <p>6.11.3. Define que é a redención e a súas consecuencias económicas para as distintas clases.</p> <p>6.11.4. Describe o papel das</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A			mulheres na revolta contra as quintas.	
	Tema 7: As transformacións socio-económicas na España liberal.	7.1. Especifica as características da nova sociedade de clases e compáraa coa sociedade estamental do Antigo Réxime. 7.2. Identifica os factores do lento crecemento demográfico español no século XIX. 7.3. Compara a evolución demográfica de Cataluña coa do	7.1.1. Explica por que a revolución liberal lle puxo fin á sociedade estamental e as súas características. 7.1.2. Describe a situación na que se encontraron a partir do século XIX os grupos privilexiados do Antigo Réxime.	1. Analizar as novas relacións sociais que se estableceron a partir da revolución liberal. 2. Percibir que o crecemento demo-gráfico e moi inferior co que ocorre noutros países de Europa. 3. Coñecer os aspectos positivos e negativos da reforma agraria

		resto de España no século XIX.	7.13 - Identifica os grupos que formaban a clase dirixente na	liberal.
--	--	--------------------------------	---	----------

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	<p>Tema 7: As transformacións socio-económicas na España liberal.</p>	<p>7.5. Especifica as causas dos baixos rendementos da agricultura española ao longo do século XIX.</p> <p>7.6. Describe a evolución da industria téxtil catalá, a siderúrxia e a minaría.</p> <p>7.7. Relaciona as dificultades do transporte e o comercio interior cos condicionamentos xeográficos.</p> <p>7.8. Explica os obxectivos da rede ferroviaria e as consecuencias da lei xeral de ferrocarrís de 1855.</p> <p>7.9. Compara os apoios, os argumentos e as actuacións de proteccionistas e librecambistas ao longo do século XIX.</p> <p>7.10. Explica o proceso que conduciu á unidade monetaria e á banca moderna.</p> <p>7.11. Explica a reforma Mon Santillán de Facenda pública e os seus efectos.</p> <p>7.12. Compara a revolución industrial española coa dos países máis avanzados de Europa.</p> <p>7.13. Especifica como os investimentos en España, de Francia e de Inglaterra afectaron o desenvolvemento económico español durante o século XIX.</p>	<p>España do século XIX.</p> <p>7.2.1. Sintetiza o proceso de crecemento español, establecendo as súas causas e características.</p> <p>7.3.1. Expón os motivos do éxodo do campo ás cidades e da emigración cara ultramar. Extrae conclusións para o caso catalán.</p> <p>7.3.1. Expón os motivos do éxodo do campo ás cidades e da emigración cara a ultramar. Extrae conclusión para o caso catalán.</p> <p>7.4.1. Explica como se lle puxo fin á agricultura do Antigo Réxime e os seus obxectivos</p> <p>7.4.2. Expón o cambio na produción agrícola e o motivo do seu crecemento.</p> <p>7.5.1. Relaciona a estrutura da propiedade da terra e a modernización da agricultura.</p> <p>7.5.2. Describe os límites da desamortización en España.</p> <p>7.5.3. Explica como conseguiu a nobreza terratenente converter os seus dereitos señoriais en patrimonios territoriais.</p> <p>7.5.4. Expón por que non se solucionou o problema do latifundismo.</p>	<p>3. Comprender que o contexto económico no que se realiza a desamortización eclesiástica e despois a civil non axuda a resolver os problemas agrarios.</p> <p>4. Identificar os sectores pioneiros da industrialización e as áreas xeográficas ubicados.</p> <p>5. Explicar as causas do desenvolvemento industrial catalán, e os problemas e límites cos que se atopou.</p> <p>6. Explicar as causas da consolidación da siderurxia biscaíña.</p> <p>7. Establecer relacións entre a construción do ferrocarril e o artellamento do mercado interior.</p> <p>8. Relaciona as características do liberalismo español co tipo de cambios económicos que se produciron no século XIX.</p> <p>9. Identificar as características do proceso industrializador español que o afasta do proceso industrial europeo.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	Tema 7: As transformacións socio-económicas na España liberal.		<p>7.5.5. Analiza un gráfico sobre a poboación agrícola na segunda metade do século XIX e valora o peso que tiñan os xornaleiros no sector agrícola.</p> <p>7.6.1 Sintetiza a orixe da industria algodoeira catalá, o seu proceso de mecanización e a evolución.</p> <p>7.6.2. Expón as causas polas que Cataluña presentaba condicións para a súa industrialización, os problemas que encontrou e os seus intentos para resolvelos.</p> <p>7.6.3. Identifica nun gráfico os períodos de crecemento e crise da industria algodoeira catalá.</p> <p>7.6.4. Describe cando, por que e onde se produciu a expansión da minaría.</p> <p>7.6.5. Explica a evolución da exportación do mineral do ferro.</p> <p>7.6.4. Expón a evolución da industria siderúrxica e as razóns da preponderancia de Biscaia.</p> <p>7.8.1. Utiliza un mapa da rede ferroviaria entre 1855 ata 1900, e sinala as diferentes etapas de implantación, a lei que impulsou a súa construción, criterios seguidos na</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	<p>Tema 7: As transformacións socio-económicas na España liberal.</p>		<p>súa construción e decisións controvertidas tomadas.</p> <p>7.9.1. Comenta unha gráfica sobre o comercio exterior entre 1839 e 1889, expoñendo argumento do seu crecemento.</p> <p>7.9.1.Utiliza textos e sintetiza os argumentos que usaban os librecambistas e os proteccionistas a favor das súas formulacións.</p> <p>7.10.1. Cita as orixes da unidade monetaria e do Banco de España e establece relacións coa economía capitalista.</p> <p>7.11.1. Explica a reforma Mon-Santillán e analiza os límites da devandita reforma.</p> <p>7.12. 1. Explica a que se dedicaron gran parte dos capitais españois e as causas de que se preferise a actividade especulativa ao investimento na industria.</p> <p>7.12.2. Describe por que dicimos que a industrialización foi en España desequilibrada territorial e sectorialmente.</p> <p>7.13.1. Relaciona déficit da Facenda Pública, crédito exterior, e emisión de débeda pública.</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A			<p>7.14. Describe como evolucionaron os sectores tradicionais galegos.</p> <p>7.14. Analiza a industria conserveira como unha industria de “arrastre”.</p>	
	<p>Tema 8: A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902).</p>	<p>8.1. Explica os elementos fundamentais do sistema político ideado por Cánovas.</p> <p>8.2. Especifica as características esenciais da Constitución de 1876.</p> <p>8.3 Describe o funcionamento real do sistema político da Restauración.</p>	<p>8.1.1.Explica os motivos do fácil restablecemento da monarquía borbónica.</p> <p>8.1.2. Analiza o contido do Manifesto de Sandhurst e os principios da monarquía restaurada.</p> <p>8.1.2. Expón os obxectivos do réxime da Restauración deseñado por Cánovas del Castillo.</p> <p>8.2.1. Describe os principais trazos da Constitución de 1876.</p> <p>8.3.1. Relata como se alternaron no poder conservadores e liberais.</p> <p>8.3.2. Explica a orixe e a ideoloxía dos dous partidos da quenda pacífica, as súas similitudes e as súas diferenzas.</p> <p>8.3.3. Sintetiza o sistema de formación de goberno que garantía a quenda.</p> <p>8.3.4.Examina e compara os</p>	<p>1. Coñecer o sistema político da Restauración, o seu funcionamento e a súa evolución. Extraer conclusións</p> <p>2. Sinalar as características dos sectores de oposición ao réxime da Restauración.</p> <p>3. Determinar os factores que definen os nacionalismos periféricos.</p> <p>4. Identificar cales foron as primeiras manifestacións de protesta na nova sociedade industrial.</p> <p>5. Explicar a importancia que tivo a chegada das ideas internacionalistas a España.</p> <p>6. Coñecer a organización dos anarquistas e socialistas no último tercio do século XIX en España.</p> <p>7. Explicar o significado da expresión “o desastre do 98” e establecer relacións coa “Xeración do 98”.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	Tema 8: A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902).	8.5. A fragmentación do republi-canismo.	datos estatísticos e os mapas referidos ao bipartidismo e a alternancia no poder durante a época da Restauración. 8.3.5. Define que era un cacique e o seu papel no sistema da Restauración. 8.3.6. Localiza debuxos, ilustracións e gravados alusivos aos procedementos electorais fraudulentos propios da Restauración. 8.3.6. Argumenta se o elevado abstencionismo favorecía a corrupción do sistema da Restauración. 8.3.7. Cita as reformas dos gobernos liberais. 8.5.1. Explica a situación do republicanismo durante os primeiros anos da Restauración e as diferenzas entre as súas opcións. 8.5.2. Expón as causas da escasa influencia electoral do republicanismo e o motivo polo que aumentou os seus deputados en 1893. 8.5.1. Explica as razóns do desen-volvemento do rexionalismo e do nacionalismo a finais do século XIX.	8. Comprender, definir e utilizar correctamente termos relacionados cos contidos da unidade, como quenda de partidos, caciquismo, movemento obreiro, socialismo, anarquismo, nacionalismo vasco, catalanismo, evolución do nacionalismo galego, desastre do 98, rexeneracionismo...

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	Tema 8: A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902).	<p>8.6. Resume a orixe e a evolución do catalanismo, o nacionalismo vasco e o rexionalismo galego.</p> <p>8.7. Analiza as correntes ideolóxicas do movemento obreiro e labrego español, así como a súa evolución durante o derradeiro cuarto do século XIX.</p>	<p>8.6.1. Desenvolve a evolución do nacionalismo catalán, vasco e galego e compáraos entre si.</p> <p>8.6.2. Explica a influencia da cultura do Rexurdimento en Galicia para o desenvolvemento e evolución do galeguismo.</p> <p>8.7.1. Inicios do movemento obreiro ao carón da industrialización.</p> <p>8.7.2. Expón o proceso de organización do movemento obreiro español e as súas demandas e métodos de loita durante o Sexenio.</p> <p>8.7.3. A chegada da Internacional: marxistas e anarquistas.</p> <p>8.7.4. Relata as revoltas agrarias, onde se produciron e que demandaban os campesiños.</p> <p>8.7.5. Análise do documento “Programa fundacional do PSOE” en 1879.</p> <p>8.7.6. Análise do documento sobre a fundación da UGT.</p> <p>8.7.7. Análise das correntes anarquistas: a acción directa e a sindicalista (CNT).</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	<p>Tema 8: A Restauración Borbónica: implantación e afianzamento dun novo sistema político (1874-1902).</p>	<p>8.8. Compara o papel político dos militares no reinado de Afonso XII co das etapas precedentes do século XIX.</p> <p>8.9. Describe a orixe, o desenvolvemento e as repercusións da terceira guerra carlista.</p> <p>8.10. Explica a política española respecto ao problema de Cuba.</p> <p>8.11. Sinala os principais feitos do desastre colonial de 1898 e as consecuencias territoriais do Tratado de París.</p> <p>8.12. Especifica as consecuencias para España da crise do 98 nos ámbitos económico, político e ideolóxico.</p>	<p>8.8.1. Explica por que os militares perderon protagonismo durante a Restauración.</p> <p>8.9.1. A partir da lectura do “Decreto de abolición dos foros vascos, 1876, explica as razóns da derrota carlista e e súas implicacións para o País Vasco</p> <p>8.10.1. Expón o contexto e as causas da insurrección en Cuba e Filipinas.</p> <p>8.10.2. Análise dun gráfico sobre o comercio exterior cubano.</p> <p>8.11.1. Explica as razóns económicas, comerciais e estratéxicas que expliquen o interese dos Estados Unidos por Cuba.</p> <p>8.11.2. Explica en que consistiu o ultimato dos EUA a España a través do texto emitido polo Senado e a Cámara de Representante do citado país.</p> <p>8.11.3. Explica que foi a Paz de Paris</p> <p>8.12.1. Analiza como afectou a crise do 98 e o desastre colonial á estabilidade do sistema da Restauración.</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A			8.12.2. Análise de diferentes documentos sobre o impacto da guerra: indicadores económicos, baixas de guerra, literatura do desastre (Xeneración do 98), literatura rexeneracionista (Joaquín Costa).	
	Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931).	<p>9.1. Define en que consistiu o revisionismo político inicial do reinado de Afonso XIII, e as principais medidas adoptadas.</p> <p>9.2. Representa unha liña do tempo desde 1902 ata 1931, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>9.3. Elabora un esquema cos factores internos e externos da quebra do sistema político da Restauración.</p>	<p>9.1.1. Análise do rexeneracionismo intelectual : críticas de Galdós ao sistema da Restauración a partir da lectura dun texto seu. Os males que lle achaca Ortega e Gasset ao funcionamento político español, expostos nun dos seus textos</p> <p>9.1.2. Explica en que consistiu o revisionismo ou reformismo político</p> <p>9.1.3. Analiza o reformismo do Partido Conservador liderado por Maura: Lei de Administración Local, Lei Electoral de 1907.</p> <p>9.1.4. Cos datos dunha táboa, valora se as reformas da Lei Electoral, modificaron a alternancia no poder dos partidos dinásticos.</p> <p>9.1.5. Analiza o reformismo do</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Enumerar as principais características do sistema da Restauración durante o reinado de Afonso XIII. 2. Explicar os intentos reformistas e rexeneracionistas que se desenvolveron a comezos do século XX. 3. Relacionar as dificultades bélicas en Marrocos coa Semana Tráxica e coa Ditadura. 4. Identificar as causas e explicar distintas vertentes da crise xeral de 1917 . 5. Recoñece os problemas que provocaron a descomposición do réxime parlamentario. 6. Explicar por que a Ditadura de Primo de Rivera supuso a fin do sistema da Restauración.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931).	9.4. Especifica a evolución das forzas políticas de oposición ao sistema: republicanos e nacionalistas.carlistas e movemento obreiro.	Partido Liberal, baixo o liderado de Canalejas: Lei do Cadeado, Lei de Mancomunidades, reforma fiscal e Lei de Recrutamento 9.4.1.Sintetiza as principais forzas da oposición política e as dificultades para converterse nunha alternativa viable aos partidos dinásticos. Utiliza datos dunha táboa na que se reflicte o número de escanos entre 1903 e 1923. 9.4.2.Expón as principais opcións republicanas, distinguindo as máis reformistas das que eran máis radicais. 9.4.3. Comenta un texto de Lerroux e identifica os principais elementos da súa ideoloxía 9.4.4.Explica a evolución dos nacionalismos catalán e vasco nas primeiras décadas do século XX 9.4.5.Lectura dun discurso de Francesc Cambó en 1918. 9.4.6. Comprende e define a evolución do galeguismo e a existencia de varias correntes neste período a través das figuras de Vicente Risco, Otero Pedrayo, Castelao, Alexandre Bóveda...	7. Describe a ditadura de Primo de Rivera. 8. Explicar en que consistiu a chamada transición demográfica. 9. Analizar os efectos e consecuencias económicas, da neutralidade española na Primeira Guerra Mundial. 10. Describir os principais trazos da política económica durante a ditadura de Primo de Rivera. 11. Comprender, definir e utilizar termos relacionados cos contidos da unidade, como rexenera-ciocionismo, latifundismo, clien-telismo político, anticlericalismo, folga xeral, aliadófilos e xermanófilos, política africanista, «desastre de Annual», ditadura...

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931).	9.5. Explica as repercusións da I Guerra Mundial e da Revolución Rusa en España.	9.4.7. Valora a publicación de xornais, como a “Nosa Terra”, de revistas como “Nós”, na difusión da lingua e a cultura galegas. 9.4.8. Analiza a evolución do carlismo. 9.4.9. Describe a evolución da conflictividade obreira a principios do século XX e os principais motivos que tiveron as folgas. 9.4.10. Expón onde tiveron máis forza os sindicatos obreiros anarquistas e socialistas. Analiza mapas, gráficos e táboas de folgas. 9.5.1 Analiza a posición de España fronte ao conflito bélico: a postura oficial e a postura da sociedade española (xermanófilos e aliadófilos). 9.5.2. Explica a relación que existe entre a modificacións de fronteiras en Europa e as reivindicación nacionalistas, catalanas e vascas. 9.5.3. Explica o significado de “trienio bolxevique”. 9.5.4. Comenta un texto do Congreso da CNT, celebrado en Valencia en 1918.	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931).	<p>9.6. Analiza as causas, os principais feitos e as consecuencias da intervención de España en Marrocos entre 1904 e 1927.</p> <p>9.7. Analiza a crise xeral de 1917: as súas causas, manifestacións e consecuencias.</p>	<p>9.6.1. Describe a orixe e o desenvolvemento da guerra colonial en Marrocos e a relación entre o envío de tropas a e o estalido da Semana Tráxica.</p> <p>9.6.2. Analiza as consecuencias políticas que se derivaron do conflito, tanto para os partidos dinásticos como para a oposición.</p> <p>9.6.3. Describe o desastre de Annual e a súas consecuencias políticas. Análise do Expediente Picasso e as súas repercusións para o mantemento do sistema da Restauración.</p> <p>9.6.4. Explica as intencións de Primo de Rivera respecto do problema de Marrocos, partindo dunhas declaración ao diario “El Sol” en 1923.</p> <p>9.6.5. Busca información sobre Abd-el Krim.</p> <p>9.7.1. Análise da crise de 1917. Crise militar :Xuntas de Defensa militares .Crise política:Asemblea de Parlamentarios. Crise social: a folga revolucionaria.</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931).	<p>9.8. Especifica as causas do golpe de estado de Primo de Rivera e os apoios con que contou inicialmente.</p> <p>9.10. Explica as causas da caída da monarquía.</p> <p>9.11. Analiza os efectos da I Guerra Mundial sobre a economía española.</p>	<p>Lectura e comentario de texto sobre as reivindicacións dos das protestas dos protagonistas.</p> <p>9.7.2. Explica por que a Restauración entra en crise entre 1918-1923, analizando o fenómeno do “pistoleirismo”, o fracaso dos gobernos de concentración e o Expediente Picasso.</p> <p>9.8.1. Lectura do Manifesto de Primo de Rivera, o día do golpe de Estado.</p> <p>9.8.1. Expón que análise facía Alfonso XIII sobre a ditadura a través dunhas declaracións súas.</p> <p>9.8.2. Valora por que o golpe de Estado tivo escasa oposición.</p> <p>9.10.1. Describe quen formaba a oposición política e social á ditadura e por que se opoñían a esta.</p> <p>9.10.2. Análise a través de diferentes documentos, os feitos acaecidos entre xaneiro de 1930 e abril de 1931.</p> <p>9.11.1. Análise de diferentes gráficos (exportacións, beneficios empresariais, prezos e salarios, evolución do custo da vida) e elabora unha crónica.</p>	

X
DE GALICIA

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	<p>RIBEIRA DO LOURO</p> <p>Tema 9: A crise do sistema da Restauración e a caída da monarquía (1902-1931).</p>	<p>9.12. Describe a política económica da ditadura de Primo de Rivera.</p> <p>9.13. Explica os factores da evolución demográfica de España no primeiro terzo do século XX.</p>	<p>9.12.1. Analise gráficos, táboas e textos (intervención do estado, comercio exterior, obras públicas e infraestruturas, impacto da crise de 1929...) e a partir deles elabora un balance, con aspectos positivos e negativos, que se deriva da política económica da ditadura</p> <p>9.13.1. Coa información de diferentes indicadores (natalidade, mortalidade, esperanza de vida, movementos migratorios) explica a transición demográfica que España experimentou durante o primeiro terzo do século XX.</p>	
T E R C E I R A	<p>Tema 10: A Segunda República (1931-1936).</p>	<p>10.1. Explica as causas que levaron á proclamación da II República e relaciona as súas dificultades coa crise económica mundial dos anos 30.</p>	<p>10.1.1. Explica por que os resultados das eleccións municipais conduciron á proclamación da Segunda República</p> <p>10.1.2. Lectura do comunicado de Alfonso XIII e explica as razóns da súa saída de España-</p> <p>10.1.3. Expón por que Azaña sostén que a República chegou en tempos difíciles e as consecuencias que isto tivo para o réxime</p> <p>10.1.4. Describe como se formou o Goberno Provisional e coñece quen foi elixido presidente</p>	<p>1. Recoñece a situación política tras a caída da ditadura de Primo de Rivera.</p> <p>2. Analiza aspectos económicos e sociais no contexto mundial da crise económica de 1929.</p> <p>3. Describe as reformas do goberno provisional e do goberno constitucional da República.</p> <p>4. Identifica os elementos máis significativos da Constitución de 1931 e compáraos cos doutras constitucións anteriores.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 10: A Segunda República (1931- 1936).	<p>10.2. Diferenza as forzas de apoio e oposición á República nos seus comezos, e describe as súas razóns e as principais actuacións.</p> <p>10.3. Resume as reformas impulsadas durante o bienio reformista da República.</p> <p>10.4. Especifica as características esenciais da Constitución de 1931.</p>	<p>10.2.1.Expón a distribución das distintas tendencias políticas na Segunda República.</p> <p>10.2.2. Enumera os principais partidos, os seus dirixentes e as posicións políticas que defendían.</p> <p>10.2.3. Identifica a natureza dos programas políticos das principais correntes da II República e sinala que principios sociais defendían.</p> <p>10.2.4. Sintetiza nun esquema as etapas da República sinalando as súas principais actuacións.</p> <p>10.2.5.Analiza, extrae información e compara os datos dos mapas e gráficos referidos ás eleccións de 1931, 1933 e 1936.</p> <p>10.3.1.Elabora un esquema sobre as reformas da coalición republicano-socialista (1931-1933)</p> <p>10.4.1.Explica os temas da Constitución republicana que levantaron máis polémica.</p> <p>10.4.2. Describe a relación entre República e Igrexa a partir de artigos da Constitución de 1931.</p> <p>10.4.4.Expón en que consistiu o debate sobre a concesión do voto feminino.</p>	<p>1. Recoñece a situación política tras a caída da ditadura de Primo de Rivera.</p> <p>2. Analiza aspectos económicos e sociais no contexto mundial da crise económica de 1929.</p> <p>3. Describe as reformas do goberno provisional e do goberno constitucional da República.</p> <p>4. Identifica os elementos máis significativos da Constitución de 1931 e compáraos cos doutras constitucións anteriores.</p> <p>5 Identifica os partidos da dereita e o significado da súa actuación política.</p> <p>6. Explica a revolución de outubro e a actuación do Goberno conservador ata o triunfo do Frente Popular.</p> <p>7.Sitúa cronoloxicamente acontecementos significativos do período republicano.</p> <p>8. Sitúa personaxes do período republicano no seu contexto tem-poral e explica o papel histórico que desempeñaron.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 10: A Segunda República (1931- 1936).	<p>10.5.Analiza o proxecto de reforma agraria: as súas razóns, o seu desenvolvemento e os seus efectos.</p> <p>10.6.Compara as actuacións do bienio radical-cedista coas do bienio anterior.</p> <p>10.7.Describe as causas, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución de Asturias de 1934.</p>	<p>10.4.3. Explica os argumentos cos que se defende a laicidade do Estado nun discurso de Azaña.</p> <p>10.4.5. Coñece as leis que favoreceron a igualdade entre sexos e os campos nos que se mantivo a segregación.</p> <p>10.4.6. Explica que establecía o Estatuto de 1932 para Cataluña.</p> <p>10.4.7. Describe a política educativa e cultural do primeiro bienio a partir do artigo 48 da Constitución.</p> <p>10.5.1.Comenta a Lei de Reforma Agraria tendo en conta os seus obxectivos.</p> <p>10.5.2. Expón as causas dos sucesos de Castilblanco e de Casas Viejas.</p> <p>10.6.1.Explica a rectificación conservadora do novo bienio e as medidas adoptadas polos gobernos.</p> <p>10.6.Describe os efectos da entrada da CEDA no Goberno.</p> <p>10.7.1. Utiliza un mapa para identificar os movementos insurreccionais en outubro de 1934</p> <p>10.7.2. Diferenza a revolución Asturiana cos sucesos de Cataluña-</p>	<p>9. Coñece o proceso de elaboración e aprobación do Estatuto de autonomía de Galicia.</p> <p>10. • Relacionar a época da II República coa situación internacional (crac do 29, ascenso do fascismo, revolución rusa)</p> <p>11.- Comprender, definir e utilizar correctamente termos relacionados cos contidos da unidade, como republicanismo, Cortes Constituíntes, estatutos de autonomía, extrema dereita, fascismo, anticlericalismo, reforma agraria, Fronte Popular, CEDA, etc.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A		10.8.Explica as causas da formación da Fronte Popular e as actuacións tras o seu triunfo electoral, ata o comezo da guerra.	10.8.1. Identifica as peculiaridades que presentan as eleccións de 1936 10.8.2. Explica o cambio de rumbo na orientación da República que o novo goberno da Fronte Popular puxo en marcha e as reaccións suscitadas. 10.8.3. Comentario do programa da Fronte Popular. 10.8.4. Describe como se xerou un golpe de Estado militar en xullo de 1936.	
	Tema 11: A Guerra Civil (1936-1939).	11.1. Especifica os antecedentes da Guerra Civil. 11.2. Relaciona a Guerra Civil española co contexto internacional	11.1.1. Expón as instrucións que deu Mola para o levantamento a partir da lectura dun texto. 11.1.2. Explica como se produciu o golpe militar, quen lle deu apoio e quen apoiou a República. 11.1.3. Describe por que o pronunciamento non triunfou e se converteu nunha guerra civil 11.2.1. Xustifica que bando contou con máis apoio internacional, a través de datos concretos de axuda militar.	1. Comprender as causas da Guerra Civil e explicar porque el golpe militar se converteu en guerra civil. 2. Analizar a actuación dos gobernos europeos e a opinión pública internacional respecto á guerra de España. 3. Analizar as transformacións sociais e económicas das retagardas na zona republicana e na franquista. 4. Explica a traxectoria política da República e a do bando sublevado.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 11: A Guerra Civil (1936-1939).	<p>11.3.Compara a evolución política e a situación económica dos dous bandos durante a guerra.</p> <p>11.4. Especifica os custos humanos e as consecuencias económicas e sociais da guerra.</p>	<p>11.2.2. Explica o significado do pacto da “Non Intervención”.</p> <p>11.2.3. Expón que foron as Brigadas Internacionais, os seus compoñentes e as causas de que combatesen a favor da República</p> <p>11.3.1.Describe as tres etapas de goberno que podemos distinguir na zona republicana e as características de cada unha delas.</p> <p>11.3.2.Identifica que dúas opcións se enfrontaron no bando republicano. Analiza as súas posicións.</p> <p>11.3.3. Expón a formación da Xunta Nacional, o papel de Franco nela e os seus obxectivos.</p> <p>11.3.4. Describe como e por que se produciu a creación dun partido único.</p> <p>11.3.5. Explica a formación do primeiro goberno de Franco e os seus trazos.</p> <p>11.4.1.Describe a situación de penuria que se viviu na zona republicana</p> <p>11.4.2. Expón as causas e os efectos dos bombardeos sobre a poboación civil desarmada.</p>	<p>5. Coñecer os trazos xerais da Guerra Civil en Galicia</p> <p>6 .Analizar a involución da cultura como consecuencia da guerra.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 11: A Guerra Civil (1936-1939).	<p>11.5 Sintetiza nun esquema as grandes fases da guerra, desde o punto de vista militar.</p> <p>11.6.. Representa unha liña do tempo desde 1931 ata 1939, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>11.7. Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre a Idade de Prata da cultura española.</p>	<p>11.4.3. Establece a diferenza entre o tipo de violencia en cada bando.</p> <p>11.4.4. Interpreta fotografías, carteis de propaganda, obras de arte, documentais, etc., como testemuños vivos da vida cotiá nas fronteiras e nas retagardas</p> <p>11.5.1. Identifica, a partir dun mapa, os avances que realizaron os sublevados até marzo de 1937.</p> <p>11.5.2. Describe a evolución das fronteiras desde marzo a decembro de 1937.</p> <p>11.5.3. Sintetiza as etapas da guerra cos territorios en poder de cada un dos bandos</p> <p>11.5.4. Explica, a partir dun mapa, a evolución da Guerra Civil</p> <p>11.7.1. Identifica os integrantes da Xeración do 27.</p> <p>11.7.2. Identifica o movemento renovador nas artes plásticas.</p> <p>11.7.3. Analiza o "Guernica" como símbolo da Guerra Civil.</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975).	<p>12.1. Elabora un esquema cos grupos ideolóxicos e os apoios sociais do franquismo na súa etapa inicial.</p> <p>12.2. Diferenza etapas na evolución de España durante o franquismo, e resume os trazos esenciais de cada unha.</p> <p>12.3. Explica a organización política do Estado franquista.</p>	<p>12.1.1. Coa información de diversos documentos, explica por que o réxime franquista foi unha ditadura.</p> <p>12.1.2. Sinala os alicerces nos que se asentou o réxime e as diferentes actitudes sociais ante o franquismo.</p> <p>12.1.3. Explica o significado de “familias do réxime”.</p> <p>12.1.4. Analizar a represión sistemática dos vencidos a través dunha lexislación coercitiva, sustentada na “Lei de Responsabilidades Políticas</p> <p>12.2.1. Establece diferenzas entre a etapa de 1939 a 1959, 1960 a 1975.</p> <p>12.3.1. Desenvolve a partir dun esquema como se organizaba institucionalmente o réxime franquista</p> <p>12.3.2. Explica se existía unha división de poderes e cales deles se achaban baixo o mando de Franco.</p> <p>12.3.3. Describe como se organizou o réxime franquista, cales eran as súas institucións e leis, e como negaban os principios básicos dunha democracia</p>	<p>1. Definir o pensamento político do xeneral Franco, e recoñecer a natureza e os apoios da ditadura.</p> <p>2. Identificar a fase totalitaria e a súa repercusión internacional.</p> <p>3. Recoñecer a fase tecnocrática e a descomposición do réxime.</p> <p>4. Identificar a represión política, social e cultural e as súas consecuencias.</p> <p>5. Analizar a oposición ao franquismo durante a fase totalitaria e tecnocrática.</p> <p>6. Coñecer a oposición ao franquismo en Galicia e os inicios do novo nacionalismo galego.</p> <p>7. Identificar os movementos de poboación.</p> <p>8. Describir as transformacións da sociedade.</p> <p>9. Analizar a fase da longa posguerra e a autarquía (1939-1959).</p> <p>10. Explicar a fase da expansión económica e a crise (1959-1975).</p> <p>11. Coñecer os trazos principais da economía galega na autarquía</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975).	12.4. Explica as relacións exteriores, a evolución política e a situación económica de España desde o remate da Guerra Civil ata 1959.	12.4.1 Sinala as fases da política exterior española durante a guerra mundial 12.4.2. Describe a posición de Franco durante a Segunda Guerra Mundial e a xustificación que deu Carrero Blanco ao apoio ao Eixe. 12.4.3. Expón en que consistiu a División Azul e a xustificación do envío de tropas a Rusia. 12.4.3. Analiza a resolución da Asemblea xeral da ONU en 1946, sobre o réxime de Franco. 12.4.4. Expón como se xustificaba a conveniencia da autarquía económica a partir da lectura dun texto sobre este tema. 12.4.5. Explica en que consistía a política autárquica, os seus obxectivos e os seus resultados. 12.4.6. Expón como o franquismo logrou saír do seu illamento e ser recoñecido internacionalmente. 12.4.7. Expón as etapas da organización da oposición durante a posguerra e os problemas cos que se encontrou.	12. Analizar e interpreta imaxes, artigos de prensa e outros documentos da época para explicar os cambios socio-políticos durante a vixencia da ditadura, desde o nacional-catolicismo ás formas e ideas debidas á apertura ás relacións co Mercado Europeo, a emigración, o turismo e outros factores.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
<p style="text-align: center;">T E R C E I R A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975).</p>	<p>12.5. Explica as relacións exteriores, a evolución política e as transformacións económicas e sociais de España desde 1959 ata 1973.</p> <p>12.6. Explica a política económica do franquismo nas súas etapas e a evolución económica do país.</p>	<p>12.4.8. Describe o desenvolvemento da actividade guerrilleira e as causas do seu fracaso.</p> <p>12.5.1. Explica as reformas no sistema político introducidas en 1960, os seus avances e limitacións.</p> <p>12.5.2. Explica que significa o goberno dos “tecnócratas”.</p> <p>12. 5.3. Expón a situación económica e política de España en 1957 e a necesidade de cambio.</p> <p>12.5.4. Describe os obxectivos dos Plans de Desenvolvemento, as accións que puxeron en marcha e os seus resultados.</p> <p>12.5.5. Desenvolve os cambios que experimentou a economía española en 1960.</p> <p>12.5.6. Expón os resultados do crecemento económico e a súa comparación coas economías europeas.</p> <p>12.6.1. Expón a evolución dos investimentos estranxeiros e o atractivo que tiña España para elas.</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
<p style="text-align: center;">T E R C E I R A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975).</p>	<p>12.7. Especifica as causas da crise final do franquismo desde 1973.</p> <p>12.8. Describe as transformacións que experimenta a sociedade española durante os anos do franquismo, así como as súas causas.</p>	<p>12.6.2. Xustifica se o crecemento económico de 1960 foi froito da política económica franquista</p> <p>12.7.1. Expón as causas das tensións entre inmovilistas e aperturistas e o papel de Carrero Blanco.</p> <p>12.7.2. Analiza a renovación da Igrexa española, coa influencia do Concilio Vaticano II e a perda de influencia social.</p> <p>12.8.1. Describe os cambios demográficos da poboación española entre 1960 e 1975.</p> <p>12.8.2. Explica os movementos migratorios e as súas consecuencias</p> <p>12.8.3. Identifica as cidades cun maior número de inmigrantes e cun crecemento maior.</p> <p>12.8.4. Expón os cambios na estrutura social e profesional da poboación.</p> <p>12.8.5. Analiza a información de diversos mapas e reconece o desequilibrio que amosan.</p> <p>12.8.6. Expón os factores que posibilitaron a entrada da sociedade española no consumismo e o cambio que se deu no modo de vida das persoas.</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 12: A ditadura franquista (1939-1975).	<p>12.9. Especifica os grupos de oposición política ao réxime franquista e comenta a súa evolución no tempo.</p> <p>12.10. Representa unha liña do tempo desde 1939 ata 1975, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>12.11. Procura información de interese (en libros e internet) e elabora unha breve exposición sobre a cultura do exilio durante o franquismo.</p>	<p>12.9.1. Describe a mobilización de forzas antifranquistas e as súas estratexias.</p> <p>12.9.2. Sintetiza a creación de organismos unitarios de oposición e os puntos que esixían para democratizar o réxime.</p> <p>12.9.3. Describe o incremento do terrorismo e a represión e as súas consecuencias</p> <p>12.9.4. Razona por que o desenvolvemento económico e social difundiu uns valores e democráticos que fixeron imposible manter o franquismo sen Franco.</p> <p>12.11.1. Distingue entre a cultura chamada do nacionalcatolicismo e a cultura desenvolvida no exilio especialmente en América.</p> <p>12.11.2. Valora os esforzos por manter a lingua galega ao pesares da censura, e busca información sobre a Editorial Galaxia.</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	<p>Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975).</p>	<p>13.1. Explica as alternativas políticas que se propuñan tras a morte de Franco, e quen defendía cada unha.</p> <p>13.2. Describe o papel desempeñado polo Rei durante a transición.</p> <p>13.3. Describe as actuacións impulsadas polo presidente de Goberno Adolfo Suárez para a reforma política do réxime franquista: lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, etc.</p> <p>13.4. Explica as causas e os obxectivos dos Pactos da Moncloa.</p>	<p>13.1.1. Analiza a situación política española tras a morte de Franco, diferenciando entre inmovilistas, reformistas e rupturistas.</p> <p>13.1.2. Sintetiza o fracaso de Arias Navarro e as distintas posicións dentro do franquismo respecto ao futuro político de España</p> <p>13.2.1. Explica a substitución de Arias Navarro por Adolfo Suárez.</p> <p>13.3.1. Explica en que consistiu a reforma política proposta por Adolfo Suárez e analiza as concesións feitas aos inmovilistas.</p> <p>13.3.2. Explica o desmantelamento do franquismo a través da lei de amnistía, legalización de partidos políticos, liberdade sindical, lei electoral...</p> <p>13.4.1. Explica que foron os Pactos da Moncloa e o contexto económico e social ao que respondían.</p>	<p>1. Explicar a configuración da escena política española tras a morte de Franco e os principais problemas do goberno de Arias Navarro.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975).	<p>13.5. Explica o proceso de elaboración e aprobación da Constitución de 1978 e as súas características esenciais.</p> <p>13.6. Describe como se estableceron as preautonomías de Cataluña e o País Vasco.</p> <p>13.7. Describe como se instaurou a autonomía para Galicia.</p> <p>13.8. Elabora un esquema coas etapas políticas desde 1979 ata a actualidade, segundo o partido no poder, e sinala os principais acontecementos de cada unha delas.</p>	<p>13.5.1. Describe a elaboración da Constitución e as súas características principais.</p> <p>13.5.2. Elabora, a través da procura de información na Internet, un cadro dos principais dereitos individuais que outorga a Constitución.</p> <p>13.6.1. Explica as etapas diferenciadas da creación das Comunidades Autónomas e coñece a cronoloxía dos Estatutos de Autonomía.</p> <p>13.7.1. Explica o proceso político que desembocou no pacto pola autonomía en 1979, comentando previamente o texto “Pacto do Hostal”</p> <p>13.7.2. Coñece o Estatuto de autonomía de Galicia aprobado en 1981.</p> <p>13.8.1. Expón o declive político da UCD e os síntomas de desgaste que se evidenciaron na súa segunda lexislatura.</p> <p>13.8.2. Relata a intención do golpe de Estado do 23-F, quen o promoveron e por que fracasou.</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975).		<p>13.8.3.Comenta un texto no que aparece o discurso do rei tras o intento de golpe de Estado del 23-F</p> <p>13.8.4.Destaca as características principais das lexislaturas de goberno do Partido Socialista e as causas do seu desgaste.</p> <p>13.8.5.Identifica nun texto (primeiro discurso de investidura) os problemas aos que se enfrontou o goberno socialista de Felipe González.</p> <p>13.8.6.Expón os elementos máis destacables das lexislaturas de goberno do PP (1996-2004)</p> <p>13.8.7.Describe os sucesos da estación de Atocha de Madrid e o seu impacto na opinión pública.</p> <p>13.8.8. Explica as actuacións e acontecementos máis importantes do goberno socialista presidido por José Luis Rodríguez Zapatero. (2004-2011).</p> <p>13.8.9. Analiza os problemas aos que tivo que facer fronte o goberno de Mariano Rajo (2011-2015). Congreso de Deputados.</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975).	<p>13.9. Comenta os feitos máis salientables do proceso de integración en Europa e as consecuencias para España desta integración.</p> <p>13.10. Analiza a evolución económica e social de España desde a segunda crise do petróleo en 1979 ata o comezo da crise financeira mundial de 2008.</p>	<p>13.8.9. Explica o fin do bipartidismo tras as eleccións de 2015. Utiliza un gráfico cos escanos do Congreso dos Diputados.</p> <p>13.9.1. Explica como evolucionou España desde a chegada de Fondos Comunitarios europeos e os seus efectos sobre a economía do país.</p> <p>13.9.2. Define que é o Estado de benestar e o gasto social público e compara a situación de España e da UE.</p> <p>13.9.3. Xustifica se a entrada de España na UE favoreceu o desenvolvemento económico e a consolidación do Estado do benestar.</p> <p>13.10.1. Utilizando un gráfico sobre a evolución do PIB, describe e explica os distintos ciclos de crecemento e de recesión da economía española entre 1979 e 2008.</p> <p>13.10.2. Identifica e analiza os déficits crónicos do crecemento español.</p> <p>13.10.3. Sinala as transformacións que coñeceu a sociedade española nas última décadas (demografía, situación laboral, mentalidades, ...)</p>	

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxes	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 13: Normalización democrática de España e integración en Europa (desde 1975).	<p>13.11. Analiza o impacto da ameaza terrorista sobre a normalización democrática de España, describe a xénese e evolución das organizacións terroristas que actuaron desde a transición democrática ata os nosos días (ETA, GRAPO, etc.) e reflexiona sobre outros temas relacionados: a cidadanía ameazada, os movementos asociativos de vítimas, a mediación en conflitos, etc.</p> <p>13.12. Representa unha liña do tempo desde 1975 ata os nosos días, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.</p> <p>13.13. Explica a posición e o papel da España actual na Unión Europea e no mundo.</p>	<p>13.10.4. Analiza a “Lei para a igualdade efectiva de Mulleres e Homes,(2007).</p> <p>13.10.5. Traballa con gráficos e explica que é a violencia de xénero e analiza as causas.</p> <p>13.11.1.Partindo dun gráfico sobre vítimas de terrorismo, identifica os grupos terroristas e busca información sobre as súas orixes e a súa evolución.</p> <p>13.13.1. Xustifica se a entrada de España na Unión Europea proxectouna a nivel internacional. Busca información sobre grandes cumios nos que participe España.</p> <p>13.13.2. Analiza a presenza de España en América Latina.</p>	

Procedementos e instrumentos de avaliación

No proceso de avaliación diferenciaranse tres pasos:

1. Avaliación inicial para diagnosticar habilidades, actitudes, dificultades e coñecementos do alumnado respecto dos novos contidos que se van a tratar e para apreciar e valorar as diferenzas que existen no grupo.
2. Avaliación formativa prestará especial importancia as actividades diarias realizadas na aula, ben sexan orais o escritas, individuais o en grupo. Permite este proceso o análise e a valoración das producións do alumnado.
3. Avaliación sumativa que servirá para comprobar ó grao de consecución dos obxectivos fixados .

Fomentarase a participación do alumnado no proceso avaliador. A autoavaliación e a coavaliación contribuirán a que o alumnado teña un coñecemento axustado das súas posibilidades, de os seus erros e da forma de superalos.

A avaliación non será un proceso pechado, senón que permitirá a aparición e a avaliación de resultados non previstos inicialmente.

A avaliación na Historia de España estruturarase en dous niveis:

1. Traballo individual, no que se terán en conta aspectos como: a capacidade de descrición, de relación e de análise dos problemas históricos; a expresión e a comprensión dos mesmos tanto de forma oral como escrita; os conceptos específicos da historia; o desenvolvemento de actitudes cara a materia.
2. O funcionamento da clase: os datos para a avaliación derivan dos dous niveis anteriores e proporcionan unha información xeral importante tanto para o profesor/a como para o titor/a.

Os instrumentos de avaliación máis axeitados dentro desta planificación son:

- Lista de control: tomarase nota das actividades escritas e cuestións orais de cada unidade, especialmente composicións de texto e outro tipo de comentarios (imaxes, gráficos, mapas, etc.), que requiran traballo na aula e na casa. Serán actividades obrigatorias e deberán ser presentadas nos prazos estipulados. Tamén se incluírán aquí os traballos voluntarios que se propoñan.
- As probas escritas, (mínimo dúas por avaliación), reflectirán unicamente os contidos traballados e estableceranse nun contexto de negociación das mesmas co alumnado a quen van orientadas. Os controis escritos faranse sempre que se rematen bloques de contidos por etapas cronolóxicas. Os exames axustarase ao modelo de selectividade. Así o alumnado a través de varios documentos (textos, gráficos, mapas, táboas, fotografías...)terán que facer un relatorio sobre unha cuestión ou cuestións.

Ferramenta de avaliación	Peso na cualificación
- Probas escritas	90%
- Lista de control	10%

Ferramentas comúns para a avaliación competencial

Rúbrica para avaliar a redacción e presentación de traballos escritos e rúbrica para exposición oral de traballos utilizando recursos dixitais (presentacións).

Utilizaremos catro niveis de cualificación: excelente (4), moi ben (3), ben (2), regular (1).

Para avaliar a redacción e presentación de traballos escritos, utilizaranse os seguintes indicadores de logro: redacción, ortografía, extensión, contido, argumentación de ideas, presentación e limpeza, tempo de entrega.

Para avaliar a exposición oral de traballos utilizando recursos dixitais, utilizaranse os seguintes indicadores do logro: presentación formal valorando as diapositivas (imaxes significativas, información precisa...), e a expresión oral (non leída, fluída, interesante, creativa, vocabulario preciso...)

Peso das ferramentas da avaliación na cualificación (Por trimestre)

A cualificación de cada avaliación será o resultado de ter superadas as probas escritas máis a cualificación do traballo persoal. Haberá, cando menos, dous exames por avaliación que representan o 90% da nota. O 10% restante obterase do traballo e esforzo persoal do alumnado tanto na casa como na aula. Si os exames non se aproban, para subir nota co traballo persoal, será necesario que o alumnado acadase un 40% das competencias básicas en cada un deles.

Se nos controis non se acada o 40% das competencias básicas, levarase a cabo unha avaliación continua dentro de cada trimestre. Iso significa que en cada exame tamén entrará a materia correspondente aos temas anteriores. Así, o segundo exame terá un valor dobre ao primeiro, o terceiro exame un valor triplo ao primeiro e así sucesivamente. Desta forma cada exame realizado supoñerá unha recuperación da materia anterior.

Si unha avaliación non se aproba, os contidos da mesma entrarán no primeiro control da seguinte avaliación, e aplicarase o mesmo criterio de avaliación continua ponderada. Os controis escritos faranse en función dos contidos traballados e sempre que se rematen bloques de contidos por etapas cronolóxicas.

O tipo de probas escritas seguirá o modelo deseñado para a ABAU; “composición histórica” partindo de varios textos, imaxes, datos estatísticos, definicións e unha pregunta a desenvolver na que se valorará a capacidade de síntese.

Copiar nunha proba escrita implicará a anulación de dita proba e a súa cualificación será de cero. Esta proba fará media ponderada ou aritmética (segundo a circunstancia) coa nota da proba anterior. Incurrir unha segunda vez nesta falta grave, conlevará a perda da avaliación continua e polo tanto a obrigatoriedade de presentarse a unha proba final en xuño na que entrarán todos os contidos da asignatura.

A asistencia a clase, o traballo dentro e fora da aula, serán aspectos importantes a considerar, á hora de cualificar. A dinámica de traballo dentro da aula e moi práctica, e polo tanto a participación do alumnado é fundamental.

Á hora de cualificar teranse en conta tamén, os seguintes aspectos:

- Correcta exposición de contidos, utilización de léxico adecuado e claridade de conceptos.
- Capacidade de síntese e de relacionar os diferentes aspectos estudados .
- Correcta utilización da lingua escrita así como da ortografía. (Penalizaranse tanto a defectuosa redacción como os faltas de ortografía . Penalizarase con 0,10 puntos cada erro ortográfico).
- Capacidade de analizar e comentar documentos de análises (gráficas, táboas estatísticas, mapas, fotografías etc.) e de relacionalos correctamente cos temas estudados, extraendo a información que axude a comprendelos.

A cualificación final obterase realizando a media ponderada das cualificacións parciais e tendo en conta os seus pesos indicados na táboa anterior; se a media é igual ou superior a 5 puntos, considerarase avaliación positiva e polo tanto obxectivos acadados.

Unha vez realizadas as operacións, aplicarase o redondeo tendo en conta que cando o decimal é superior a 5 o redondeo irá á alza e, pola contra, se é inferior, irá á baixa.

No caso de resultar unha avaliación negativa levarase a cabo un programa de reforzo encamiñado á consecución das competencias básicas.

Criterios de cualificación na avaliación ordinaria

Unha vez rematado o período de clases ordinario, o alumnado que acade cualificación positiva nos tres trimestres, terá superado o curso. A súa cualificación final na avaliación ordinaria será o resultado da media aritmética das notas obtidas nas tres avaliacións.

Criterios de recuperación

A materia se recupera de maneira progresiva ata acadar as competencias básicas mínimas. O profesorado titorizará o alumnado indicando aqueles contidos básicos, que poderán ser obxecto de ser preguntados no seguinte exame. Estes contidos básicos avaliaránse a través das competencias básicas.

Si nas probas escritas non se acada un 40% das competencias básicas, levarase a cabo unha avaliación continua dentro de cada trimestre. En cada proba tamén entrará a materia correspondente aos temas anteriores. Así, o segundo exame terá un valor dobre ao primeiro, o terceiro exame un valor triplo ao primeiro e así sucesivamente. Desta forma cada exame realizado supoñerá unha recuperación da materia anterior. Si unha avaliación non se aproba, os contidos da mesma entrarán no primeiro control da seguinte avaliación, e aplicarase o mesmo criterio de avaliación continua ponderada.

De tal maneira que si no último exame da terceira avaliación entrara toda a materia do curso este exame multiplicaríase por seis e aplicaríase o mesmo criterio de media ponderada.

O alumnado pode perder o dereito a avaliación continúa cando haxa un abandono da asignatura. Considerase “abandono” cando incurran as circunstancias seguintes:

- Non asistir a clase de maneira regular
- Faltar a clase (sen xustificación) o dobre de días que a materia ten por semana, sendo estas faltas computables para todo o ano e non para o trimestre. Cando non haxa un traballo continuado, tanto na clase como na casa, cando se amosen actitudes negativas fronte a materia o cara o profesorado.

Este alumnado terá dereito a facer a proba extraordinaria de xuño.

Proba extraordinaria

Se a cualificación final ordinaria é negativa haberá unha proba extraordinaria que representa o 100% da nota. Na proba extraordinaria entrará toda a materia desenvolvida ao longo do curso. As cuestións desta proba elaboraranse seguindo o mesmo esquema de formulacións xa coñecido polo alumnado.

Recuperación da materia pendente “Historia do Mundo Contemporáneo “ .

O alumnado traballará pola súa conta os contidos e fixaránse titorías para resolver dúbidas nas horas dispoñibles dentro do horario do alumnado como do profesorado. Tamén poderán utilizarse as TIC (aula virtual, correo electrónico, conexións online)

Dividirase a materia (soamente cos contidos desenvolvidos no curso anterior) en dúas partes e haberá unha proba escrita de cada parte. Se no primeiro parcial non se acada un 4 os contidos deste parcial entrarán na proba seguinte e esta valerá o dobre usándose a media ponderada.

Concrecións metodolóxicas

O obxectivo será acadar un aprendizaxe significativo entre o novo contido a aprender e o que xa sabe para posteriormente modificar os seus esquemas e construír novos coñecementos.

En cada unidade aparecen os contidos que o currículo especifica, que ten como finalidade última acadar as competencias básicas. Estas preséntanse integradas e trabállanse conxuntamente, establecendo entre elas o maior número de vínculos posibles.

O aprendizaxe dos feitos, datos, realizarase mediante actividades que comportan unha memorización por repetición verbal, a cal será máis sinxela e produtiva se os feitos teñen un significado para o alumnado. O aprendizaxe dos conceptos e os sistemas conceptuais realizarase por medio de actividades experienciais que potencien a actividade intelectual do alumnado. Para comprender un concepto estableceranse relacións significativas entre este e outros conceptos e supón unha comprensión gradual. Os contidos tamén desenvolven cun conxunto de accións, que inclúen destrezas, técnicas, habilidades e métodos. Se partirá da presentación do modelo, explicando a continuación os pasos a seguir e realizándoos, aportando o profesor o profesora a axuda oportuna, se é necesario, e repetindo cada alumno e alumna as accións o secuencias de accións de maneira significativa ata que os faga dunha forma autónoma. Considerase que un procedemento está adquirido cando estea automatizado e diminúa a atención coa que se realiza.

En cada unidade didáctica haberá varias fases no seu desenvolvemento. Ó comezo de cada unidade desenvolveranse actividades de exploración dos coñecementos previos do alumnado; a continuación presentaranse actividades problemáticas, fomentaranse as respostas intuitivas, darase información, propondranse investigacións, extraeranse conclusións, etc; por último faranse xeneralizacións, aplicaranse os novos coñecementos ás novas situacións, levaranse a cabo a memorización comprensiva e a avaliación do progreso nos aprendizaxes.

Polo tanto, o esquema de traballo establece en catro niveis:

1. Síntese explicativa dos principais acontecementos de cada unidade. Son materiais facilitados polo profesor/a o polo libro de texto xunto con explicacións orais.
2. Como se coñece o que acontece? É o traballo con fontes históricas o historiográficas. O traballo con textos e outros documentos identificando fontes primarias e secundarias. Traballo con datos estatísticos e gráficos. Traballo de localización utilizando mapas históricos. Nas últimas unidades pódese traballar con imaxes e textos literarios.
3. Trátase de establecer relacións. Son actividades explicativas das causas. Pódese estudar en cada unidade algún caso o tema específico.
4. Comprensión de procesos: síntese explicativa e cronolóxica, elaborada polo alumnado a partir do traballo realizado na clase.

Na ensinanza-aprendizaxe da Historia de España hai que ter en conta algunhas consideracións:

- O ámbito temporal abarca todas as etapas históricas, de forma que non permitirá acometer con profundidade a maioría dos temas. Máis como recolle literalmente o decreto da LOMCE daremos protagonismo as sociedades contemporáneas, de tal maneira que dende a Prehistoria ata o século XVIII adicarase unicamente o primeiro mes.
- Pretendese exercitar ó alumnado nos procedementos habituais do historiador: natureza, tipoloxía e importancia das distintas clases de fontes, análise e utilización crítica das mesmas, contraste de interpretacións historiográficas e utilización de información procedente dos medios de comunicación de masas para chegar ó coñecemento da realidade actual.
- Tratarase con obxectividade os temas de estudio e procurarase non emitir xuízos de valor.
- Procurarase que a motivación sexa positiva, facendo cos temas de estudio conecten directamente cos intereses do alumnado, ó achegamento á problemas do seu entorno..

Materiais e recursos didácticos

Os materiais utilizados serán:

- O caderno da clase
- Material cartográfico
- Material audiovisual e dixital
- Material impreso
- O uso de internet. O profesorado indicará aquelas páxinas web, máis axeitadas.
- Utilizarase as TIC para facer exposicións na aula, tanto por parte do profesorado como do alumnado. Ademais o correo electrónico será unha ferramenta mais na comunicación entre o profesorado e o alumnado.

Xeografía de España – 2º Bacharelato

A xeografía ocúpase especificamente do espazo, as paisaxes e as actividades que se desenvolven sobre o territorio, e analiza a relación entre a natureza e a sociedade, así como as súas consecuencias. Ten como obxectivo a comprensión do territorio, produto da interrelación de múltiples factores, e, ademais, que o alumnado poida explicar a realidade xeográfica española, con especial atención ao territorio galego, como referente e identidade próxima. Grazas a este coñecemento adquirido, a xeografía pode transmitir a idea de responsabilidade dentro da sociedade, posto que o ser humano é o principal axente de transformación do medio natural: desta maneira, a materia de Xeografía participa moi profundamente na formación en valores no eido dos principios do desenvolvemento sustentable e o medio, como recurso escaso e non renovable.

O uso dos instrumentos propios desta disciplina (entre outros a cartografía, e imaxes ou estatísticas de distinto tipo) achega a posibilidade de analizar e realizar interpretacións globais, sistemáticas e integradas da realidade, identificar as unidades territoriais, as paisaxes, e os resultados da actividade humana para poder coñecer e comprender o espazo. Deste xeito, a materia de Xeografía proposta neste curso ten como obxectivos fundamentais dar unha interpretación global e interrelacionada de cada fenómeno xeográfico, e ofrecer os mecanismos que sirvan para dar respostas e explicacións aos problemas do territorio español; unhas aprendizaxes que leven á comprensión da coevolución socioecolóxica dos territorios.

A distribución de contidos que se propón pretende afianzar os coñecementos sobre xeografía adquiridos na ESO e, por outra banda, afondar no coñecemento da ciencia xeográfica para proporcionar as conexións con opcións posteriores.

A xeografía de España non pode concibirse só na diversidade que lle proporcionan as comunidades autónomas, senón que é necesario coñecer ademais as interdependencias que a vinculan co resto do mundo, en especial coa Unión Europea (UE), xa que estes aspectos teñen a súa tradución nos procesos de organización do territorio. Os conxuntos espaciais cos que o noso país se relaciona (UE, áreas xeograficamente próximas e outras zonas do mundo cuxos aspectos políticos, sociais e económicos manteñen relacións con España) inclúense nun tema final que contextualizará España nas súas relacións coa UE e co resto do mundo. Ademais, a través destes coñecementos rescátanse os aspectos aprendidos polo alumnado que non deben perderse.

Os primeiros temas conteñen os coñecementos básicos para a construción do coñecemento xeográfico do país e para explicar a variedade de paisaxes de España.

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica as paisaxes xeográficas	CMCCT CAA CCL
Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.	CMCCT CAA
Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.	CMCCT CAA CD
Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.	CMCCT CAA CD
Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas.	CMCCT CD
Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico.	CMCCT CAA CCL CD
Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.	CMCCT CAA CCL CD
Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.	CMCCT CAA CCL
Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.	CMCCT CAA CCL
Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español	CMCCT CAA CCL CD
Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.	CMCCT CAA CCL CD
Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.	CMCCT CAA- CCLCCL

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.	CMCCT CAA CCL CD
Localiza os climas nun mapa de España.	CMCCT CA CD
Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.	CMCCT CAA CCL CD
Representar e comentar climogramas específicos de cada clima.	CMCCT CAA CCL CD
Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.	CMCCT CAA CCL CD
Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectidos nas estacións climatolóxicas.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.	CMCCT CAA CCL CD
Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza como afecta a España o cambio climático.	CMCCT CAA CCL CD
Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.	CMCCT CAA CCL CD
Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan.	CMCCT CA CD
Analiza razoadamente unha cliserie.	CMCCT CAA CCL CD
Explica a diversidade hídrica en España.	CMCCT CAA CCL CD

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais.	CMCCT CAA CCL CD
Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España.	CMCCT CAA
Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.	CMCCT CAA CCL CD
Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflicten as épocas de seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e sacar conclusións.	CMCCT CAA CCL CD
Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflictan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.	CMCCT CAA
Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois.	CMCCT CAA CCL CD
Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas e identifica as súas características	CMCCT CAA CCL CSC
Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes.	CMCCT CAA CCL CSC
Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza.	CMCCT CAA CCL CSC
Diferenza as paisaxes humanizadas das naturais.	CMCCT CAA CCL
Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do medio na actividade humana.	CMCCT CAA CCL CD
Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.	CMCCT CAA CCL CD
Obten e analiza a información que apareza nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano.	CMCCT CAA CCL CD
Diferenza as paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comentar imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas.	CMCCT CAA CCL CD
Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.	CMCCT CAA CD
Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.	CMCCT CAA CCL CD

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.	CMCCT CAA CCL CD
Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.	CMCCT CAA CCL CD
Elixo datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio.	CMCCT CAA CCL CD
Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.	CMCCT CAA CCL CD
Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica e analiza as migracións recentes.	CMCCT CAA CCL CD
Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.	CMCCT CAA CCL CD
Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.	CMCCT CAA CCL CD
Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.	CMCCT CAA CCL CD
Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.	CMCCT CAA CCL CD
Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica as actividades agropecuarias e forestais.	CMCCT CAA CCL CD
Diferencia as actividades do sector primario doutras actividades económicas.	CMCCT CAA CCL CD
Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.	CMCCT CAA CCL CD
Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas.	CAA CCL
Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.	CMCCT CAA CCL CD

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas.	CMCCT CAA CCL CD
Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.	CMCCT CAA CCL CD
Comenta textos xornalísticos que expliquen a situación española na PAC.	CCL CAA
Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.	CMCCT CAA CCL CD
Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe.	CCL CAA
Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.	CMCCT CAA CCL CD
Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.	CMCCT CAA CCL CD
Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española.	CCL CAA CMCCT
Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto	CCL CAA CD
Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.	CMCCT CAA CCL CDC
Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.	CMCCT CAA CCL CD
Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais.	CMCCT CAA CCL CD
Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.	CCL CD CAA
Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.	CCL CAA CD
Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro.	CMCCT CAA CCL CD
Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica as características do sector terciario español.	CMCCT CAA CCL CD

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.	CMCCT CAA CCL CD
Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos).	CMCCT CAA CCL CD
Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio.	CMCCT CAA CCL CD
Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado.	CMCCT CAA CCL CD
Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español.	CMCCT CAA CCL CD
Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país.	CMCCT CAA CCL CD
Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.	CMCCT CAA CCL CD
Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español.	CMCCT CAA CCL CD
Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.	CMCCT CAA CCL CD
Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial ou outras actividades do sector servizos.	CMCCT CAA CCL CD
Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe.	CMCCT CAA CCL CD CSC
Define cidade e achega exemplos.	CMCCT CAA CCL
Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica as características do proceso de urbanización.	CMCCT CAA CCL
Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.	CAA CCL
Signala a influencia histórica no plano das cidades españolas.	CMCCT CAA CCL CD
Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.	CCL CD CAA

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.	CMCCT CAA CCL CD
Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida.	CMCCT CAA CCL CD
Explica a xerarquización urbana española.	CMCCT CAA CCL
Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.	CMCCT CAA CCL
Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.	CMCCT CAA CCL CD
Localiza e explica nun mapa a organización territorial española, partindo do concello e da comunidade autónoma.	CMCCT CAA CCL CD
Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais.	CMCCT CAA CCL CD
Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.	CMCCT CAA CCL CD
Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX.	CMCCT CAA CCL CD
Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países fronteirizos de España.	CMCCT CAA CCL CD
Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.	CMCCT CAA CCL
Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos.	CMCCT CAA CCL
Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas.	CMCCT CAA CCL
Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.	CAA CCL
Localiza nun mapa as grandes áreas xeoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica aspectos salientables de España na situación mundial.	CMCCT CAA CCL CD
Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais.	CMCCT CAA CCL CD
Explica a posición de España na Unión Europea.	CMCCT CAA CCL

Estándares de aprendizaxe	Competencias básicas
Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.	CAA CCL
Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de España na Unión Europea.	CMCCT CAA CCL CD
Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afecten a España.	CMCCT CAA CCL CSC
Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial.	CMCCT CAA CCL CD
Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.	CMCCT CAA CCL CD

Obxectivos para o curso

1. Comprender e explicar o territorio galego e español como un espazo dinámico, caracterizado polos contrastes e a complexidade territorial, resultado da interacción de decisións políticas e de procesos sociais, económicos, tecnolóxicos e culturais, que actuaron nun marco natural e histórico.
2. Identificar e comprender as interrelacións das variables que interveñen na organización do territorio para analízalo e interpretalo criticamente, empregando con corrección tanto as técnicas como o vocabulario xeográfico e aplicándoo ao coñecemento do contorno.
3. Coñecer as características dos diferentes medios naturais existentes en Galicia e en España, identificando os trazos xeográficos que os definen, poñéndoos en relación cos espazos europeos e mundiais.
4. Comprender a distribución, estrutura e dinámica da poboación e analizar criticamente as situacións de desigualdade e discriminación socioeconómica, de xénero e étnico-cultural, e mais a súa pegada na configuración do territorio creando situacións de segregación espacial.
5. Analizar os distintos modos de explotación dos recursos, así como as actividades produtivas e os seus impactos territoriais e ambientais, recoñecendo a interrelación entre o medio e os grupos humanos como xeradora de espazos xeográficos diferenciados.
6. Interesarse activamente pola calidade do medio natural, ser conscientes da inestabilidade dos medios xeográficos de Galicia e España no contexto europeo e mundial e dos problemas derivados de certas actuacións humanas, así como entender a necesidade, ambientais e de xestión de recursos acordes co desenvolvemento sostible.
7. Comprender as relacións que existen entre os territorios que integran España, e destes coa Unión Europea, desenvolvendo actitudes de coñecemento, aprecio e cooperación cara aos espazos próximos e afastados, superando os estereotipos e prexuízos.
8. Explicar a posición de España e de Galicia nun mundo interrelacionado, no que coexisten procesos de uniformación da economía e de crecente desigualdade socioeconómica.
9. Comprender e analizar a realidade xeográfica galega, a súa diversidade interna, a inserción en España e Europa desde unha posición periférica e as relacións co resto do mundo, marcadas historicamente pola emigración.

UNIDADES TEMÁTICAS

Tema 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico

- O espazo, obxecto de estudo para a Xeografía
- As características do espazo xeográfico
- A representación da información xeográfica
- A representación gráfica do espazo: técnicas cartográficas

Tema 2 . A diversidade física de España.

- Tipos de unidades morfoestruturais
- A evolución xeolóxica peninsular
- O rochedo e os tipos de relevo
- As grandes unidades morfoestruturais do relevo peninsular: a Meseta e as unidades interiores. Os rebordos da Meseta. As unidades exteriores: cordilleiras e depresións.
- O relevo costeiro.
- O relevo insular: Baleares e Canarias.

Tema 3 A diversidade climática e a vexetación de España

- Os mecanismos que inciden nos climas.
- Os factores que inflúen en climas: factores xeográficos e termodinámicos.
- O clima oceánico ou atlántico.
- O clima mediterráneo.
- O clima continental ou mediterráneo continentalizado.
- O clima de alta montaña.
- O clima subtropical ou canario.
- O quecemento climático e a desertización.

Tema 4. A diversidade hídrica

- A diversidade hídrica e as concas hidrográficas.
- Políticas hidráulicas.

Tema 5. As paisaxes naturais e as e as interrelacións natureza e sociedade

- Biodiversidade e acción antrópica.
- Paisaxes naturais e paisaxes culturais de España.
- Políticas de conservación e protección: contaminación, pegada ecolóxica e cambio climático.

Tema 6. O espazo rural

- Da agricultura tradicional á agricultura de mercado.
- O poboamento rural e o traballo agrario.
- As paisaxes agrarias: atlántica, de interior, mediterránea, de montaña e insular.
- A política agraria da Unión Europea.
- A actividade pesqueira.

Tema 7. Industria e a construción

- Os recursos enerxéticos e mineiros en España.
- A reestructuración industrial en España.
- O modelo actual de desenvolvemento industrialización: cambios tecnolóxicos e administrativos.
- A industria española no contexto europeo e mundial.
- Os sectores industriais.
- A construción.

Tema 8. O sector servizos.

- Características e clasificación dos servizos.
- A distribución do sector servizos en España.
- A terciarización da industria.
- O impacto das infraestruturas.
- O transporte: funcións e redes de transporte.
- As políticas de transporte.
- O turismo, a cultura e o ocio.

- O impacto do turismo: niveles económico e social.
- O comercio e os intercambios: comercio interior, exterior e a balanza de pagamentos.
- Os medios de comunicación.

Tema 9. A poboación española.

- O estudo da poboación.
- A transición demográfica.
- Características da poboación española.
- A estrutura da poboación española.
- A distribución da poboación no territorio.
- A poboación activa.
- O envellecemento demográfico: causas e consecuencias.

Tema 10. Movilidade demográfica e fluxos migratorios

- As migracións.
- Migracións exteriores.
- Migracións interiores.
- As políticas migratorias de España.
- O debate sobre a inmigración.

Tema 11. O espazo urbano

- O concepto de cidade.
- Os axentes sociais e a súa influencia na cidade.
- O espazo urbano: especulación, valor de uso e valor de cambio.
- Urbanismo e planificación urbana. A vivenda.
- Morfoloxía urbana: os planos das cidades.
- Funcións urbanas.

Tema 12. O proceso de urbanización e as redes urbanas

- A cidade contemporánea: cidade industrial e cidade postindustrial.
- As transformacións recentes nas cidades.

- O impacto ambiental da urbanización.
- Xerarquía e redes urbanas.
- O impacto humano: as cidades sostibles.

Tema 13. A organización territorial de España

- A participación democrática.
- A división de poderes.
- Organización territorial do Estado español.
- Desequilibrios e contrastes territoriais.
- As Comunidades Autónomas e as Políticas rexionais e cohexión territorial.

Tema 14. España en Europa e no mundo.

- As organizacións internacionais.
- As institucións internacionais.
- A Unión Europea.
- España no contexto europeo.
- España no contexto global.
- España no contexto xeopolítico mundial.

TEMPORALIZACIÓN

Primeira avaliación (Setembro- Decembro)

5. Tema 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico
6. Tema 2 . A diversidade física de España.
7. Tema 3 A diversidade climática e a vexetación de España
8. Tema 4. A diversidade hídrica

Segunda avaliación (Decembro- Febreiro)

8. Tema 5. As paisaxes naturais e as e as interrelacións natureza e sociedade
9. Tema 6. O espazo rural
10. Tema 7. Industria e a construción
11. Tema 8. O sector servizos.

Terceira avaliación (Marzo- Maio)

10. Tema 9. A poboación española.
11. Tema 10. Movilidade demográfica e fluxos migratorios
12. Tema 11. O espazo urbano
13. Tema 12. O proceso de urbanización e as redes urbanas
14. Tema 13. A organización territorial de España
15. Tema 14. España en Europa e no mundo.

Concreción dos estándares de aprendizaxe
<http://centros.edu.xunta.es/iesribedoulo>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
<p style="text-align: center;">P R I M E R A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico</p>	<p>B1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.</p> <p>B1.2.1. Identifica as paisaxes xeográficas.</p> <p>B1.2.2. Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.</p> <p>B1.3.1. Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.</p> <p>B1.4.1. Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.</p> <p>B1.4.2. Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas.</p> <p>B1.5.1. Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.</p> <p>B1.6.1. Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico.</p>	<p>1. Definición dos termos máis importantes da unidade.</p> <p>2. Traballa con imaxes: identifica paisaxes xeográficas diversas e describe as características máis salientables de cada unha delas.</p> <p>3. Traballa con mapas: identifica os elementos presentes e comenta o mapa topográfico español.</p> <p>4. Establece semellanzas e diferenzas entre diferentes paisaxes naturais e culturais.</p> <p>5. Realiza un cadro comparativo entre os elementos e a información aportada polos planos e aquela que aportan os mapas</p>	<p>1. Definir brevemente conceptos relativos o espazo xeográfico.</p> <p>2. Describir e analizar as paisaxes xeográficas, paisaxes naturais e paisaxes culturais.</p> <p>3. Analizar documentos coma mapas topográficos e planos a diferentes escalas.</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
<p style="text-align: center;">P R I M E R A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 2 . A diversidade física de España.</p>	<p>B2.1.1. Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.</p> <p>B2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.</p> <p>B2.3.1. Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.</p> <p>B2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.</p> <p>B2.5.1. Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español.</p> <p>B2.6.1. Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.</p> <p>B2.7.1. Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.</p>	<p>1. Definición dos termos máis importantes da unidade.</p> <p>2. Traballo con mapas físicos: localización de formas do relevo peninsular e insular.</p> <p>3. Comprensión de procesos: síntese cronolóxica e explicativa da formación de España.</p> <p>4. Traballo con mapas: mapa litolóxico de España.</p> <p>5. Traballo con bloques diagrama: modelados granítico, calcáreo, arxiloso e relevos pregados.</p> <p>6. Comentario de perfís topográficos de España e Galicia.</p> <p>7. Interpreta imaxes: identifica e comenta formas do relevo español.</p>	<p>1. Definir e explicar brevemente conceptos relativos ao relevo español.</p> <p>2. Analizar, caracterizar e explicar o relevo español.</p> <p>3. Localizar e identificar en mapas fenómenos referidos ao relevo español e galego.</p> <p>4. Valorar a diversidade do espazo xeográfico e do relevo español e reflexionar sobre a importancia do relevo para a actividade humana</p>

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
<p style="text-align: center;">P R I M E R A</p>	<p style="text-align: center;">Tema 3. A diversidade climática e a vexetación de España</p>	<p>B3.1.1. Localiza os climas nun mapa de España.</p> <p>B3.2.1. Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.</p> <p>B3.3.1. Representa e comenta climogramas específicos de cada clima.</p> <p>B3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.</p> <p>B3.5.1. Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectidos nas estacións climatolóxicas.</p> <p>B3.5.2. Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.</p> <p>B3.6.1. Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.</p> <p>B3.7.1. Analiza como afecta a España o cambio climático.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definición dos termos máis importantes da unidade. 2. Traballo con mapas: identifica e localiza os centros de acción e masas de aire que afectan ao tempo en España. 3. Localiza no mapa os dominios climáticos de España. 4. Establece relacións entre o relevo, a posición xeográfica e os dominios climáticos de España. 5. Traballo con climogramas e mapas de distribución de temperaturas e precipitacións. 6. Comprensión de procesos: factores e elementos dos climas de España e Galicia 7. Aplicación dos coñecementos á vida cotiá: búsqueda de actividades desenvolvidas por Aemet e Meteogalicia e valora a importancia na vida cotiá. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definir brevemente os principais termos relativos ao tempo e o clima de España. 2. Analizar e explicar os principais factores e elementos do clima, os tipos de tempo e os dominios climáticos de España. 3. Localizar e identificar en mapas fenómenos referidos ao tempo e ao clima de España. 4. Apreciar a diversidade climática de España e a importancia da información meteorolóxica e climatolóxica. 5. Analizar, caracterizar e localizar os principais trazos do clima en Galicia e os distintos tipos climáticos do territorio galego.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
P R I M E R A		B3.7.2. Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais. B3.8.1. Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características. B3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan. B3.9.2. Analiza razoadamente unha cliserie.	8. Traballo con mapas: identifica e comenta os dominios vexetais de España e Galicia. 9. Traballo con mapas: comenta unha cliserie dos Pirineos, Teide...	
	Tema 4. A diversidade hídrica	B4.1.1. Explica a diversidade hídrica en España. B4.2.1. Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais. B4.3.1. Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España. B4.4.1. Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.	1. Definición dos termos máis importantes da unidade. 2. Traballo con mapas: identifica e localiza os principais lagos, humidais, ríos e cuncas fluviais de España e Galicia. 3. Traballo con gráficas: comentario de hidrogramas (ríos de réxime nival, pluvial e mixtos).	1. Definir brevemente os principais conceptos relativos ás augas en España. 2. Localizar en mapas fenómenos referidos ás augas en España. 3. Valorar a diversidade hidrográfica de España e o seu aproveitamento como recurso. 4. Valorar a diversidade hidrográfica de Galicia e localizar en mapas.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
		B4.5.1. Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.	4. Obtén e elabora información acerca da da problemática dos recursos hídricos en España e posibles solucións.	
S E G U N D A	Tema 5: As paisaxes naturais e as e as interrelacións natureza e sociedade	B5.1.1. Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois. B5.3.1. Diferenza as paisaxes humanizadas das naturais.	1. Definición dos termos máis importantes da unidade. 2. Traballo con mapas: localiza e comenta en mapas as paisaxes naturais oceánica, mediterránea, canaria e de montaña. 3. Traballo con mapas: comenta mapas de áreas afectadas por riscos naturais (sísmicos, volcánicos, climáticos) e problemas ambientais (desertización, contaminación...), así coma de espazos protexidos en España. 4. Traballo con imaxes: compara paisaxes vexetais e humanizadas. 5. Comprensión de procesos: cómo inflúen os elementos do medio natural no poboamento e no hábitat, e nas actividades humanas.	1. Definir brevemente os principais conceptos relativos ás paisaxes naturais en España. 2. Describir e analizar as paisaxes naturais de España e as interrelacións entre o medio natural e a actividade humana. 3. Localizar en mapas as paisaxes naturais de España

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	Tema 6: O espazo rural	B7.1.1. Identifica as actividades agropecuarias e forestais. B7.1.2. Diferencia as actividades do sector primario doutras actividades económicas. B7.2.1. Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios. B7.2.2. Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas. B7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas. B7.4.1. Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade B7.5.1. Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas. B7.6.1. Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado. B7.6.2. Comenta textos xornalísticos que expliquen a situación española na PAC	1. Definición dos termos máis importantes da unidade. 2. Traballo con imaxes: localiza e comenta paisaxes agrarias do norte peninsular, mediterráneo interior e costeiro, montaña e Canarias. 3. Traballo con gráficos e táboas de datos estatísticos sobre as actividades primarias, a súa importancia na economía, evolución e as políticas agropecuarias de España e Galicia. 4. Traballo con textos: comparativa da primeira PAC en relación á actual en canto a contexto, obxectivos e medidas; os problemas actuais da actividade pesqueira; obxsectvos da PCC... 5. Traballo con mapas: localiza e comenta as principais rexións pesqueiras de España e Galicia.	1. Definir brevemente os principais conceptos relativos aos espazos rural e pesqueiro de España. 2. Analizar e comentar as actividades agropecuarias e pesqueiras. 3. Localizar en mapas as paisaxes agrarias, os aproveitamentos agropecuarios e as rexións pesqueiras de España. 4. Valorar os espazos rurais e pesqueiros, tomar conciencia dos seus problemas e as súas posibles solucións.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A		B7.7.1. Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega. B7.7.2. Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe. B7.8.1. Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.	6. Comprensión de procesos: cómo afectan os condicionantes ás actividades, paisaxes, problemas e dinámicas do espazo rural e pesqueiro.	
	Tema 7: Industria e a construción	B8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española. B8.1.2. Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española. B8.1.3. Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto. B8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España	1. Definición dos termos máis importantes da unidade. 2. Traballo con mapas: localiza e comenta áreas mineiras, enerxéticas e industriais de España e Galicia. 3. Traballo con mapas: comenta a evolución histórica das áreas e eixes industriais en España e Galicia. 4. Comprensión de procesos: factores que influíron no proceso da industrialización española ata a actualidade.	1. Definir brevemente termos relativos ás materias primas, fontes de enerxía e a industria en España e Galicia. 2. Analizar e explicar o proceso de industrialización e os trazos da industria actual en España e Galicia. 3. Localizar os recursos mineiros e enerxéticos e a produción enerxética de España e Galicia

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	Tema 7: Industria e a construción	B8.3.1. Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais. B8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais. B8.4.1. Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais. B8.5.1. Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais. B8.5.2. Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial. B8.5.3. Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro. B8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.	5. Traballo con imaxes: comenta diferentes paisaxes industriais de España: modos de produción, sectores industriais, problemas da industria (laborais, ambientais...) 6. Traballo con gráficos e táboas estatísticas sobre a importancia da industria e dos sectores enerxéticos na economía do país, evolución do consumo e produción enerxética, a crise industrial de 1975, a reconversión e a reindustrialización... 7. Traballo con textos: comenta textos sobre as políticas industriais da UE e a influencia na política industrial española.	4. Valorar os espazos mineiros, enerxéticos e industriais, analizar os seus problemas e formular posibles solucións.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
S E G U N D A	Tema 8: O sector servizos	B9.1.1. Identifica as características do sector terciario español. B9.2.1. Explica a incidencia do sector servizos para a economía española. B9.3.1. Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos). B9.3.2. Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio. B9.3.3. Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado. B9.3.4. Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español. B9.3.5. Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país. B9.4.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial. B9.5.1. Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico	1. Definición dos termos máis importantes da unidade. 2. Comprensión de procesos: o proceso de terciarización da economía, causas e consecuencias; características das actividades terciarias... 3. Traballo con gráficos e táboas estatísticas sobre a importancia do sector terciario na economía de España e Galicia. 4. Traballo con mapas: localiza e comenta as principais infraestruturas e nodos do transporte terrestre, marítimo e aéreo, a súa problemática, o PEIT... 5. Traballo con imaxes: localiza e comenta diferentes paisaxes turísticas de España, consecuencias do turismo sobre a economía, as infraestruturas, o medioambiente... 6. Traballo con gráficas e táboas estatísticas sobre a importancia do turismo e a evolución na ocupación turística: áreas de densidade turística.. 7. Traballo con gráficas e táboas estatísticas sobre os intercambios comerciais	1. Definir brevemente conceptos relativos a os espazos de servizos en España. 2. Analizar e explicar o proceso de terciarización e as actividades principais en España e Galicia. 3. Localizar en mapas nodos e infraestruturas de transporte; os principais espazos turísticos e as áreas máis destacadas do comercio interior e exterior. 4. Valorar a importancia dos transportes na articulación do territorio 5. Recoñecer os problemas que afectan ás actividades terciarias e propoñer solución.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 9: A poboación española	B6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación. B6.2.1. Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras. B6.2.2. Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica. B6.3.1. Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español. B6.3.2. Elixe datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio. B6.4.1. Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España. B6.6.1. Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación. B6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española. B6.8.1. Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación. B6.9.1. Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española	1. Definición dos termos máis importantes da unidade. 2. Traballo con gráficos: analiza a evolución da poboación española a través das pirámides de poboación de 1900, 1950, 1975, 2000 e 2015. 3. Traballo con gráficas: analiza a evolución da poboación española a través dalgũa gráfica onde se represente a transición demográfica . 4. Traballo con mapas: localiza e comenta áreas de alta e baixa densidade demográfica, causas, consecuencias... 5. Traballo con táboas estatísticas: calcula diferentes taxas demográficas: masculinidade, fecundidade, densidade de poboación, poboación activa... 6. Comprensión de procesos: cómo a demografía se relaciona con factores físicos, económicos e políticos. 7. Interpreta e defende información ofrecida polo INE sobre a poboación española no último censo de 2011	1. Definir brevemente os principais conceptos relativos á poboación española e galega. 2. Analizar e explicar os trazos da distribución, o crecemento, a estrutura e as tendencias de futuro da poboación española e galega. 3. Localizar en mapas e gráficos os principais trazos relacionados coa evolución e os movementos da poboación española e galega. 4. Coñecer os principais problemas demográficos e as consecuencias cara o futuro.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A		B6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.		
	Tema 10: Movilidade xeográfica e fluxos migratorios	B6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España. B6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes. B6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores. B6.6.1. Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación. B6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española. B6.8.1. Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación. B6.9.1. Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.	1. Definición dos termos máis importantes da unidade. 2. Traballo con gráficos: analiza a evolución dos movementos migratorios dende o século XIX ata a actualidade. 3. Traballo con mapas: localiza e comenta mapas de fluxos cas diferentes áreas entre as que se producen migracións interiores, causas, consecuencias demográficas e económicas... 4. Traballo con táboas estatísticas: calcula diferentes taxas demográficas: emigración e inmigración. 5. Traballo con textos: comenta as diferentes consecuencias que achegan na actualidade os movementos migratorios criticando calquera forma de discriminación.	1. Definir brevemente termos relacionados con movementos migratorios da poboación española e galega. 2. Analizar e comentar as características relativas aos movementos migratorios e as tendencias de futuro en España e Galicia. 3. Localizar en mapas e analizar gráficos trazos relacionados co movemento natural e os movementos migratorios da poboación española e galega.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A		B6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.		
	Tema 11: O espazo urbano	B10.1.1. Define cidade e achega exemplos. B10.2.1. Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa. B10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización. B10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana. B10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas. B10.4.2. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta. B10.5.1. Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica. B10.5.2. Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida.	1. Definición dos termos máis importantes da unidade. 2. Traballo con cadros de síntese: compara a evolución da cidade nas etapas preindustrial, industrial e postindustrial. 3. Traballo con mapas: analiza a morfoloxía urbana a través de diferentes planos: Santiago de Compostela, Vigo, Madrid, Barcelona, Vitoria... 4. Traballo con imaxes: localiza e analiza a morfoloxía e a estrutura urbana de diferentes cidades a través de fotografías diversas	1. Definir brevemente conceptos relativos ao espazo urbano. 2. Describir e analizar o proceso de urbanización e a morfoloxía urbana do sistema urbano de España e Galicia.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 12: O proceso de urbanización e as redes urbanas	B10.6.1. Explica a xerarquización urbana española. B10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea. B10.8.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.	1. Definición dos termos máis importantes da unidade. 2. Traballo con mapas: localiza e comenta mapas de xerarquía e eixes urbanos de España e Galicia. 3. Traballo con textos: cidade difusa, xentrificación, problemas urbanos diversos...	1. Definir brevemente conceptos relativos ás redes urbanas. 2. Localizar en mapas as principais cidades e os eixes urbanos de España e Galicia. 3. Analizar e comentar os principais problemas do sistema urbano español e galego na actualidade.
	Tema13: A organización territorial de España	B11.1.1. Localiza e explica nun mapa a organización territorial española, partindo do concello e da comunidade autónoma. B11.2.1. Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais. B11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978. B11.2.3. Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX. B11.2.4. Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países fronteirizos de España.	1. Definición dos termos máis importantes da unidade. 2. Traballo con mapas: localiza as comunidades autónomas e as provincias de España cas suas correspondentes capitais e símbolos; compara da ordenación territorial de España no século XIX e actual. 3. Traballo con gráficos e táboas estatísticas: analiza as diferencias existentes entre as Autonomías: réxime de financiamento foral e común; PIB; crecemento demográfico e social...	1. Definir brevemente conceptos relativos á organización, desequilibrios e políticas territoriais de España. 2. Analizar e explicar a organización, os desequilibrios e as políticas territoriais de España. 3. Localizar en mapas as divisións político-administrativas de España. 4. Valorar a descentralización político-administrativa e recoñecer os desequilibrios territoriais así coma as actuacións encamiñadas a palialos.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A		B11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española. B11.4.1. Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos. B11.5.1. Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas. B11.5.2. Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.	4. Comprensión de procesos: explica a relación entre os desequilibrios existentes en España e os beneficios do Fondo de Compensación Interterritorial. 5. Traballo con textos: artigos da Constitución de 1978 relativos a finencimento autonómico, vías seguidas polas comunidades para acceder á autonomía, dereitos dos cidadáns...	
	Tema 14: España en Europa e no mundo	B12.1.1. Localiza nun mapa as grandes áreas xeoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación. B12.1.2. Identifica aspectos salientables de España na situación mundial. B12.1.3. Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais. B12.2.1. Explica a posición de España na Unión Europea.	1. Definición dos termos máis importantes da unidade. 2. Traballo con mapas: identifica e localiza os principais accidentes do relevo europeo; bioclimas; estados membros da UE e capitais. 3. Traballo con textos: a constitución da UE; a integración de España na UE; Unión Económica e Monetaria; órganos de goberno e funcionamento da UE...	1.- Definir brevemente os principais conceptos relativos á integración de España e Galicia na Unión europea. 2. Analizar e comentar os contrastes físicos e socioeconómicos de Europa e a posición de España na UE. 3. Localizar en mapas os elementos físicos e os estados que compoñen a Unión Europea.

Avaliación	Contidos	Estándares de aprendizaxe	Concreción dos estándares de aprendizaxe	Mínimos esixibles
T E R C E I R A	Tema 14: España en Europa e no mundo	B12.3.1. Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España. B12.3.2. Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de España na Unión Europea. B12.4.1. Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afecten a España. B12.5.1. Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial. B12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.	4. Eixe cronolóxico sobre o proceso de ampliación europeo. 5. Traballo con gráficos e táboas estatísticas: o crecemento da poboación europea; o reparto dos fondos de cohesión territorial 6. Traballo con textos: Obxectivos do Milenio; Cumio do Milenio; Asociación Euromediterránea; Globalización e Movementsos Antiglobalización...	4. Valorar os procesos de integración e ampliación da UE e opinar sobre as políticas comunitarias.

Procedementos e instrumentos de avaliación

No proceso de avaliación diferenciaremos tres momentos:

1. Avaliación inicial: se levará a cabo ao comezo de cada unidade didáctica, para coñecer e para rexistrar as habilidades, actitudes, dificultades e coñecementos do alumno respecto dos novos contidos que se van a tratar e para apreciar e para valorar as diferenzas que existan dentro do grupo.

Medios que se utilizarán:

1. análise da documentación existente no centro sobre os alumnos.
2. cuestionarios iniciais sobre os contidos a tratar.
3. batería de preguntas con respostas orais ou escritas.
4. visionado de documentos: imaxes, gráficas variadas (climogramas, mapas do tempo, pirámides de poboación, planos urbanos, gráfica de sectores, táboas estatísticas...).

2. Avaliación formativa: aplicarase durante o proceso de aprendizaxe, mediante a observación sistemática, levada a cabo con:

1. Actividades habituais na aula, tanto individuais coma en grupo.
2. Observación por parte do profesorado da actitude e o traballo dos alumnos.
3. Formulación de preguntas.
4. Diarios ou cadernos de clase.

3. Avaliación sumativa: se comprobará o grao de consecución dos obxectivos fixados para o período de tempo de que se trate en función das aprendizaxes realizadas e tendo en conta os estándares de aprendizaxe establecidos. Esta fase permitirá detecta os avances, as dificultades e os erros conceptuais dos alumnos antes de abordar a seguinte secuencia de aprendizaxe, así como constatar a validez da programación.

Procedementos de avaliación en Xeografía:

1. Definición de termos xeográficos.
2. Os relacionados coa localización e comprensión de conceptos.
3. A relación entre fenómenos xeográficos.
4. Resumo de lecturas críticas.
5. Os que reflicten ou valoren a expresión do alumnado, a comprensión de mensaxes, a utilización crítica das fontes de información ó seu alcance e a adaptación o seu vocabulario do aprendido.

Instrumentos para a avaliación por competencias :

1. Probas escritas: mínimo dúas por avaliación. Estas probas terán o mesmo formato que a proba ABAU: pregunta de vocabulario, comentario práctico e pregunta-tema para desenvolver os contidos teóricos.
2. Lista de control: tomarase nota das actividades escritas, referidas fundamentalmente ao tipo de prácticos específicos de cada unidade didáctica (climogramas, mapas do relevo, pirámides de poboación, cliseries, etc.), que requiran traballo na aula e na casa. Asemade, mediante a corrección de tales actividades na aula valorarase a evolución do alumnado na adquisición das competencias básicas.
3. Traballos: escritos, sobre contidos que constitúan unha ampliación dos desenvolvidos na aula.

Ferramenta de avaliación	Peso na cualificación
- Probas escritas	90%
- Traballos	10%

Criterios de cualificación

A nota de cada avaliación será o resultado dos parámetros anteriores, e para sumar o máximo do 80 % da ponderación en cada avaliación será necesario que os dous exames teñan como mínimo un 30% das competencias básicas.

Se nos controis non se acada un 30% das competencias básicas, levarase a cabo unha avaliación continua dentro de cada trimestre. Iso significa que en cada exame tamén entrará a materia correspondente aos temas anteriores. Así, o segundo exame terá un valor dobre ao primeiro. Desta forma cada exame realizado suporá unha recuperación da materia anterior.

Copiar nunha proba escrita implicará a anulación de dita proba e a súa cualificación será de cero. Esta proba fará media ponderada ou aritmética (segundo a circunstancia) coa nota da proba anterior. Incurrir unha segunda vez nesta falta grave, conlevará a perda da avaliación continua e polo tanto a obrigatoriedade de presentarse a unha proba final en xuño na que entrarán todos os contidos da asignatura.

A cualificación final en cada trimestre obterase realizando a media ponderada das cualificacións parciais e tendo en conta os seus pesos indicados na táboa anterior; se a media é igual ou superior a 5 puntos, considerarase avaliación positiva e polo tanto obxectivos acadados.

Unha vez rematado o período de clases ordinario, o alumnado que acade cualificación positiva nos tres trimestres, terá superado o curso.

A súa cualificación na avaliación final será o resultado da media aritmética das notas obtidas nas tres avaliacións.

Excepcionalmente, o alumnado con unha única avaliación suspensa poderá aprobar a materia na avaliación ordinaria de maio, sempre e cando, a cualificación desa avaliación suspensa non sexa menor dun 40% das competencias básicas.

O resto do alumnado que non supere a materia en maio, terá unha proba extraordinaria en xuño na que entrará a materia desenvolvida durante todo o curso e que representará o 100% da cualificación. Este exame terá a mesma estrutura que os realizados ao longo de todo o curso.

O alumnado pode perder o dereito a avaliación continúa cando haxa un abandono da asignatura. Considerase “abandono” cando concurran as circunstancias seguintes: non asistir a clase de maneira regular o faltar a clase (sen xustificación) o dobre de días que a materia ten por semana, sendo estas faltas computables para todo o ano e non para o trimestre. Este alumnado terá dereito a facer unha proba final de toda a materia en maio e, se non a supera, en xuño.

Metodoloxía

A presente programación baséase na concepción construtivista da aprendizaxe. No caso da Xeografía de España tratarase de afondar os contidos desenvolvidos en 1º e 3º da ESO e polo tanto adquiridos e interiorizados para avanzar nunha aprendizaxe máis reflexiva e autónoma. Os contidos desenvolvidos permitirán ao alumnado dispor das claves interpretativas para comprender o espazo

xográfico e a complexidade dos procesos territoriais e polo tanto están destinados a acadar as competencias básicas xa formuladas na secundaria.

Os contidos formulados en capacidades deben conformar un conxunto de accións, que inclúen destrezas, técnicas, habilidades e métodos. Partirase da presentación do modelo, explicando a continuación os pasos a seguir e realizándoos, achegando o profesor a axuda oportuna, se é necesario, e repetindo cada alumno as accións ou secuencias de accións de xeito significativo ata que os leve a cabo de forma autónoma, de tal maneira que o procedemento estea adquirido.

A aprendizaxe de feitos e o datos, realizarase mediante actividades que comportan unha memorización por repetición verbal, a cal será máis sinxela e produtiva se os feitos teñen un significado para o alumno, deberán presentar unha correcta organización lóxica e permitan relacionalos con outros contidos. Para comprender un concepto estableceranse relacións significativas entre este e outros conceptos o que supón unha comprensión gradual.

Igualmente se traballará para fomentar a capacidade do alumado para aprender por sí mesmo, sendo consciente do proceso da súa aprendizaxe, ao tempo que se tratará de propoñer traballos en equipo, así coma outros orientados a espertar a motivación do alumnado o cal se intentará con actividades que amosen aplicacións na vida cotiá.

En cada unidade temática haberá varias fases no seu desenvolvemento. Procurarase ao comezo de cada unha delas desenvolver actividades de motivación e indagación nos coñecementos previos dos alumno; a continuación presentaranse actividades problemáticas, fomentaranse as respostas intuitivas, darase información, proporanse investigacións, extraeranse conclusións, etc; para rematar, faranse xeneralizacións, aplicaranse os novos coñecementos ás novas situacións, levará a cabo a memorización comprensiva e a avaliación do progreso nas aprendizaxes.

Como metodoloxía concreta para a asignatura de Xeografía se propón:

1. A interpretación de documentos escritos, gráficos, mapas e imaxes que caracterizan a linguaxe xeográfica. Procurarase que o alumnado vaia construíndo as súas propias opinións e argumentos cunha lóxica de razoamento, o máis rigorosa posible.
2. Descrición de paisaxes diferenciadas, rexións ou contornas susceptibles de análises onde predominen as relacións ser humano/medio natural.
3. Análise de fluxos e movementos espaciais, que xeran áreas nodales e outras centrífugas.
4. A Xeografía terá unha proxección social. Calquera análise xeográfica debe considerar os valores e comportamentos que se producen sobre o espazo.
5. Actualmente emítese e recibe unha gran información de carácter xeoespacial a través das tecnoloxías da información. Esta información suministrarase ao alumnado, procurando que este descubra nela un motivo para razoar o espazo e suscitar actitudes de comportamento ante el.
6. Existirá unha íntima conexión coa Historia (Universal e de España), así como con outras disciplinas das ciencias sociais (Socioloxía, Economía, Antropoloxía). Igualmente dada a especificidade da Xeografía, é factible a relación coa Ciencias Naturais, en especial no relativo a ecosistemas e recursos naturais.

Materiais e recursos didácticos

1. Información escrita e oral facilitada polo profesor.
2. Caderno de clase: imprescindible para anotar o traballo de clase.
3. Planos, mapas e atlas.
4. Mapas variados: meteorolóxicos, litolóxicos, climáticos, de vexetación...
5. Material audiovisual e TICs, tanto para a realización de traballos por parte do alumnado como para facer presentacións dos temas por parte do profesor. Utilizárase o correo electrónico institucional (GSuite) para a comunicación entre o alumnado e o profesor .

Actividades complementarias e extraescolares

As actividades programadas polo departamento están incluídas no Plan Xeral Anual.

Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente
Indicadores de logro do proceso de ensino

	Escala			
	1	2	3	4
1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado				
2. Conseguiuse crear un conflito cognitivo que favoreceu a aprendizaxe.				
3. Conseguiuse motivar para lograr actividade intelectual e física do alumnado				
4. Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado				
5. Contouse co apoio e coa implicación das familias no traballo do alumnado.				
6. Mantívose un contacto periódico coa familia por parte do profesorado.				
7. Adoptáronse as medidas curriculares adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
8. Adoptáronse as medidas organizativas adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
9. Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado.				
10. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.				
11. Dáse un peso real á observación do traballo na aula.				
12. Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo.				

Indicadores de logro da práctica docente

	Escala			
	1	2	3	4
1. Como norma xeral, fanse explicacións xerais para todo o alumnado..				
2. Ofrécese ao alumnado as explicacións individualizadas que precisa.				
3. Elabóranse actividades atendendo á diversidade.				
4. Elabóranse probas de avaliación adaptadas ás necesidades do alumnado con NEAE.				
5. Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar.				
6. Combínase o traballo individual e en equipo.				
7. Poténciase estratexias de animación á lectura.				
8. Poténciase estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.				
9. Incorporáronse as TIC aos procesos de ensino-aprendizaxe.				
10. Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada estándar.				
11. Ofrécese ao alumnado de forma rápida os resultados das probas/traballos, etc.				
12. Analízanse e coméntanse co alumnado os aspectos máis significativos derivados da corrección das probas, traballos, etc.				
13. Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus acertos e erros.				
14. Grao de implicación do profesorado nas funcións de tutoría e orientación.				
15. Adecuación, logro da súa aplicación, das ACS propostas e aprobadas.				
16. As medidas de apoio e reforzo están claramente vinculadas aos estándares.				
17. Avaliase a eficacia dos programas de apoio, reforzo, recuperación, ampliación...				

Avaliación da programación didáctica

Mecanismos de revisión , avaliación e modificación das programacións

- ✓ Períodidade coa que se revisará
- ✓ Contidos que foi preciso engadir ou eliminar con respecto á programación prevista.
- ✓ Medidas que se adoptarán como resultado da revisión

Indicadores

	Escala			
	1	2	3	4
1. Adecuación do deseño das unidades didácticas, temas ou proxectos a partir dos elementos do currículo.				
2. Adecuación da secuenciación e da temporalización das unidades didácticas/temas/proxectos.				
3. O desenvolvemento da programación respondeu á secuenciación e a temporalización previstas.				
4. Adecuación da secuenciación dos estándares para cada unha das unidades, temas ou proxectos.				
5. Adecuación do grao mínimo de consecución fixado para cada estándar.				
6. Asignación a cada estándar do peso correspondente na cualificación.				
7. Vinculación da cada estándar a un ou varios instrumentos para a súa avaliación.				
8. Asociación de cada estándar cos elementos transversais a desenvolver.				
9. Fixación dunha estratexia metodolóxica común para todo o departamento				
10. Adecuación da secuencia de traballo na aula.				
11. Adecuación dos materiais didácticos utilizados.				
12. Adecuación do libro de texto.				
13. Adecuación do plan de avaliación inicial deseñado, incluídas as consecuencias da proba.				
14. Adecuación da proba de avaliación inicial, elaborada a partir dos estándares.				
15. Adecuación das pautas xerais establecidas para a avaliación continua: probas, traballos, etc.				
16. Adecuación dos criterios establecidos para a recuperación dun exame e dunha avaliación.				
17. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación final.				
18. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación extraordinaria.				
19. Adecuación dos criterios establecidos para o seguimento de materias pendentes.				
20. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación das materias pendentes.				
21. Adecuación dos exames, tendo en conta o valor de cada estándar.				

22. Adecuación dos programas de apoio, recuperación, etc. vinculados aos estándares.	
23. Adecuación das medidas específicas de atención ao alumnado con NEAE.	
24. Grao de desenvolvemento das actividades complementarias e extraescolares previstas.	
25. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre criterios de avaliación, estándares e instrumentos.	
26. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre os criterios de promoción.	
27. Adecuación do seguimento e da revisión da programación ao longo do curso.	
28. Contribución desde a materia ao plan de lectura do centro.	
29. Grao de integración das TIC no desenvolvemento da materia.	